

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS**

Daiva Lukošūtė

**TIKROSIOS VERTĖS NUSTATYMO IR ATSKLEIDIMO PAGAL
TARPTAUTINIUS FINANSINĖS ATSKAITOMYBĖS STANDARTUS
TYRIMAS**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė Doc. Dr. Kristina Kundelienė

KAUNAS, 2017

**KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS**

**TIKROSIOUS VERTĖS NUSTATYMO IR ATSKLEIDIMO PAGAL
TARPTAUTINIUS FINANSINĖS ATSKAITOMYBĖS STANDARTUS
TYRIMAS**

Apskaita ir auditas (kodas 621N40002)

MAGISTRO DARBAS

Studentė

Daiva Lukošiuūtė, VMA-5 gr.

2017 m. gegužės 9 d.

Vadovė

Doc. Dr. Kristina Kundelienė

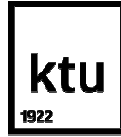
2017 m. gegužės d.

Recenzentė

Doc. Dr. Alfreda Šapkauskienė

2017 m. gegužės d.

KAUNAS, 2017

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

EKONOMIKOS IR VERSLO FAKULTETAS

(Fakultetas)

DAIVA LUKOŠIŪTĖ

(Studento vardas, pavardė)

APSKAITA IR AUDITAS, 621N40002

(Studijų programos pavadinimas, kodas)

„Tikrosios vertės nustatymo ir atskleidimo pagal tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus tyrimas“

AKADEMINIO SAŽININGUMO DEKLARACIJA

2017 m. gegužės 9 d.
Kaunas

Patvirtinu, kad mano, **Daivos Lukošūtės**, baigiamasis projektas tema „Tikrosios vertės nustatymo ir atskleidimo pagal tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus tyrimas“ yra parašytas visiškai savarankiškai ir visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Lukošiūtė, Daiva. *Research of Fair Value Measurement and Disclosure According to International Financial Reporting Standards: Master's thesis in Accounting and Auditing / supervisor* Doc. Dr. Kristina Kundelienė. Department of Accounting, the School of Economics and Business, Kaunas University of Technology.

Social Sciences: Management and Administration, 03S

Key words: fair value, evaluation, disclosure, IFRS.

Kaunas, 2017. 71 p.

SUMMARY

The main aim of this Master Degree Thesis is to study the problem of evaluation and disclosure of fair value according to international financial accounting standards (IFRS) in Lithuanian company that has to apply these standards mandatory.

Relevance of the topic: The global economic integration and globalization, the growing importance of international investments, inevitably makes an impact to have commonly understandable accounting rules. The difference of accounting information narrows the ability to compare the financial results of the companies. The implementation of international financial reporting standards allows submit financial numbers that everyone can understand and to compare, as well thus promotes the economic integrity of the company. In constantly changing economic situation is particularly important in the financial statements to show the true and fair position of the company. In order to reveal the fair values of financial elements encounters many requirements, gives ability to choose different evaluation methods. Measuring and reporting fair values of financial elements has long been a topic of debate among academics, policy-makers, and practitioners.

Problem: The information about the impact of the transition to IFRS accounting and what the true valuation problems are arising in the Lithuanian companies presenting financial information in accordance with these standards is still missing and it demonstrates the relevance of this topic.

Research objective / purpose: Application of international accounting standards and the problems that arise in evaluation and disclosure of the fair values.

The main tasks of this thesis:

1. To describe the international financial accounting standards;
2. To analyze what advantages gives and what problems cause the evaluation and disclosure of fair values according to IFRS in companies practice;

3. To form the research methodology;
4. To analyze fair value disclosure and evaluation, according to international accounting standards, purposes in Lithuania.

Design/methodology/approach: The first part of this thesis describes the main problems about international financial reporting standards and the evaluation and disclosure of fair values.

The second part presents analysis of academic publication of Lithuanian and foreign authors, the legal acts of the Republic of Lithuania, international standards and scientific literature.

The third part forms the methodology of evaluation and disclosure of fair value according international financial reporting standards.

The last part performs case-study of the chosen company. As well, to extend the research results, analyses data, received from depth interview, involving people that are working in the company used for case-study.

The main research results:

The respondents of interview have answered the presented questions, related to fair value evaluation and disclosure according to international financial reporting standards. The results of the empiric research have revealed that in Lithuanian company fair value methodology is used quite wide, but still some problems exists.

TURINYS

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	6
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	7
ĮVADAS.....	8
1. TARPTAUTINIŲ APSKAITOS STANDARTŲ TAIKYMO PROBLEMOS	10
1.1. Tarptautinių apskaitos standartų samprata ir taikymo reglamentavimas.....	10
1.2. Tarptautinės apskaitos reglamentavimo būtinumas ir svarba.....	11
1.3. Apskaitos reglamentavimas ir tarptautinių apskaitos standartų taikymas Lietuvoje.....	18
2. TIKROJI VERTĖ PAGAL TARPTAUTINIUS APSKAITOS STANDARTUS	24
2.1. Tikrosios vertės apibrėžimas pagal TFAS	24
2.2. Teoriniai tikrosios vertės sprendimai	29
2.3. Taikymas pagal tarptautinius apskaitos standartus.....	32
3. TIKROSIOS VERTĖS NUSTATYMO IR ATSKLEIDIMO TYRIMO METODIKA.....	39
3.1. Tyrimo metodika	39
3.2. Tyrimo instrumentas.....	41
3.3. Tyrimo duomenų analizės metodai.....	42
4. TIKROSIOS VERTĖS NUSTATYMO IR ATSKLEIDIMO PAGAL TARPTAUTINIUS FINANSINĖS ATSKAITOMYBĖS STANDARTUS AB „KAUNO ENERGIJA“ ATVEJO TYRIMAS	44
4.1. AB „Kauno energija“ charakteristika	44
4.2. Tikrosios vertės nustatymo ir atskleidimo finansinėse ataskaitose analizė.....	46
4.3. Interviu rezultatai.....	56
4.4. Tyrimo apribojimai.....	62
IŠVADOS.....	64
LITERATŪRA.....	66
PRIEDAS	71

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Tarptautinių apskaitos standartų apžvalga	12
2 pav. Trijų atskirų apskaitos metodikų naudojimo modelis	17
3 pav. Buhalterinės apskaitos reglamentavimo lygiai.....	18
4 pav. Trijų lygių tikrosios vertės hierarchijos taikymas.....	27
5 pav. 13 TFAS priėmimas	28
6 pav. Empirinio tyrimo etapai	40
7 pav. Bendrovės finansinis turtas	50
8 pav. Tikrosios vertės nustatymo probleminės sritys	60

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Tarptautinių apskaitos standartų sąvoka	10
2 lentelė. Veiksniai, lemiantys bendrų apskaitos standartų kūrimą ir taikymą.....	13
3 lentelė. Tarptautinių apskaitos standartų privalumai ir trūkumai	18
4 lentelė. Patikimumo lygio rodikliai pagal 13 Tarptautinės atskaitomybės standartą.....	25
5 lentelė. Vertinimo metodikos pasirinkimas	26
6 lentelė. Turto įkainojimo tikrąja verte būdo privalumai ir trūkumai	31
7 lentelė. Tikrosios vertės principo taikymas pagal tarptautinius apskaitos standartus.....	34
8 lentelė. Interviu klausimynas	42
9 lentelė. Standartai taikomi ruošiant finansines ataskaitas.....	46
10 lentelė. Finansinių ataskaitų elementų apžvalga.....	47
11 lentelė. Kriterijai pagal kuriuos skirstomas finansinis tursta.....	50
12 lentelė. Standartų privalumai ir trūkumai pagal respondentus.....	57

IVADAS

Didėjant pasaulinei ekonominei integracijai, globalizacijai, augant tarptautinių investicijų svarbai, neišvengiamai didėja tikslios ir visiems bendrai suprantamos buhalterinės apskaitos poreikis. Siekiant suvienodinti apskaitos taisykles susiduriama su įvairiomis problemomis. Apskaitos teikiamos informacijos skirtumai susiaurina finansinių rezultatų palyginimo galimybes. O efektyviam verslo plėtojimui svarbu, kad informaciją būtų galima kuo greičiau įvertinti ir priimti tinkamą sprendimą. Tai skatina įmones kuo tiksliau nustatyti ir atskleisti finansinių ataskaitų elementus.

Tarptautinių apskaitos standartų diegimas ir taikymas leidžia įmonėms pateikti finansinius skaičius visiems suprantamai ir taip skatina įmonių ekonominį integralumą. Nuolat kintant ekonominei situacijai ypatingai svarbu parodyti finansinėse ataskaitose tikrą ir teisingą įmonių padėtį. Pateiktos finansinės informacijos realumas ir tikslumas ypatingai svarbus šios informacijos vartotojams, tai gali padėti pritraukti naujas investicijas, gauti kreditus iš bankų, ir taip nulemti įmonės plėtros galimybes. Norint atskleisti finansinių elementų tikrąsias vertes susiduriama su reikalavimų gausa, įvairių metodų pasirinkimo galimybėmis. Todėl svarbu nustatyti ne tik tikrosios vertės nustatymo ir atskleidimo vietinį reglamentavimą, bet ir palyginti su tarptautiniais nuostatais.

Tiriama problema – Lietuvos atveju mokslininkų ir įvairių institucijų, nagrinėjančių Tarptautinių apskaitos standartų tematiką bei taikymo problematiką nėra daug. Šie mokslininkai ir institucijos didesnę dėmesį skiria apskaitos informacijos naudotojų ir vartotojų supažindinimui su Tarptautiniais apskaitos standartais, kadangi šiuo metu tik didžiosios Lietuvos įmonės naudoja šiuos standartus. Taip pat anksčiau buvo tiriama tik perėjimo prie Tarptautinės finansinės atskaitomybės standartų (TFAS) būtinumas bei problematika, tačiau realios analizės apie perėjimo prie TFAS poveikį apskaitai ir su kokiomis tikrosios vertės nustatymo problemomis yra susiduriama Lietuvos įmonėse pateikiant finansinę informaciją pagal tarptautinius apskaitos standartus nėra.

Tyrimo objektas – tarptautinių apskaitos standartų pritaikymas bei patiriamos problemos nustatant ir atskleidžiant tikrąją vertę.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti tarptautinių apskaitos standartų taikymo privalumus ir trūkumus, bei išanalizuoti tikrosios vertės nustatymo ir informacijos atskleidimo pagal šiuos standartus patirtį Lietuvoje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apibūdinti tarptautinius apskaitos standartus, nustatyti jų taikymo ypatybes.
2. Išanalizuoti tikrosios vertės pagal tarptautinius apskaitos standartus privalumus bei patiriamas taikymo problemas remiantis moksliniais tyrimais.

3. Sudaryti tikrosios vertės nustatymo ir atskleidimo pagal tarptautinius apskaitos standartus tyrimo metodiką.
4. Ištirti tikrosios vertės nustatymo ir atskleidimo pagal tarptautinius apskaitos standartus aspektus bei atlikti atvejo analizę pasirinktoje bendrovėje.

Tyrimo metodika – darbe nagrinėti Lietuvos Respublikos įstatymai, tarptautiniai apskaitos standartai, moksliniai straipsniai, atlikta atvejo analizė, interviu.

1. TARPTAUTINIŲ APSKAITOS STANDARTŲ TAIKYMO PROBLEMOS

Organizacijos, veikiančios globalioje rinkoje norėdamos efektyvių veiklos rezultatų turi prisitaikyti prie bendros finansinės dokumentacijos tvarkymo sistemos, kuri leistų suprasti informaciją visiems bendrai. Todėl pagrindine priemone tam pasiekti gali būti atskaitomybės pagal tarptautinius standartus rengimas.

1.1. Tarptautinių apskaitos standartų samprata ir taikymo reglamentavimas

Vykdydamos veiklą, įmonės neišvengiamai bendrauja su savo šalies ir užsienio verslo partneriais, bankais, valstybinėmis institucijomis, įvairiomis organizacijomis. Toks bendravimas pasidaro labai sudėtingas, jeigu reikalingi duomenys tvarkomi skirtingais metodais. Todėl finansų apskaitą siekiama taip reglamentuoti, kad visi galėtų teisingai vertinti pateiktus duomenis, nes visiems žinoma, pagal kokias taisykles jie yra parengti (Bikienė ir Pučkienė, 2012). Pasak autorių, dauguma valstybių skatina užsienio investicijas, todėl įvairių šalių vyriausybės yra suinteresuotos, kad skirtingų valstybių apskaitos ir ypač atskaitomybės sistemos būtų lyginamos tarpusavyje. Taip pat pagal vienos kurios nors valstybės įmonių finansinė atskaitomybė derinama su tos valdžios institucijų priimtais norminiais aktais – įstatymais, nutarimais ir pan. Europos mastu taip derinama specialiai apskaitai skirtomis Europos Sąjungos direktyvomis, o pasauliniu lygmeniu reglamentuojama tarptautiniais finansinės atskaitomybės standartais (TFAS).

1 lentelė. Tarptautinių apskaitos standartų sąvoka (sudaryta autorės)

Autorius	Sąvoka
Hodge (2008)	Bendri apskaitos standartai suteikia galimybę finansinės informacijos vartotojams gauti naudingos informacijos, taip pat yra paprasčiau atlikti šios informacijos palyginimą ir priimti teisingiausius sprendimus.
Tarptautinių apskaitos standartų komitetas	Bendri apskaitos standartų rinkiniai, kuriuos galima taikyti visame pasaulyje, tiek besivystančiose, tiek jau pažengusiose ekonomikose, taip suteikiant investuotojams ir kitiems finansinių ataskaitų vartotojams galimybę palyginti listinguojamų bendrovių viešus finansinius rezultatus.
Vainienė (2008)	Tarptautinio apskaitos standartų komiteto parengtos ir paskelbtos ūkio subjektų turto, nuosavo kapitalo ir išipareigojimų įvertinimo, pajamų ir sąnaudų pripažinimo ir įtraukimo į apskaitą taisyklės, kuriomis remiantis rengiama finansinė atskaitomybė.
Warren et al. (2014)	TFAS yra labiau „principais grįsti“ standartai. Bendrų apskaitos standartų nustatymas leidžia įmonėms greičiau

Autorius	Sąvoka
	prisitaikyti augančioje ir nuolat besikeičiančioje globalioje ekonomikoje.
Žaptorius (2015)	Bendroji taisyklių ir metodų sistema, apimanti įvairių straipsnių finansinėse ataskaitose traktavimą. Standartais siekiama, kad būtų teisingai ir tiksliai atspindim finansinė būklė bei pelnas ar nuostoliai, kad būtų kuo mažiau būdų finansinei ataskaitai pateikti.
Ivanauskienė (2016)	Standartų pagalba viešai skelbiama finansinė atskaitomybė parodo realią įmonių ūkinės veiklos būklę, jų turtą bei nuosavą kapitalą, įsipareigojimus, pajamas, sąnaudas ir įmonės veiklos rezultata. Standartai turi būti nuolat peržiūrimi atsižvelgiant į verslo pokyčius globalioje rinkoje.

Apibendrinant 1 lentelėje pateikiamas skirtingų autorių mintis, galima teigti, jog pagrindinė apskaitos standartų tarptautinio reglamentavimo idėja – pateikti visiems vartotojams bendrai suprantamą informaciją bei garantuoti patikimesnę, realesnę ir efektyvesnę finansinės informacijos atskleidimą. Tačiau jų rengėjai susiduria ir su nemažai problemų, kurias būtina apžvelgti plačiau siekiant išsiaiškinti tokios reglamentacijos ypatybes.

1.2. Tarptautinės apskaitos reglamentavimo būtinumas ir svarba

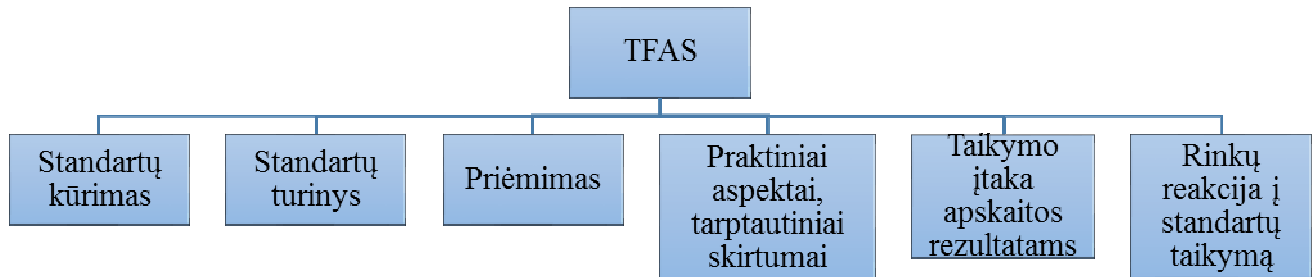
Kaip teigiama Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. liepos 19 d. reglamente (EB) Nr. 1606/2002 Dėl tarptautinių apskaitos standartų taikymo, siekiant prisidėti prie geresnio vidaus rinkos funkcionavimo turi būti reikalaujama, kad viešai parduodamos įmonės, rengdamos savo suvestines finansines ataskaitas, taikytų tuos pačius aukštos kokybės apskaitos standartus. Be to, svarbu, kad finansinėse rinkose veikiančių Bendrijos įmonių taikomi finansinės apskaitos standartai būtų priimami tarptautiniu mastu ir būtų išties visuotiniai. Tai reiškia vis didesnį šiuo metu tarptautiniu mastu naudojamų standartų suartinimą, siekiant nustatyti vienus visuotinius apskaitos standartus.

Tuo tarpu, Ivanauskienė (2016) teigia, kad tarptautinius standartus galima suskirstyti į kelias grupes:

- metodologiniai standartai;
- metinės finansinės atsakomybės turinį ir formą reglamentuojantys standartai;
- susivienijimų ir jų struktūrinių padalinių apskaitą reglamentuojantys standartai;
- pajamų ir sąnaudų apskaitoje standartai;
- įvairių veiklos rūšių standartai;
- apskaitos hiperinfliacijos sąlygomis standartai;
- standartai, skirti socialinės politikos ir vyriausybės pagalbos klausimams;

- finansinių institucijų veiklos apskaitą reglamentuojantys standartai. p. 42.

Nobes (2015) apžvelgdamas akademinėje literatūroje pateikiamus straipsnius apie Tarptautinius apskaitos standartus juos suskirsto į šešias kategorijas, kurios pateiktos žemiau (žr. 1 pav.)

1 pav. Tarptautinių apskaitos standartų apžvalga (sudaryta pagal C. Nobes, 2015)

Pirmojoje literatūros kategorijoje daug kalbama apie standartų kūrimo istoriją, organizacijas ir jų narius, standartų teisėtumą, institucinę struktūrą, politinis paaiškinimas standartų keitimui, suinteresuotų šalių lobizmą. Antrojoje kategorijoje, pasak autoriaus, jog daugiausiai analizuojamas standartų turinys – faktai, praeitis, teoriniai aspektai. Gana plačiai analizuojama priėmimo būdai, ar tai savanoriškas standartų priėmimas, ar privalomas priėmimas visame pasaulyje, paaiškinami skirtingi požiūriai ir to priežastys. Kitoje straipsnių kategorijoje daugiausiai analizuojama praktiniai standartų taikymo aspektai, įskaitant tarptautinius skirtumus: standartų pasirinkimo variantai, rezultatų interpretavimo ir standartų vertimo problemos. Taip pat daug dėmesio skiriama tarptautinių apskaitos standartų priėmimo įtaką apskaitos skaičiams ir kaip tai atsispindi rezultatuose t. y. dažniausiai analizuojama įtaka parodomam pelnui ir turimam turtui, pagerėjęs konkurencingumas ir kapitalo sąnaudos. Paskutinėje standartų kategorijoje aptariama rinkų reakcija į tarptautinių apskaitos standartų taikymą – vertės tinkamumą, analitikų prognozės ir šių prognozių sekimas.

Zehri ir Chouaibi (2013) nurodo, kad šiuo metu daugiau kaip 100 valstybių jau yra pritaikiusios arba pareiškusios norą pritaikyti tarptautinius apskaitos standartus. Autoriai išskiria (žr. 2 lent.) šiuos veiksnius, lemiančius bendrą apskaitos standartų kūrimą ir taikymą:

2 lentelė. Veiksniai, lemiantys bendrų apskaitos standartų kūrimą ir taikymą (sudaryta autorės pagal Zehri ir Chouaibi, 2013)

Veiksny	Ypatybės, kurios reikšmingos standartų kūrimui
Kultūrinis	Vienas iš pagrindinių veiksnių, nulemiančių apskaitos sistemų pasirinkimą skirtingose šalyse. Kultūros normos ir vertybės skiriasi atsižvelgiant į svarbius pokyčius, atsiradusius dėl išorinės aplinkos. Šalys, turinčios panašias kultūros normas ir vertybes, yra linkusios priimti tuos pačius apskaitos kriterijus.
Ekonomikos augimas	Nuo tarptautinių apskaitos standartų sukūrimo, šalys bando gerinti savo apskaitą. Tačiau didelę įtaką šių standartų buvo sukūrimui ir parengimui lėmė išsivysčiusių šalių patirtis. Apskaitos raida niekada nebuvo atsieta nuo ekonominės plėtros.
Kapitalo rinkos prieinamumas	Finansinės informacijos kokybė yra pagrindinė kapitalo rinkos plėtros ir efektyvumo dalis. Įvairių pasaulio valiutų rinkų investuotojams nuolat reikia sudėtingos informacijos, kad būtų galima analizuoti investavimo galimybes ir optimizuoti savo pasirinkimus. Siekiant palengvinti akcijų rinkos veiklą, didinant informacijos palyginamumą šalys yra labiau linkusios priimti tarptautinius apskaitos standartus.
Išsilavinimo lygis	Bendrų apskaitos standartų sukūrimui įtaką daro profesinė kompetencija, patarimai ir nuomonės, taip pat praktinė narių patirtis. Tarptautiniais apskaitos standartai yra gana sudėtingi ir jų supratimas reikalauja gilių ir išsamių ne tik apskaitos, bet ir kitų disciplinų žinių. Norint suprasti, interpretuoti ir taikyti šiuos standartus reikia tam tikro išsilavinimo lygio.
Atvirumas kitoms šalims	Kuo didesnis yra šalies ekonomikos atvirumas laipsnis, su tuo didesniu išorės spaudimu yra susiduriama. Šalies atvirumas kitoms šalims skatina ekonomikos augimą, tačiau jis sukelia didesnę veiklos riziką. Tarptautiniu lygiu pripažintų standartų taikymas santykinai sumažina šią riziką ir gali palengvinti tarptautinę įmonių veiklą.
Politinis	Nuo situacijos šalies politikoje priklauso šalies ekonominė aplinka kurioje veikia įmonės. Valdžios priimami sprendimai tiesiogiai veikia verslą. Jos stabilumas gali turėti didelės įtakos ekonomikai, kuri gali atitinkamai, paveikti vystymąsi, taigi ir apskaitos standartai yra politinės veiklos produktas.
Teisinė sistema	Turi svarbios įtakos skatinant bendrą apskaitos kultūrą, lyginant apskaitos standartus tarp rašytinės teisės šalių (daugiausia žemyninėje Europoje) ir bendrosios teisės valstybių, atstovaujančių Anglosaksų modelį. Nepaisant šio

Veiksny	Ypatybės, kurios reikšmingos standartų kūrimui
	vyraujančio tarptautinio dvilypumo dėl teisinio sistemos, išskiriama anglosaksų teisinės sistemos dominavimas skatinant bendrą apskaitos kultūrą. Besivystančios šalys su bendra teisine sistema yra labiau linkusios priimti tarptautinius apskaitos standartus.

Atkreiptinas dėmesys, jog fiziniai bei juridiniai asmenys investuodami lėšas į tam tikrą įmonę, labai dažnai nori palyginti finansinę būklę ir veiklos rezultatus su kitų šalių įmonėmis. Burkšaitienės (2002) teigimu, dėl nevienodos finansinės apskaitos vystymosi ir dėl skirtingų valstybinių organų reikalavimų sudėtingėja įmonių veikla užsienyje, todėl yra tikslinga taikyti tarptautinius apskaitos standartus.

Gimžauskienė ir Valančienė (2006) teigia, jog pagrindiniai apskaitos pokyčių iniciatoriai yra pasaulinės biržos. Svarbiausia metodologine baze tapo tarptautiniai apskaitos standartai, kurie nėra įstatymai, tačiau pateikia tam tikro pobūdžio rekomendacijas. Pasak autorių, esminiai privalumai, kuriuos pasiekė į tarptautinių biržų sąrašus įtrauktos kompanijos, taikančios tarptautinius apskaitos standartus, finansinė nauda (žemesni kapitalo kaštai); marketingo ir viešųjų ryšių nauda (platesnė informacijos sklaida ir populiarinimas); politinė nauda (mažesnė priklausomybė nuo vietinės kapitalo rinkos ir politinių vietinės valdžios sprendimų).

Remiantis Malone, Tarca, Wee (2016) galima teigti, jog visaapimanti finansinės atskaitomybės kokybė yra pagrindinis rūpestis visiems rinkos dalyviams, kadangi ši informacija nulemia efektyvias kapitalo rinkų operacijas. Tuo tarpu reikalavimai pagal tarptautinius apskaitos standartus, jog tikrosios vertės matavimai gali būti neatliekami ir dėl to galimi tam tikri pelno koregavimai, siekiant juos padaryti naudingesnius sprendimų priėmimui turi būti verslo bendruomenės susirūpinimas. Tai labiau parodo apskaitos standartų trūkumus, o ne privalumus, ir taip suabejojama sprendimo (dėl tikrosios vertės matavimų ir pripažinimo kai kuriuose standartuose) tinkamumu.

Hodges (2016) aptardamas Didžiosios Britanijos patirtį 13-ojo tarptautinio apskaitos standarto diegimą valstybinėse įstaigose išreiškia mintį, kad valdžios finansinės atskaitomybės plėtra apima nuolatinį prisitaikymą prie naujų ir nuolat atnaujinamų jau esamų tarptautinių standartų ir besikeičiančių aplinkybių. Jis išskiria keletą problemų dėl turto vertės matavimo metodų, kadangi, dėl jų gausos sunku nustatyti vienodas vertinimo ribas. Taip pat, pasak Hodges (2016), yra susirūpinimas dėl laiko, kuris sugaištamasis, ir išlaidų, patiriamų atliekant turto vertinimus. Dažniausiai gaunant tik minimalios naudos, ypač iš rengėjo perspektyvos. Taip pat sunku nustatyti, kokią naudą gauna išorės vartotojai. Autorius išskiria, jog yra susitarimo trūkumas dėl to, kas yra svarbiausi turto vertės rodikliai, kurie turi būti atskleisti atliekant apskaitos įvertinimus. Todėl turto reikšmių matavimas ir konkrečių vertinimų metodų tinkamumas yra diskutuotinas klausimas.

Paananen ir Lin (2009) pateikia įrodymų apie padidėjusį pajamų išlyginamumą, be to, teigia kad mažiau nuostolių pripažinimo atsirado po TFAS priėmimo. Autoriai taip pat atkreipia dėmesį į TFAS pakeitimus, kurie įsigaliojo 2005 metais. Jie leido aktyviau naudotis tikrosios vertės nustatymo metodais, ir rodo, kad visa tai daugiausiai lėmė apskaitos standartų permainos.

Pasak Ball (2016), TFAS taikymas padidina finansinių ataskaitų aiškumą, jose pateikiami skaičiai yra labiau informatyvūs apie įmonių finansinius reikalus. Taip pat autorius pažymi, jog prie to stipriai prisideda tikrosios vertės atskleidimas. Skirtingai nei įsigijimo savikaina, tikroji vertė pagal tarptautinius apskaitos standartus sudarytus balansus ir pelną parodo informatyviau ir užfiksuoja ekonominę naudą ar nuostolius pagal dabar esančią situaciją.

C. N. Albu, N. Albu, D. Alexander (2013) analizuodami Rumunijos atvejį teigia, jog vietos dalyviai vaidina svarbų vaidmenį taikant tarptautinius apskaitos standartus, kadangi nuo jų priklauso kaip tinkamai ir teisėtai jie bus įgyvendinti. Autoriai išskiria kelis veiksnius darančius įtaką:

1) įvairūs “vietos kontekstai” (bendruomenės, organizacijos), kurie į pasaulinius standartus reaguoja skirtingais būdais;

2) besiformuojančios ekonomikos gali labiau skirtis, nei daugumos ilgalaikių kapitalistinių šalių. Šis faktas gali labiau apsunkinti TFAS taikymą kylančiose, nei išsivysčiusiose šalyse;

3) tikėtina jog šalys (vidiniu aspektu), gali susipainioti ir tapti nevienalytėmis, dėl nenuoseklios socialinės padėties.

Guerreiro, Rodrigues ir Craig (2013) analizuodami Portugalijos patirtį taikant tarptautinius apskaitos standartus, atkreipia dėmesį į organizacines procedūras. Autoriai pabrėžia, jog nacionalinės profesinės buhalterių asociacijos ir verslo asociacijos gali suformuoti kriterijus (politiniu ir ekonominiu lygmeniu) standartams, tokiu būdu panaikinant institucionalizacijos procesą. Portugalų apskaitos pakeitimo procesas buvo priimtas politiniu ir ekonominiu lygmeniu. Autoriai atkreipia dėmesį, jog visiškai TFAS pritaikymas visoms organizacijos reikalauja didesnio pasiruošimo pereinamuoju laikotarpiu. Tačiau tai lemia reikšmingus pokyčius ir įtakoja organizacinio lygmens struktūras bei leidžia nuosekliau pritaikyti šiuos standartus.

Santos ir kiti (2016) bando nustatyti ryšį tarp tarptautinių apskaitos standartų taikymo ir įmonių dydžio besivystančios ekonomikos šalyse. Autoriai išreiškia mintį, jog TFAS taikymas veikia įvairiai finansinių sprendimų priėmimą, kuriuos taip pat dažnai nulemia turimų išteklių panaudojimo galimybės ir įmonių dydis. Kai ištekliai yra skiriami investuoti į apyvartinį kapitalą išryškėja neigiama TFAS taikymo įtaka įsiskolinimams, kurie gali būti susieti su lengvu finansavimu per kitus finansavimo šaltinius, tokius kaip – nauji partneriai, kurie sutinka investuoti savo lėšas ar naujų akcijų pasiūla. Autoriai taip pat pabrėžia finansavimo proceso šalių reglamentavimo ir institucinės apsaugos svarbumą. Pasak autorių reguliavimas ir nustatyta finansavimo proceso šalių apsauga yra taip pat svarbus punktas, kadangi investuotojų ir kreditorių apsaugos lygmuo gali daryti įtaką kapitalo prieigai,

tai galimai taip pat paveikia tarptautinių finansinės atskaitomybės standartų efektyvumo politiką. Tokiu būdu, įmonių sprendimus priimti ir taikyti TFAS ar ne, gali įtakoti esami kontrolės mechanizmai bei stiprus vyriausybiniis kišimasis finansų rinkoje.

Glaum, ir kiti (2010) analizuoja tarptautinių apskaitos standartų diegimą Vokietijos įmonėse – ar TFAS arba JAV bendrųjų apskaitos principų (angl. GAAP) įvedimas pagerina finansinės informacijos atskleidimo kokybę, patobulinimai yra svarbūs finansų analitikams teikiantiems prognozes finansinių ataskaitų kapitalo rinkoje. Straipsnyje autoriai bando išsiaiškinti ar standartų diegimas pagerina analitikų prognozes, ir kokį vaidmenį atliko pasikeitimai finansinės atskaitomybės procese. Autoriai teigia, kad tarptautinių apskaitos standartų diegimas yra susijęs su iš esmės pagerėjusiomis analitikų prognozėmis, kadangi TFAS reikalauja, kad bendrovės skelbtų išsamesnę informaciją, nei numatyta pagal vietinių standartus.

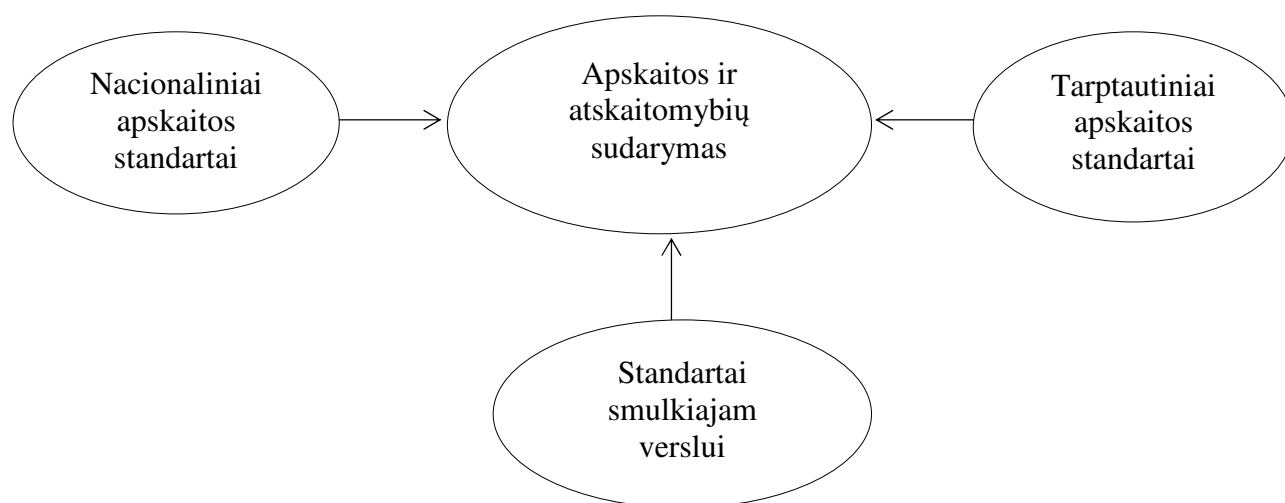
Eng, Sun, Vichitsarawong (2014) taip pat analizuoja ar JAV įmonių apskaitos informacija paruošta pagal TFAS skiriasi nuo informacijos paruoštus pagal JAV bendruosius atskaitomybės principus. Autoriai savo darbe tiria vertės aktualumą, savalaikiškumą, kaupimo kokybę ir įtaką prognozavimui. Vertės aktualumas apima kainos, gražos ir pinigų srauto modelius. Rezultatai rodo, jokio reikšmingo skirtumo tarp šių dviejų apskaitos sistemų nėra. Autoriai teigia, jog vertinant ataskaitų kokybės atžvilgiu abu apskaitos modeliai yra panašūs.

Tuo tarpu Diehl (2013) išskirdamas JAV patirtį, kurioje naudojami bendrieji atskaitomybės principai, teigia, jog bendrosios ir specifinės atidėtojo pelno mokesčio turto (APMT) ir atidėtojo pelno mokesčio įsipareigojimų (APMĮ) kategorijos turi sąsajų su akcijų kainų pokyčiais, remiantis Tarptautinės finansinės atskaitomybės standartais (TFAS). Autoriaus teigia, jog APMT ir APMĮ akcijų kainų pokyčių prognozavimas yra kur kas ribotesnis taikant tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus.

Lantto (2014) analizuoja kokią įtaką turi buhalterių darbo pobūdžiui tarptautinių finansinės atskaitomybės standartų (TFAS) taikymas. Straipsnyje tiriama kontinentinės Europos buhalterijų pozicijos ir praktiką. Pasak autoriaus ne tik buhalteriai turi keisti savo vaidmenį ir atsakomybę versle, bet organizacijos vadovai turi labiau įsitraukti į apskaitos procesą. D. Juočiūnienė ir N. Stončiuvienė (2008) pateikia, jog daugumoje šalių nacionalinių apskaitos sistemų orientavimas į mokesčių poreikių tenkinimą taip pat trukdo pereiti prie TFAS. Atsižvelgiant į tai, jog TAS taikančios įmonės yra stambios, paprastai turi nemažai antrinių įmonių, veiklą vykdo ne vienoje šalyje, perėjimas prie TAS vertinamas kaip imlus laikui ir finansiškai brangus procesas. Dėl privalomos rinkti informacijos turinio, formos ir detalumo laipsnio pasikeitimo atsiranda būtinybė tobulinti informacines sistemas, kurių keitimas yra brangus ir imlus laikui procesas. Keičiasi reikalavimai, keliami personalui, nes įmonės apskaitos, finansų, ekonominės tarnybų darbuotojai taip pat turi gerai žinoti TAS informacijos reikalavimus ir gebėti naudotis pakitusia informacine sistema.

Pasak Juočiūnienės ir Stončiuvienės (2008) taikant tarptautinius apskaitos standartus sunkiausia yra tinkamai pavaizduoti finansinius instrumentus, investicijas į vertybinius popierius, skolas. Paprastai taikymo problemos susijusios su tikrosios vertės taikymu.

Kaip teigia Levišauskaitė ir Legenzova (2004) didžioji dalis ES valstybių verslo sektoriuje naudoja trijų atskirų apskaitos metodikų naudojimo modelį (2 pav.), kuomet atskiros įmonės savo apskaitai tvarkyti gali naudoti tarptautinius apskaitos standartus, nacionalinius apskaitos standartus ir standartus. Anot autorių, trys atskiros apskaitos metodų grupės yra teigiamas dalykas, kadangi jos yra pritaikytos pagal dydį bei verslo organizavimo formą skirtingiems įmonių segmentams, taigi, turėtų efektyviausiai tenkinti tų segmentų finansinės informacijos rinkimo, apibendrinimo ir skelbimo poreikius.

2 pav. Trijų atskirų apskaitos metodikų naudojimo modelis (sudaryta autorės pagal Levišauskaitė ir Legenzova, 2004)

Tačiau esant trimis apskaitos metodikoms apskaitos informacija tampa nebepalyginama. Galima teigti, jog ją sunkiau analizuoti informacijos vartotojams, nes tokiu atveju jie turi būti aukštos kompetencijos ir išmanyti ne tik nacionalinius, bet dar papildomai tarptautinius ir smulkiam verslui skirtus standartus.

Tuo tarpu, kaip teigia Ivanauskienė (2016), tarptautiniai apskaitos standartai ir bendrieji apskaitos principai, kuriais pagrįstos kiekvienos laisvosios rinkos šalies apskaitos taisyklės, nėra griežti ir tikslūs nurodymai, kaip atlikti konkrečias apskaitos procedūras. Kiekviena valstybė, savo nuožiūra, atsižvelgdama į nacionalines ypatybes bei konkrečias laiko ir ekonominės būklės sąlygas, sukonkretina tarptautinius apskaitos standartus – derina juos su savo interesais. [...] Visi suinteresuoti, kad viešai skelbiama finansinė atsakomybė parodytų realią įmonių ūkinės veiklos būklę, jų turtą bei nuosavą kapitalą, įsipareigojimus, pajamas, sąnaudas ir įmonės veiklos rezultata.

Palyginant skirtingas šalis, galime teigti, jog visur susiduriama su įvairiomis problemomis ir tarptautinių standartų taikymas yra sudėtingas procesas, kuris turi būti nuolatos tobulinamas. Rumunijos ir Ispanijos atvejais autoriai didelį dėmesį skiria standartų taikymo proceso dalyviams,

autoriai tiriantys JAV patirtį analizuoja skirtumus tarp TFAS ir bendrųjų atskaitomybės standartų. Patys standartai turi būti nuolatos peržiūrimi, adaptuojami pagal esamą situaciją globalioje rinkoje. Išanalizavus lietuvių ir užsienio autorių mokslinėje literatūroje pateikiamas mintis, galima išskirti tokius tokie pagrindinius tarptautinių apskaitos standartų taikymo privalumus ir trūkumus (žr. 3 lent.):

3 lentelė. Tarptautinių apskaitos standartų privalumai ir trūkumai (sudaryta autorės)

Tarptautiniai apskaitos standartai	
Privalumai	Trūkumai
<ul style="list-style-type: none"> • Parodo realiausių ir išsamesnę įmonių būklę • Sudaro galimybę palyginti skirtingų šalių įmonių finansinius rezultatus • Gerėja finansinių ataskaitų kokybė • Suteikia daugiau informacijos finansų analitikams 	<ul style="list-style-type: none"> • Ilgas, brangus ir nuolat atnaujinimų reikalaujantis procesas • Norint suprasti, interpretuoti ir taikyti reikia specialių žinių • Sunku tinkamai pavaizduoti finansinius instrumentus • Sunku nustatyti vienodas vertinimo ribas

Apibendrinat 3 lentelės duomenis galima teigti, jog nors įmonėms tarptautinių apskaitos standartų taikymas suteikia ne tik privalumų, tačiau kartu nemažai ir trūkumų. Pastarieji organizacijai gali sudaryti rimtų ir neigiamų pasekmių, kurios gali nulemti tolimesnį įmonės ekonominį integralumą.

1.3. Apskaitos reglamentavimas ir tarptautinių apskaitos standartų taikymas Lietuvoje

Apskaitos reglamentavimas – tai įstatymų, nutarimų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių apskaitos tvarkymą, parengimas. Mackevičius ir Subačienė (2016) nurodo, jog apskaitos reglamentavimas gali būti trijų lygių (3 pav.) :

Tarptautinis lygis	Nacionalinis lygis	Įmonės lygis
<ul style="list-style-type: none"> • ES direktyvos • TAS/TFAS • Standartų aiškinimai 	<ul style="list-style-type: none"> • Įstatymai, nustatantys apskaitą • Verslo apskaitos standartai • Standartų metodinės rekomendacijos 	<ul style="list-style-type: none"> • Įmonės numatyta apskaitos politika • Vidinės įmonės ataskaitos

3 pav. Buhalterinės apskaitos reglamentavimo lygiai. Mackevičius ir Subačienė (2016)

Tarptautinis – nustatytos apskaitos taisyklės, taikomos tarptautiniu mastu. Tarptautinis apskaitos reglamentavimas būtinas tam, kad visose šalyse būtų taikoma vienoda apskaitos politika, užtikrinanti

informacijos palyginamumą. Nacionalinis apskaitos reglamentavimas būtinas tam, kad įmonės valdžios atitinkamoms institucijoms ir kitiems išoriniams informacijos vartotojams pateiktų aiškia, suprantamą, patikimą ir palyginamą informaciją. Įmonės (tai pačios įmonės vadovų pasirinktos apskaitos taisyklės, labiausiai atspindinčios veiklos ypatybes).

Lietuvos įmonės savo apskaitą tvarko ir rengia finansinę atskaitomybę pagal nacionalinius apskaitos standartus ir pagal TFAS. TFAS labiau yra linkusios rinktis įmonės, kurios veikia tarptautiniu mastu. Toks pasirinkimas joms leidžia pateikti lyginant finansinius duomenis pagal tuos pačius visame pasaulyje pripažintus apskaitos reikalavimus ir taip sudaroma didesnė galimybė konkuruoti su kitomis tarptautinėmis įmonėmis. Visi tarptautiniai apskaitos standartai yra išversti į lietuvių kalbą.

Pasak Mackevičiaus ir Subačienės (2016) Lietuvoje pagrindinės tarptautinių apskaitos standartų ir tarptautinių finansinės atskaitomybės standartų nuostatos yra perkeltos į verslo apskaitos standartus, kuriuos formuojant buvo atsižvelgiama į nacionalinius šalies organizavimo, informacijos poreikio, jos sisteminimo ypatumus. Todėl kai kurių metodų taikymas ar informacijos atskleidimas ne visais atvejais tiksliai sutampa su tarptautinių apskaitos standartų nuostatomis. Tai pat autoriai išskiria, jog nepaisant to, kad tarptautiniuose standartuose pateikiami svarbiausi dalykai, tačiau kai kurių standartų nuostatos yra skirtingai aiškinamos ir skirtingai taikomos praktikoje.

Pagal Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymo (Žin., 2001, Nr. 99-3515) 3 straipsnio 3 dalį remiantis tarptautiniais apskaitos standartais apskaitą tvarko ūkio subjektai, kurių vertybiniais popieriais prekiaujama reguliuojamoje rinkoje, finansų maklerio įmonės, reguliuojamos rinkos operatorius, Lietuvos centrinis vertybinių popierių depozitoriumas, valdymo įmonės, veikiančios pagal Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymą, Lietuvos Respublikos informuotiesiems investuotojams skirtų kolektyvinio investavimo subjektų įstatymą ir Lietuvos Respublikos profesionaliesiems investuotojams skirtų kolektyvinio investavimo subjektų valdymo įmonių įstatymą, ir valdymo įmonės, veikiančios pagal Lietuvos Respublikos papildomo savanoriško pensijų kaupimo įstatymą, kredito įstaigos, išskyrus kredito unijas. Kitos įmonės paprastai turi galimybę pasirinkti, naudoti juos ar nesinaudoti.

Remiantis Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. liepos 19 d. reglamentu (EB) Nr. 1606/2002 dėl tarptautinių apskaitos standartų taikymo kaip ir kitose Europos Sąjungos šalyse, Lietuvoje pagal TFAS reikalaujama, kad pirmoji pagal TFAS sudaryta įmonės finansinė atskaitomybė atitiktų visus TFAS, galiojančius finansinės atskaitomybės pateikimo datą. TFAS reikalavimai pradiniam balansui, kurį įmonė sudaro prieš pradėdama tolesnę apskaitą, pagal TFAS, yra šie:

- pripažinti visą turtą ir įsipareigojimus, kuriuos pripažinti reikalaujama pagal TFAS;
- nepripažinti turto ar įsipareigojimų, jeigu pagal TFAS tai neleidžiama;

- perklasifikuoti straipsnius, kurie pagal anksčiau taikytus bendruosius apskaitos principus (BAP) yra pripažinti kaip viena turto, įsipareigojimų ar nuosavo kapitalo grupė, tačiau pagal TFAS yra skirtingo tipo turtas, įsipareigojimai ar nuosavas kapitalas;
- taikyti TFAS vertinant visą pripažintą turtą ir įsipareigojimus.

Taigi, pagal šią ES direktyvą, TFAS suteikia ribotą teisę netaikyti šių reikalavimų tam tikrose srityse, jeigu manoma, kad išlaidos, patiriamos siekiant atitikti šiuos reikalavimus, viršys finansinės atskaitomybės vartotojų gaunamą naudą. Tam tikrose srityse taip pat draudžiama retrospektyviai taikyti TFAS, ypač tais atvejais, kai norint retrospektyviai juos taikyti reikėtų, kad įmonės vadovai įvertintų tam tikras praeityje buvusias sąlygas, nors jau žinomi tam tikro sandorio rezultatai.

Gimžauskienė ir Valančienė (2006) išskiria du apskaitos pokyčių etapus Lietuvoje. Pagrindiniai pirmojo apskaitos pokyčių etapo uždaviniai buvo iš esmės pakeisti Lietuvos apskaitos sistemą formos (finansinių ataskaitų struktūra ir forma) bei turinio (taikomų metodų) prasme. Atsižvelgiant į to laikotarpio ekonominę šalies situaciją valstybei buvo svarbu užtikrinti tam tikro lygio kontrolei ir planuoti mokestines pajamas. Autorės teigia, kad svarbiausi apskaitos reformos iniciatoriai ir apskaitos teikiamos informacijos vartotojai pradiniam etape buvo valdžios institucijos. Antrojo apskaitos pokyčių etapo uždaviniai buvo teisinės ir metodologinės apskaitos bazės harmonizavimas Europos Sąjungos kontekste. Šių uždavinių pobūdis iš esmės atitinka būdingas apskaitos problemas Vakarų šalyse, kurias savo ruožtu sąlygojo tai, kad Europos ketvirtoji ir septintoji direktyvos buvo nepakankama sąlyga tenkinant globalaus verslo dalyvių informacinius poreikius (skirtingais apskaitos principais sukaupti ir apdoroti duomenys yra nepalyginami tarpusavyje). Tai ir buvo pagrindinė priežastis, nulėmusi apskaitos taisyklių harmonizavimo visame pasaulyje poreikį.

Kaip teigia Klanaitė (2007) Perėjimas prie TFAS taikymo Lietuvos įmonių apskaitoje yra vykdomas dviem būdais: formaliu ir neformaliu būdu, t.y. formaliu kai įmonės pagal įstatymus privalo taikyti TFAS, o neformaliu, kai TFAS taikymas inicijuotas pačios įmonės. Lietuvoje veikiančių ir TFAS savo apskaitai ir finansinės atskaitomybės sudarymui naudojančių įmonių skaičius pakankamai didelis.

Legenzova (2012) Lietuvos akcinių bendrovių finansinėse ataskaitose apie atlygį už darbą atskleistos informacijos tyrimo rezultatai rodo, kad apie su pensijomis susijusias išmokas atskleista informacija nėra lengvai suprantama, ji išbarstyta įvairiose finansinių ataskaitų dalyse: balanse, pelno (nuostolių) ataskaitoje, apskaitos politikos dalyje bei keliose finansinių ataskaitų pastabose. Galima teigti, kad potencialiam darbuotojui ar kitam suinteresuotam asmeniui (jeigu jis nėra apskaitos profesionalas) greičiausiai būtų nelengva surasti visą susijusią informaciją, ją perskaityti ir interpretuoti. Pasak autorės, praktikoje su pensijomis susijusias išmokas reglamentuojantys teisinių dokumentų reikalavimai iš esmės nėra įgyvendinami.

Gimžauskienė ir Valančienė (2006) nurodo, jog standartų praktinio taikymo problemos Lietuvoje yra panašios kaip ir kitose šalyse. Būdingas problemos yra šios:

1. metodologinės, kad pagrindinė kliūtis pereinant prie TFAS yra kai kurių apskaitos standartų, ypač susijusių su finansinėmis priemonėmis, ir tikrosios vertės apskaita, sudėtingumas;

2. taikymo sudėtingumo, kad sunkumų kelia dažnai į mokestinę apskaitą orientuotas vietinės finansinės apskaitos pobūdis;

3. techninės, nes Lietuvos įmonėms taip pat trūksta nurodymų dėl TFAS taikymo, kaip problema taip pat nurodomas kapitalo rinkos neišplėtojimas. Taip pat labai svarbu laiku gauti naujųjų tarptautinių standartų ir jų komentarų vertimus į vietines kalbas. Tačiau šie vertimai dažnai nėra oficialiai patvirtinti, daugelyje šalių vertimų kokybė nėra gera.

Kalbant apie tarptautinių apskaitos standartų taikymo teigiamus aspektus Klanaitė (2007) pateikia tokius TFAS taikymo privalumus: investuotojams lengviau pasirinkti, kur investuoti, kreditoriams paprasčiau išsiaiškinti įmonės įsipareigojimų nevykdymo riziką, padeda formuoti nacionalines apskaitos sistemas taip pat tobulėja buhalterio profesija.

Tuo tarpu Mackevičius ir Subačienė (2016) kaip privalumus pateikia tai, jog tarptautiniai apskaitos standartai ir tarptautiniai finansinės atskaitomybės standartai pateikia konkrečius nurodymus, kaip reikia apskaityti vieną ar kitą ūkinę operaciją, kaip tam tikrą finansinių ataskaitų straipsnį pripažinti, įvertinti, ir atskleisti atskaitomybėje. Taip pat jog įmonės taikančios tarptautinius apskaitos standartus ir suvienodindamos apskaitos taisykles skatina įmonių integraciją į pasaulinę ekonominę rinką, bei taip įgauna informacijos vartotojų pasitikėjimą ir pritraukia investicijų.

Juočiūnienės, Stončiuvienės (2008) nuomone įmonės, įsidiegusios TFAS, įgyja tam tikrų pranašumų savo konkurentų atžvilgiu. Paprastai šių įmonių vertybiniais popieriais prekiaujama viešai, taigi, jų finansinę atskaitomybę analizuoja daug investuotojų, kreditorių, finansinių tarpininkų, kitų vartotojų. Tačiau pradėjus taikyti TAFS, dalis jų gali nežinoti standartų reikalavimų, todėl tinkamai nesuprasti finansinių ataskaitų turinio. Gali prireikti laiko, kad vartotojai įgytų reikiamų žinių. Taigi, TAFS diegimas neišvengiamai susijęs su informacijos vartotojų mokymu.

Kaip teigia Legenzova (2012), praėjus ilgesniam laiko tarpui nuo privalomo TFAS taikymo įsigaliojimo Europos Sąjungoje atsiranda pakankamai empirinių duomenų, taigi ir galimybė analizuoti, kaip keičiasi TFAS naudojančių įmonių apskaitos ir informacijos atskleidimo praktika, taip pat ar apskaitos reglamentavimo harmonizavimas veda prie apskaitos ir informacijos atskleidimo praktikos vienodėjimo.

Ankstesniuose autorės tyrimuose, analizuojant 2005 ir vėlesnių metų Lietuvos listinguojamų akcinių bendrovių atskleidžiamą informaciją, pastebėti atvejai, kuomet TFAS reikalavimai praktikoje įgyvendinami netinkamai – reikalavimai pradedami naudoti vėlesniais nei reikalaujama laikotarpiais,

tam tikri reikalavimai iš viso ignoruojami, kituose įstatymuose numatyti reikalavimai apskaitomi pasirinktinai.

Pasak Gimžauskienės ir Valančienės (2006) pokyčiai Lietuvos apskaitos politikoje neturi tokios ryškios įtakos ekonominiam vystymuisi kaip stabilios ekonomikos Europos šalyse, kadangi pereinamuoju laikotarpiu rezultatus lemia šalies viduje vykstantys pokyčiai (privatizavimas, investicinių fondų susikūrimo sąlygota pensijų reforma, smarkiai sumažėjusios indėlių ir vyriausybės VP palūkanos, biržos karštinė, kt.).

Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija (angl. European Securities and Markets Authority, ESMA) pateikdama 2012 metų biržinių finansų institucijų finansinių ataskaitų, parengtų pagal tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus, palyginamumo ir informacijos atskleidimo kokybės apžvalgą nurodo, kaip padidinti finansinių ataskaitų skaidrumą gerinant informacijos atskleidimą kredito rizikos, likvidumo ir finansavimo rizikos, turto įkeitimo ir finansinių priemonių tikrosios vertės nustatymo srityse. ESMA taip pat nustatė didelius skirtumus tarp teikiamos informacijos kokybės ir užfiksavo keletą atvejų, kai informacija buvo nepakankama ar nepakankamai struktūrizuota palyginimui tarp finansų institucijų atlikti.

ESMA pateiktoje ataskaitoje nustatyta, kad kai kurių finansų institucijų atskleista informacija nepakankamai konkreti, trūksta sąsajų tarp kiekybinės ir aprašomosios informacijos arba atskleista informacija nesuderinama su pirminėmis finansinėmis ataskaitomis. ESMA nurodo, jog:

- finansų institucijų teikiamas pajamų ataskaitas sudėtinga palyginti dėl jų struktūros skirtumų, finansinių ataskaitų turinio ir išsamaus apskaitos politikos atskleidimo stokos;
- daugeliu atveju finansinėse ataskaitose nepateikiama pakankamai informacijos apie išvestines finansines priemones. Sąsaja tarp verslo tikslų ir jų klasifikacijos finansinėse ataskaitose dažnai būna neaiški;
- esama didelių skirtumų tarp reikšmingų ar ilgai trunkančių kriterijų taikymo, kai vertinamas laikomų parduoti nuosavybės vertybinių popierių vertės sumažėjimas.

Lyginant skirtingų mokslininkų nuomones, galima teigti, jog pagrindinis tarptautinių apskaitos standartų tikslas – vienodinti įvairių šalių apskaitos standartus, siekiant juos padaryti visuotinai suprantamus. Dėl šios priežasties taikomi nacionaliniai verslo apskaitos standartai panašėja į tarptautinius, o šiuos standartus leidžiančios institucijos siekia, atsižvelgiant į šalių politines, teises ir ekonomines sąlygas, suderinti Tarptautinius apskaitos standartus su nacionaliniais apskaitos standartais. Su šiais procesais susiduria ir Lietuvos įmonės. Tačiau, kol nėra privaloma visoms įmonėms pateikti finansinių ataskaitų pagal tarptautinius apskaitos standartus, tinkamas informacijos atskleidimas išlieka stipriai tobulintinas procesas. Užsienio mokslinėje literatūroje gana plačiai nagrinėjama tikrosios vertės atskleidimo pagal tarptautinius apskaitos standartus problematika, tuo

tarpu Lietuvos atveju vis dar trūksta informacijos kokį poveikį turi šių standartų taikymas nustatant ir parodant finansinėse ataskaitose tikrąją vienų ar kitų finansinių elementų vertę.

2. TIKROJI VERTĖ PAGAL TARPTAUTINIUS APSKAITOS STANDARTUS

2.1. Tikrosios vertės apibrėžimas pagal TFAS

Tarptautinės finansinės atskaitomybės 13 – ajame standarte tikroji vertė apibrėžiama kaip „suma, už kurią gali būti apsieista turtu ar paslaugomis, arba kuria gali būti užskaitytas tarpusavio įsipareigojimas tarp nesusijusių šalių, kurios ketina pirkti ar parduoti turtą arba užskaityti tarpusavio įsipareigojimą“.

Tikroji vertė yra nustatoma remiantis rinkos, o ne konkretaus ūkio subjekto duomenimis. Nustatant tam tikro turto ir įsipareigojimų tikrąją vertę galima remtis rinkoje stebimais sandoriais arba rinkos informacija. Su kitu turtu ir įsipareigojimais susijusių stebimų rinkos sandorių bei rinkos informacijos gali ir nebūti. Tačiau nustatant tikrąją vertę abiem atvejais siekiama to paties tikslo – apskaičiuoti kainą, už kurią vertinimo dieną dabartinėmis rinkos sąlygomis būtų parduotas turtas arba perleistas įsipareigojimas pagal tvarkingą sandorį tarp rinkos dalyvių (t. y. galutinę kainą vertinimo dieną tam rinkos dalyviui, kuriam priklauso turtas arba įsipareigojimas).

Kai tokio paties turto arba įsipareigojimo stebimos kainos nėra, ūkio subjektas nustato tikrąją vertę taikydamas kitą vertinimo metodiką, pagal kurią daugiausia naudojami svarbūs stebimi duomenys, o nestebimų duomenų naudojama kuo mažiau. Kadangi tikroji vertė nustatoma pagal rinkos duomenis, ją nustatant remiamasi prielaidomis, kurias rinkos dalyviai darytų įkainodami turtą arba įsipareigojimą, įskaitant prielaidas dėl rizikos. Todėl nustatant tikrąją vertę nesvarbu, ar ūkio subjektas ketina laikyti turtą arba įvykdyti (ar kitaip padengti) įsipareigojimą.

Apibrėžiant tikrąją vertę daugiausia dėmesio skiriama turtui ir įsipareigojimams, nes jie yra pagrindinis apskaitinio vertinimo objektas. Be to, šis TFAS taikomas tikrąja verte vertinamoms paties ūkio subjekto nuosavybės priemonėms (13-asis tarptautinis finansinės atskaitomybės standartas „Tikrosios vertės nustatymas“)

Tikroji vertė nustatoma atsižvelgiant į:

- jos nustatymo principus;
- teisingai pritaikytus vertinimo metodus (kurie tinka konkrečiomis sąlygomis, pagal kuriuos pakanka rodiklių tikrajai vertei nustatyti ir pagal kuriuos naudojama kuo daugiau viešai skelbiamų rinkos rodiklių ir mažiau neskelbiamų rodiklių. Viešai skelbiama kaina (rinkos kaina) laikoma geriausiu tikrosios vertės įverčiu. Nustatant turto ir įsipareigojimų tikrąją vertę,

jei nėra viešai skelbiamos jų rinkos kainos, taikomi trys vertinimo metodai: lyginamasis (rinkos), išlaidų ir pajamų);

- pasirinkto patikimumo lygio rodiklius, kurie skirstomi į tris patikimumo lygius, kurie turi būti taikyti nuosekliai (žr. 4 lent.):

4 lentelė. Patikimumo lygio rodikliai pagal 13 Tarptautinės atskaitomybės standartą

<i>Rodiklio pavadinimas</i>	<i>Apibūdinimas</i>
Pirmo patikimumo lygio rodikliai	Aktyviosiose rinkose skelbiamos tokių pačių turto arba įsipareigojimų vienetų kainos. Nefinansinio turto ir įsipareigojimų tikroji vertė, nustatyta pagal turto vertintojų nustatytą vertę, priskiriama pirmam patikimumo lygiui.
Antro patikimumo lygio rodikliai	Kiti viešai arba neviešai skelbiami turto arba įsipareigojimo rodikliai, išskyrus skelbiamas kainas, kurios priskiriamos pirmam patikimumo lygiui, pvz., panašaus turto arba įsipareigojimų aktyviosiose rinkose skelbiamos kainos; panašaus ar tokio paties turto arba įsipareigojimų neaktyviosiose rinkose skelbiamos kainos; rinka pagrįsti rodikliai ir kt. Nekilnojamojo turto tikroji vertė, nustatyta vadovaujantis VĮ Registrų centro duomenimis, priskiriama antram patikimumo lygiui.
Trečio patikimumo lygio rodikliai	Tai yra viešai neskelbiami turto arba įsipareigojimų rodikliai.

Daugeliu atvejų sandorio kaina yra lygi tikrajai vertei. Nustatydama, ar tikroji vertė pirminio pripažinimo metu yra lygi sandorio kainai, įmonė atsižvelgia į sandoriui ir atitinkamam turtui būdingas savybes. Sandorio kaina ir turto tikroji vertė pirminio pripažinimo metu gali skirtis, jei yra kuri nors iš šių sąlygų:

- susijusių šalių sudarytas sandoris, tačiau šio sandorio kaina gali būti naudojama kaip rodiklis tikrajai vertei nustatyti, jeigu įmonė gali įrodyti, kad sandoris sudarytas įprastomis rinkos sąlygomis;
- sandoris sudaromas nepalankiomis sąlygomis arba pardavėjas yra priverstas sutikti su sandorio kaina;
- sandorio kaina skiriasi nuo vertinamo turto tikrosios vertės, pvz., kai tikrąja verte vertinamas turtas yra tik viena iš sandorio dalių (pavyzdžiui, jungiant verslą), o sandoris dar apima neįtrauktas teises ir privilegijas arba sandorio sudarymo išlaidos įskaičiuotos į sandorio kainą;
- rinka, kurioje sudaromas sandoris, skiriasi nuo pagrindinės (arba kitos panašios) rinkos, pvz., įmonė yra tarpininkė ir sandorius su klientais sudaro mažmeninėje rinkoje, tačiau pagrindinė galutinio sandorio rinka yra tarpininkų rinka, kurioje sandoriai sudaromi su kitais tarpininkais.

Praktikoje yra naudojama keletas vertinimo metodų, kurie yra tinkami konkrečioms aplinkybėms ir pagal kurias pakanka duomenų, naudojant kuo daugiau stebimų ir kuo mažiau nestebimų duomenų. Taigi galima išskirti tris pagrindinius vertinimo metodus:

Rinkos metodas. Yra naudojamos rinkos kainos to paties arba palyginimo turto ir įsipareigojimų, pavyzdžiui – naudojami rinkos kartotiniai (pajamų arba pajamų srautų) iš palyginamų įmonių grupės ir naudojami subjektui, kuris yra įvertinamas.

Išlaidų metodas. Kaina, kuri būtų gauta už parduotą turtą, yra pagrįsta išlaidomis, kurias rinkos dalyvis pirktų patirtu išgydamas arba sukurdamas pakaitinį panašios paskirties turtą, pakoregavus šias išlaidas atsižvelgiant į turto senėjimą (fizinį, funkcinį, ekonominį).

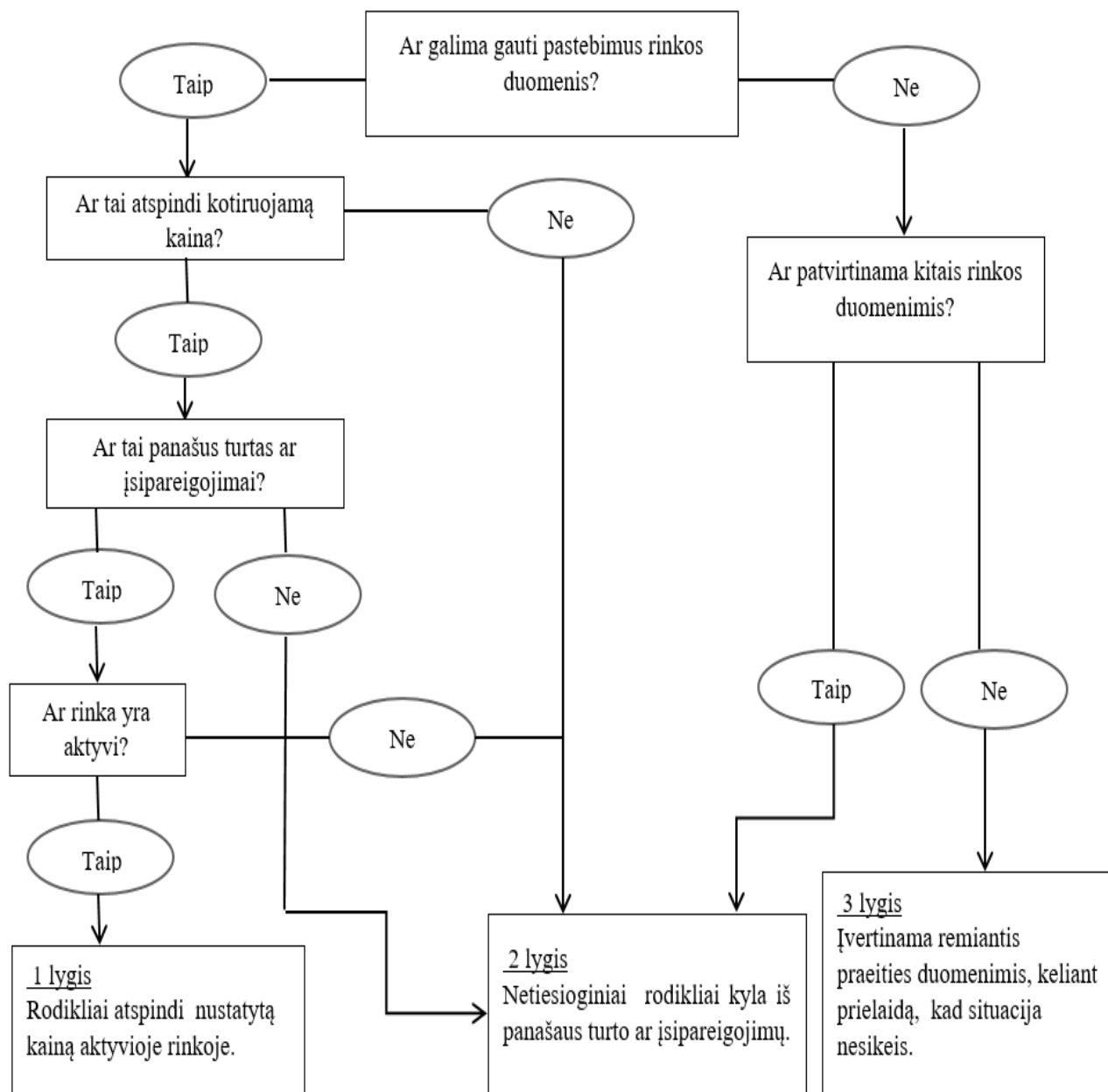
Pajamų metodas. Būsimos sumos (pinigų srautai arba pajamos ir sąnaudos) perskaičiuojamos į vieną dabartinę (t. y. diskontuotą) sumą, pavyzdžiui dabartinės vertės, pasirinkimo kainos nustatymo, kelių ataskaitinių laikotarpių pelno perviršio metodais.

Seminaro „Tikroji vertė: kaip teisingai ją įvertinti pagal 13-ojo TFAS „Tikrosios vertės nustatymas“ nuostatas“ medžiagoje yra pateikiama tokia praktinis vertinimo metodikos pasirinkimas, kuris leidžia greičiausiai ir tiksliausiai nustatyti finansinių elementų vertes (žr. 5 lent.):

5 lentelė. Vertinimo metodikos pasirinkimas

	Rinkos metodas (stebimos rinkos kainos)	Pajamų metodas (pvz. diskontuotų pinigų srautų)	Išlaidų metodas (pvz. atkūrimo išlaidų)
1 lygis	<ul style="list-style-type: none"> atsižvelgiama į kainą už identišką prekę; turi būti taikoma jos nekeičiant. 	<ul style="list-style-type: none"> tiesiogiai nustatomas pinigų srautas. 	<ul style="list-style-type: none"> netiesiogiai pajamų-išlaidų; netapačios rinkos kainos; kainą reikia koreguoti.
2 lygis	<ul style="list-style-type: none"> reikia pakeisti kainą; naudojami stebimi duomenys. 	<ul style="list-style-type: none"> naudojami nestebimi duomenys; retas. 	<ul style="list-style-type: none"> naudojami stebimi duomenys; retas.
3 lygis	<ul style="list-style-type: none"> reikia pakeisti kainą; naudojami nestebimi duomenys. 	<ul style="list-style-type: none"> nestebimi duomenys. 	<ul style="list-style-type: none"> nestebimi duomenys.

Du, Fang Li, Zhaohui Xu (2014) taip pat pateikia nuoseklią schemą, kurioje taikant trijų lygių tikrosios vertės hierarchiją nustatomi tiksliausi rodikliai tikrosios vertės išmatavimui. Pirmo ir antro lygio rodikliams priskiriama prašoma kaina už panašų turtą ar įsipareigojimus aktyviose rinkose (1 lygis), arba kotiruojamos kainos panašaus turto ar įsipareigojimų tik mažiau aktyviose rinkose (2 lygis). 3 lygio rodikliai yra nestebimi, labiau atspindintys rinkos dalyvių prielaidas naudojant įkainojant turtą arba įsipareigojimus. Autoriai pabrėžia, jog įmonės privalo naudoti daugiau rinkoje pastebimų rodiklių, ir sumažinti nestebimų rodiklių kiekį, nustatant tikrąsias vertes (žr. 4 pav.).

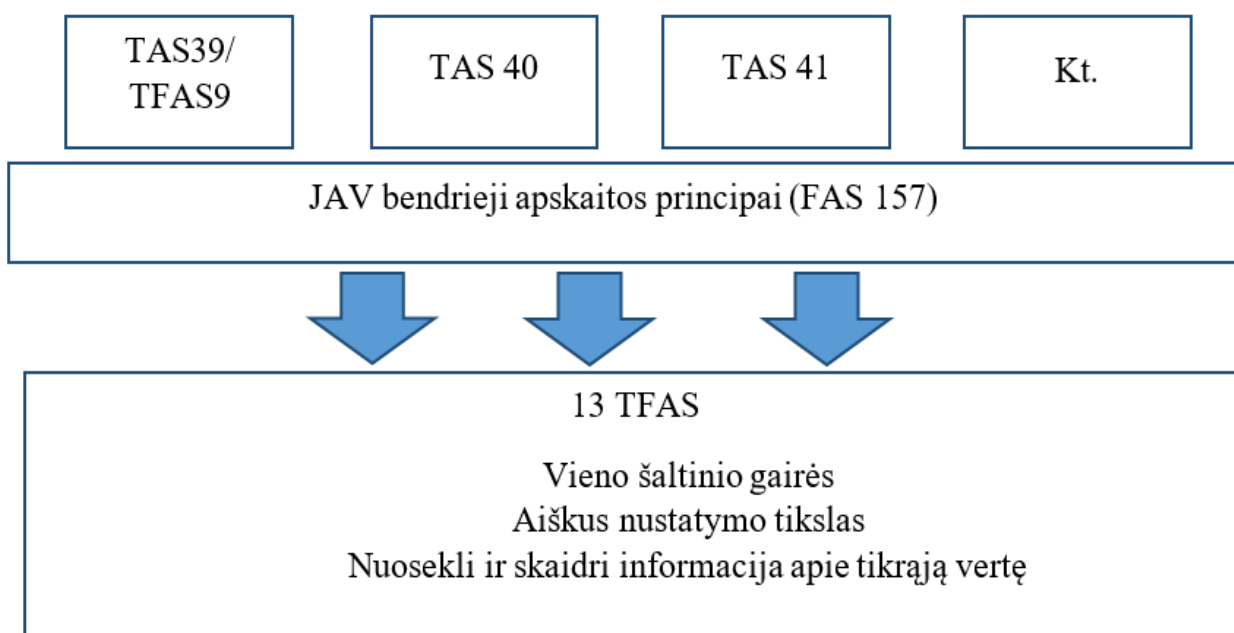
4 pav. Trijų lygių tikrosios vertės hierarchijos taikymas. Du, Fang Li, Zhaohui Xu (2014).

Tuo tarpu Fargherand ir Ziyang Zhang (2014) jei vadovai mano, kad rinka yra nelikvidi ir rinkos kaina neatspindi tikrosios turto vertės, jiems yra suteikiama galimybė nenaudoti kotiruojamos rinkos kainos, t. y. 1 lygio rodiklių tikrosios vertės nustatymui. Vietoj to vadovai gali pasirinkti naudoti antro ar trečio lygio rodiklius matuojant tikrąsias turto vertes. 2 lygio rodikliai labiausiai yra susiję su panašaus turto ar įsipareigojimų kainomis su tam tikrais patikslinimais, kurie vadovų manymu gali būti svarbūs. Tuo tarpu trečio lygmens rodikliai dažniausiai atspindi įmonės viduje išvystytus vertinimo modelius. Kuo daugiau nustatomo turto ar įsipareigojimų tikrosios vertės rodiklių galima priskirti prie 2 ir 3 lygio, tuo labiau vertės nustatymas priklausys nuo vadovų požiūrio.

Kaip teigia Tarptautinių apskaitos standartų valdyba prieš 13-ojo TFAS išleidimą, tikrosios vertės matavimo ir jos informacijos atskleidimo reikalavimai buvo išsklaidyti daugelyje kitų standartų.

Tačiau daugeliu atvejų, šiuose standartuose nebuvo suformuluota aiškių tikrosios vertės matavimo ir atskleidimo gairių, todėl pagrindiniai 13-ojo TFAS tikslai buvo:

- sumažinti sudėtingumą ir pagerinti nuoseklumą tikrosios vertės nustatymo principuose, sukuriant vieną reikalavimų rinkinį visiems tikrosios vertės nustatymo modeliams;
- aiškiau pateikti matavimų tikslą, labiau išaiškinant tikrosios vertės sąvoką;
- didinti skaidrumą, gerinant atskleidimą apie tinkamiausius tikrosios vertės matmenis; bei
- didinti TFAS ir JAV bendrųjų apskaitos standartų supanašėjimą.

5 pav. 13 TFAS priėmimas (sudaryta pagal Tarptautinių apskaitos standartų valdybos informaciją)

Kaip pateikiama 5 paveikslėlyje, galima teigti, jog vieno standarto, kuriama apibrėžiama tikroji vertė, priėmimas leido susisteminti po visus kitus standartus išsibarsčiusius nustatymo ir atskleidimo reikalavimus.

Kaip atskleidžiama Ernst and Young ataskaitoje (2016), 13 TFAS apibrėžia kaip tikrosios vertės matavimai turėtų būti nustatomi pagal tai kas yra reikalaujama ir leidžiama tarptautiniuose finansinės atskaitomybės standartuose, bei pateikia kas turi būti atskleista apie tikrosios vertės panaudojimą finansinėse įmonių ataskaitose. 13 TFAS panaikina specifines tikrosios vertės nustatymo rekomendacijas, kurios buvo išsibarsčiusios visuose TFAS, ir taip pat kaip ir JAV taikomuose bendruosiuose apskaitos standartuose, turi principais grindžiamą sistemą, kurie pabrėžia vieningą tikrosios vertės apibrėžimą.

Tikrosios vertės matavimo gairės, kurios lemia TFAS išskirtinumą lyginant su bendraisiais apskaitos standartais:

- TFAS apriboja pelno ir nuostolių finansinių priemonių pradinį pripažinimą, kai tikroji vertė yra nustatoma naudojant nestebimus duomenis.

- TFAS 13 nepateikia, jog yra praktiškai tikslinga matuoti tam tikras alternatyvias investicijas grynąją turto vertę.
- 13-asis TFAS reikalauja atskleisti kiekybinę jautrumo analizę 3 lygio finansinėms priemonėms.
- 13-asis TFAS nereikalauja atskleisti informacijos apie pensinio aprūpinimo planų investicijas, kurios pagal 26-ąjį TAS yra matuojamos tikrąja verte.
- TFAS 13 neleidžia, jog išvestinis turtas ir įsipareigojimai būtų pateikiami grynąja verte pagal trečio lygio duomenis į priekį.
- Neviešiesiems subjektams, kurie rengia ataskaitas pagal tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus, yra taikomi mažesni pateikimo ir atskleidimo reikalavimai.

2.2. Teoriniai tikrosios vertės sprendimai

Kaip teigia Bhat ir Ryan (2015) pagrindinė tema, diskutuojant apie tikrąją vertę, yra kompromisas tarp dviejų pagrindinių apskaitos informacijos kokybinių savybių - aktualumo ir patikimumo. Autoriai išskiria, jog tikrosios vertės šalininkai teigia, kad tikroji vertė yra svarbiausia matavimo priemonė siekiant tinkamai pateikti finansinę atskaitomybę, nes tai padidina skaidrumą, nurodant tuo metu aktualiausią informaciją. Priešingai, tikrosios vertės kritikai teigia, kad kai kurie matavimai nėra naudingi investuotojams, kadangi šių apskaičiavimų patikimumas sumažėja, kuomet jie yra paveikti vadovų manipuliacijų, taip pat gali atsirasti vertinimo klaidų ir tai, kad visa tai yra sunku patikrinti.

Atliktu tyrimu Bhat ir Ryan (2015) papildė turimą informaciją apie tikrosios vertės nustatymo naudą keliais būdais:

1. Tikros vertės nustatymo metodų patikimumo patvirtinimui, autoriai nagrinėja teisingų duomenų finansinėse ataskaitose pripažinimo ir pateikimo pasikeitimus, labiau nei duomenų informacijos šaltinius, naudojamus nustatyti tikrąsias vertes (pvz. įvertiniai grindžiami anksčiau minėtais 1, 2 ir 3 lygio patikimumo rodikliais). Autoriai teigia, kad tikrosios vertės padidėjimas ir sumažėjimas užfiksuotas atskleidžiamos informacijos pastabose (ir, tam tikrais atvejais, kitose bendrosiose pajamose) atitinka finansines priemones, kuriomis prekiauja nelikvidžios rinkos, todėl yra labiau tikėtina, kad tai yra mažiau patikimai įvertinama, negu tikrosios vertės pelnas ir nuostoliai įrašyti grynose pajamose.
2. Bhat ir Ryan (2015) aptaria nepakankamai ištirtą mechanizmą dėl patikimumo didinimo – t.y. rinkos ir kredito rizikos modeliavimo metodus. Po įvykusios finansų krizės, rizikos valdymo technologijos, pavyzdžiui tokie kaip rizikos modeliavimas, tapo svarbus įmonių

sprendimų priėmimo procese, ypač finansų institucijose. Supratimo apie rizikos valdymo technologijų vaidmenį gilinimas, pavyzdžiui kaip tikrosios vertės įvertinimas, yra svarbi tyrimų sritis. Autoriai naudojo išplėstinį ir skirtingą duomenų laikotarpį. Tai sudarė galimybes autoriams atlikti testus, pabrėžiant rinkos ir kredito rizikos modeliavimo svarbą tam tikrose situacijose, pavyzdžiui, 2008 m finansinę krizę.

Marra (2016) teigia, jog subjektyvūs apytikriai apskaičiavimai ir valdymo laisvė yra plačiai susiję su tikrosios vertės apibrėžimu ir matavimu. Teigiama, kad dažnas sprendimų perėmimas ir apytikrių skaičiavimų naudojimas gali nulemti tikrosios vertės atskleidimo naudingumą. Vis dėlto, atrodo, tikrosios vertės apskaita yra glaudžiai susijusi su natūraliu apskaitos standartų tobulinimu, kurį bent jau iš dalies lemia globalizuota informacija paremtos ekonomikos raida, ir kur greiti finansiniai sprendimai vis labiau tampa norma. Pasak autoriaus, pasikeitimai yra dažnai matomi kaip "įtartini", ir tai ypač pastebima kalbant apie apskaitos tobulinimą. Nors šitie įtarinėjimai gali sulėtinti tikrąją vertę pagrįstų standartų paplitimą, tačiau informacijos, kuri lengvina greitus finansinius sprendimus globaliniu mastu, reikalingumas tikėtina bus nuolat didėjančio tikrųjų verčių naudojimo finansiniuose pranešimuose priežastis.

Tuo tarpu Wu Tucker (2015) kelia įdomų klausimą apie tikrosios vertės atskleidimo kokybę ir ataskaitų kokybės santykį. Norint atsakyti į šį klausimą, autorė pateikė preliminarių įrodymų, kaip reikėtų įmonėms priimti sprendimus, kad skaidriai ir tiksliai atskleistų informaciją apie turimas beviltiškas skolas, inventorių ir atidėtąjį turto mokestį. Tinkamas tokios informacijos atskleidimas gali tarnauti kaip signalas investuotojams dėl galimo vadovų piktnaudžiavimo savo nuožiūra kaip pateikti šią informaciją ir apskritai apie bendrą sudaromų ataskaitų tikslumą.

Bhat ir Ryan (2015) pateikia rizikos valdymo technologijas, kaip potencialų tikrosios vertės įvertinimo procesą. Visų pirma, jie įvertina, ar rinkos ir kredito rizikos modeliavimas finansų įstaigose pagerina ryšį tarp akcijų gražos ir ar įvertina ryšį dėl nerealizuotų finansinių priemonių pelno ar nuostolių. Įvertintos tikrosios pelno ir nuostolių vertės yra priskiriami vienai iš trijų kategorijų, remiantis finansine atskaitomybe:

- sumos pateiktos grynosiose pajamose;
- sumos pateiktos kitose bendrosiose pajamose;
- sumos atskleistos pastabose.

Tikrosios vertės padidėjimai ar sumažėjimai pateikti pastabose (ir, tam tikrais atvejais, kitose bendrosiose pajamose) manoma yra mažiau įvertinti, nei pateiktos grynosiose pajamose. Bhat ir Ryan hipotezė, kad bankų rinkos ir kredito rizikos modeliavimo metodai gali pagerinti tikrosios vertės vertinimo naudingumą labiausiai neįvertina patikimumo problemų, todėl lengvinančių kainodaros nuolaida investuotojams taikoma, siekiant atsižvelgti į matavimo paklaidą ir šališkumą.

Ssu-Yang Fang, Shaw K. Chenir, Chung-Jen Fu (2013) teigia, kad tikrosios vertės apskaitos informacija finansinėms priemonėms yra svarbi, kai ekonomika yra stabili. Tai rodo, kad tikrosios vertės apskaitos informacijos aktualumas didėja priklausomai nuo informacijos turinio. Taip pat pabrėžiama, jog finansinių priemonių tikrosios vertės apskaitos informacijos aktualumas yra veikiamas didžiųjų ekonominių ir finansinių įvykių. Apskaitos informacija tampa mažiau svarbi investuotojams, kai ekonominės ar finansinės sąlygos pasikeičia ir dalis ataskaitinės informacijos apie tikrąją finansinių priemonių vertę pasidaro nereikšminga ir taip pat neturi ryškios įtakos vertybinių popierių kainai.

Kaip teigia autoriai, finansų krizės metu, buvo pastebimas informacijos apie finansinių priemonių tikrąją vertę sumažėjimas. Tai iliustruoja, kad tikrosios vertės apskaita buvo neigiamai paveikta didžiųjų finansinių įvykių. Kai vertybinių popierių rinka yra rizikinga, investuotojai gali neatsižvelgti į finansinės atskaitomybės duomenis, todėl apskaitos informacija gali tapti nereikšminga. Tačiau šis trumpalaikis poveikis dingsta, kaip finansinės sąlygos pagerėja, o vertė aktualumas apskaitos informacijai vėl atsiranda. Todėl, susiduriant su didžiuliais ekonominiais pokyčiais, gali būti neprotinga investuotojams nekreipti dėmesio į pateikiamą apskaitos informaciją. Kaip pažymi autoriai, dėl įvairių ekonominių aplinkybių verslo aplinka sunkėja ir pasaulio ekonomikos tampa vis labiau tarpusavyje susijus, bet finansinės krizės vienoje šalyje gali plisti į kitas šalis ir sukurti pasaulinę krizę. Šiuo metu greitai ir nuolat kintančioje ekonomikoje, svarbu nustatyti, kaip apskaitos informacijos pateikimas reaguoja į aplinkos pokyčius ir kaip galima pagerinti šią pateikiamą informacinę vertę.

M. Lachmann, A. Wöhrmann, A. Wömpener (2011) taip pat nagrinėja įsipareigojimų tikrosios vertės nustatymo ir panaudojimo įtaką investuotojų sprendimams. Autoriai parodo, kad neprofesionalūs investuotojai mažiau linkę domėtis kredito rizikos pokyčiais, kai įsipareigojimai nėra apskaitomi tikrąja verte. Be to, autoriai pastebėjo, kad tikrosios vertės nustatymas tam tikru būdu intuityviai kovoja su neprofesionaliais investuotojais.

Paliulienė (2012) išskiria tokius pagrindinius turto įkainojimo tikrąja verte būdo privalumus bei trūkumus (žr. 6 lent.):

6 lentelė. Turto įkainojimo tikrąja verte būdo privalumai ir trūkumai. Paliulienė (2012)

<i>Privalumai</i>	<i>Trūkumai</i>
Leidžia objektyviai įvertinti pinigų srautus	Sudėtinga vertinti, kai nėra aktyvios rinkos dalies
Rodo, kaip efektyviai naudojamas turtas	Rodo sąlyginę vertę, kuri vis dėlto gali skirtis nuo sandorio kainos
Padeda palyginti turto vertę, todėl lengviau vertinti ir analizuoti	Reikalauja papildomų išlaidų ir gerų specialistų
Finansinėse ataskaitose atspindima realesnė įmonės finansinė būklė	Kadangi tai naujas dalykas, praktikoje naudojamas retai, todėl trūksta specialistų, metodinės informacijos. Finansinės apskaitos reglamentuose nėra konkrečių nurodymų, kaip patikimai nustatyti šią vertę.

Pasak autorės turto įkainojimas tikrąja verte yra labai sudėtingas ir daug diskusijų keliantis procesas. Jis ypač reikalauja turėti daug žinių apie rinką ir įvertinamą turtą. Taip pat būtina atlikti išsamią finansinės ir nefinansinės informacijos analizę, bei teisinės aplinkos įvertinimą.

2.3. Taikymas pagal tarptautinius apskaitos standartus

Kaip teigia Cairns (2006) pagal TFAS reikalaujama ir leidžiama tikrąją vertę finansinėse atskaitomybėse naudoti keturiais pagrindiniais būdais:

- sandorių nustatymui (ir su tuo susijusiomis turto, įsipareigojimų ir nuosavybės dalims) ir pirminiam pripažinimui finansinėse ataskaitose;
- nustatyti pagrindines sumas pagal kurias sandoris yra pripažįstamas kaip sudedamoji dalis;
- vėlesniam turto ir įsipareigojimų matavimui; ir
- atsiperkamosios turto dalies nustatymui.

Tikrosios vertės nustatymas grindžiamas prielaida, kad rinkos dalyviai vertės nustatymo dieną pagal to turto pardavimo arba įsipareigojimo perleidimo sandorį pasikeičia turtu arba įsipareigojimu įprastomis rinkos sąlygomis. Nustatant turto arba įsipareigojimo tikrąją vertę, vertės nustatymo dieną turėtų būti atsižvelgiama į:

- rinką, t. y. turto pardavimo arba įsipareigojimo perleidimo sandorius, kurie sudaromi pagrindinėje rinkoje, o jos nesant – kitoje labiausiai tinkamoje rinkoje. Nustatydamą pagrindinę, o jei pagrindinės nėra – kitą labiausiai tinkamą rinką, įmonė neprivalo išsamiai iširti visų įmanomų rinkų. Pagrindinė rinka yra ta rinka, kurioje sudaromas didžiausias to turto ir įsipareigojimų perleidimo sandorių kiekis ir kurių apyvartų sumos didžiausios. Kita labiausiai tinkama yra rinka, kurioje atsižvelgiant į sandorio sudarymo ir transporto išlaidas galima užsitikrinti didžiausią gautiną sumą už parduodamą turtą ir mažiausią mokėtiną sumą už įsipareigojimų perleidimą. Tačiau, jeigu nėra tai paneigiančių aplinkybių, rinka, kurioje įmonė sudaro daugiausia sandorių dėl turto pardavimo ar įsipareigojimų perleidimo, ir yra laikoma pagrindine įmonės rinka. Jeigu pagrindinės rinkos įmonė neturi, pasirenka kitą labiausiai tinkamą rinką;
- prielaidas, kurias naudotų rinkos dalyviai, veikiantys ekonomiškai naudingiausiu būdu. Šiuo atveju nereikia nustatyti konkrečių rinkos dalyvių. Svarbiausios prielaidos yra tos, kurios būtų naudojamos rinkoje įvertinant turtą ir įsipareigojimus, atsižvelgiant į jų ypatumus ir kurios yra pripažįstamos kitų rinkos dalyvių;

- kainą, už kurią vertės nustatymo dieną būtų parduodamas turtas arba perleidžiamas įsipareigojimas pagal sandorį įprastomis rinkos sąlygomis pasirinktoje rinkoje nepriklausomai nuo to, ar ši kaina viešai skelbiama, ar nustatoma taikant kitą vertinimo metodą.

Tačiau, kaip pateikia Tarptautinė vertinimo standartų taryba (2013), tikrosios vertės sąvoka yra platesnė nei rinkos vertės sąvoka. Nors daugeliu atvejų abiem sandorio šalims teisinga kaina yra lygi kainai, kurią būtų galima gauti rinkoje, pasitaiko atvejų, kai nustatant tikrąją vertę atsižvelgiama į dalykus, į kuriuos neatsižvelgiama nustatant rinkos vertę, pvz., ypatingoji vertė, atsiradusi sujungus turtinius interesus. Taip pat daugeliu atveju nustatant rinkos vertę būdingas neapibrėžtumas ir retai egzistuoja viena kaina, su kuria galima palyginti vertinimą. Vertinimo neapibrėžtumą gali lemti įvairūs veiksniai. Juos galima abstrakčiai suskirstyti į šias kategorijas:

- rinkos sutrikdymas - vertinimo neapibrėžtumas gali susidaryti, kai vertės nustatymo dieną rinka yra sutrikdyta esamų arba naujausių įvykių, pavyzdžiui, staigių ekonomikos ar politikos krizių;
- duomenų prieinamumas - susijusių duomenų trūkumas lemia vertinimo neapibrėžtumą;
- metodo ir modelio pasirinkimas - daugelio tipų turto vertei nustatyti paprastai galima taikyti kelis metodus arba modelius. Tačiau taikant šiuos metodus arba modelius galima gauti nebūtinai vienodus rezultatus, todėl jau pats tinkamiausio metodo pasirinkimas gali būti vertinimo neapibrėžtumo priežastis.

Anot King (2006), tikrosios vertės principas, įteisintas TFAS, jau pakankamai seniai yra profesionalių vertintojų tyrimų objektas, o tikroji vertė šių profesionalių vertintojų dar dažnai vadinama išplėstu pavadinimu – tikrąja rinkos verte. Ši vertė parodo, už kiek būtų galima parduoti tam tikrą turtą, jei jis būtų pasiūlytas atviroje aktyvioje rinkoje. Tačiau vis dažniau verslininkai nori žinoti tikrąją savo turto ar įsipareigojimų vertę be bandymų juos parduoti rinkoje, todėl profesionalių finansų analitikų darbas – tiksliai ir teisingai įvertinti konkrečius finansinės atskaitomybės straipsnius tikrąja jų verte. Rogers (2006) pristatydamas tikrosios vertės koncepciją, kaip „hedžingo“ arba apsidraudimo priemonių vertinimui būdingą metodą, pabrėžia, kad sandoriai vyksta skirtingose pagal savo charakteristikas rinkose, kurios konkrečioms turto ar įsipareigojimų vienetams priskiria skirtingas vertes. Todėl būtina atskirti du esminius rinkų tipus: didmeninę (verslas – verslui) ir mažmeninę (verslas – pirkėjui). Šių rinkų specifika daro įtaką tikrosios vertės nustatymo procesui.

Karl V. Lins, Servaesand, Tamayo (2011) taip pat analizuoja tikrosios vertės įtaką finansiniams instrumentams, kurie naudojami formuojant įmonių rizikos valdymo politiką. Autoriai atskleidžia, jog dauguma jų tyrime dalyvavusių respondentų nurodo, kad jų įmonių rizikos valdymo politika pakito pradėjus taikyti tikrosios vertės metodą. Ypatingai, jie išskiria “esminį užsienio valiutos ir netiesioginių “hedžingo” (draudimo, kuriuo siekiama apsisaugoti nuo nepalankaus valiutos kurso ar kitų finansinių priemonių kainų svyravimo) instrumentų naudojimo sumažėjimą”. Taip pat yra pabrėžiama, jog tikrosios vertės koncepcija yra apsidraudimo priemonių vertinimui būdingas metodas.

Lines (2008) teigia, kad daugelio manymu, tikroji vertė suvokiama kaip kaina, kuri siūloma už tam tikrą rinkoje siūlomą prekę, nesvarbu – tai turtas ar įsipareigojimas. Anot autoriaus, toks mąstymas yra itin siauras, nes tikrosios vertės koncepcija turi tiktai bet kuriam tiekimo grandinės lygmeniui, t. y. jei gamintojas ar pardavėjas negauna už parduodamą turtą tikrosios jo vertės, jo tolimesnės perspektyvos išlikti rinkoje tampa sudėtingos. Lygiai panašioje padėtyje atsiduria ir pirkėjas - jei jis nėra įsitikinęs, kad įsigydamas tam tikrą turtą ar prisiimdamas įsipareigojimą už atitinkamą kainą, gauna jų tikrąją vertę, šio metodo taikymas visai tiekimo grandinei taip pat pažeidžiamas.

Kaip teigia Lantto (2014) ir kiti į kapitalo rinką orientuoti finansinės atskaitomybės standartai pabrėžia apskaitos pagal tikrąją vertę būtinumą, nes tai įtraukia daugiau informacijos į finansines ataskaitas ir taip jas padaro naudingesnes investuotojams. Todėl, pasak autoriaus, Tarptautinių apskaitos standartų valdyba mano, jog tikroji vertė yra labiausiai tinkamas vertinimo būdas. Taigi, be pensijų įsipareigojimų (19 TAS), didelė dalis kitų įsipareigojimų ir turto, pagal TFAS reikalaujama arba leidžiama, jog būtų apskaitomi tikraja verte.

Legenzova (2012) nurodo, kad įsipareigojimai darbuotojams pagal TFAS turi būti fiksuojamas finansinės būklės ataskaitoje ir atspindėti tų išmokų dabartinę vertę finansinės būklės ataskaitos sudarymo data. Dabartinė išmokų darbuotojams įsipareigojimų vertė nustatoma diskontuojant įvertintus būsimus pinigų srautus, remiantis Vyriausybės vertybinių popierių, išreikštų ta pačia valiuta kaip ir išmokos, ir kurių išmokėjimo laikotarpis panašus į numatomą išmokų mokėjimo laikotarpį, palūkanų norma. Autorė pažymi kad rengiant nustatytų išmokų planų apskaitas dažnai prireikia ne tik įmonės buhalterio žinių ir kompetencijos, bet ir išorinių ekspertų konsultacijų.

39 TAS reglamentuoja įsipareigojimų tikrosios vertės nustatymą. Kaip teigia M. Lachmann, A. Wöhrmann, A. Wömpener (2010) mokslinėje literatūroje 39 TAS dažnai kritikuojamas, dėl to, kad įmonės atliekami kredito rizikos pokyčiai daro įtaką įsipareigojimų vertei. Todėl kyla klausimas, ar tikrosios vertės nustatymo variantas yra iš tikrųjų naudingas investuotojų sprendimų priėmimo procese. Dėl empirinių tyrimų stokos, susijusių su tikrosios vertės nustatymo alternatyvos suprantamumo ir naudingumo priimant sprendimus, autoriai atliko eksperimentinį tyrimą, kurio rezultatai parodo, kad investuotojai yra suklaidunami įsipareigojimų tikraja verte, nors tam tikromis aplinkybėmis jie geba interpretuoti turimus finansinius duomenis teisingai.

7 lentelė. Tikrosios vertės principo taikymas pagal Tarptautinius apskaitos standartus

TFAS	Pavadinimas	Tikrosios vertės principas
2 TAS	Atsargos	Taikoma
11 TAS	Statybų sutartys	Netaikoma
16 TAS	Nekilnojamas turtas, įranga ir įrengimai	Taikoma
17 TAS	Nuoma	Netaikoma
18 TAS	Pajamos	Taikoma

TFAS	Pavadinimas	Tikrosios vertės principas
19 TAS	Išmokos darbuotojams	Taikoma
20 TAS	Valstybės dotacijų apskaita ir informacija apie valstybės paramą atskleidimas	Taikoma
21 TAS	Užsienio valiutos kurso pasikeitimo įtaka	Netaikoma
26 TAS	Planuojamų pensijų išmokų apskaita ir atskaitomybė	Netaikoma
28 TAS	Investicijos į asocijuotąsias įmones	Taikoma
29 TAS	Finansinė atskaitomybė hiperinfliacijos sąlygomis	Netaikoma
33 TAS	Pelnas tenkantis vienai akcijai	Netaikoma
36 TAS	Turto vertės sumažėjimas	Netaikoma
38 TAS	Nematerialusis turtas	Taikoma
39 TAS	Finansinės priemonės. Pripažinimas ir vertinimas	Taikoma
40 TAS	Investicinis turtas	Taikoma
41 TAS	Biologinis turtas	Taikoma
2 TFAS	Mokėjimas akcijomis įsipareigojimais	Netaikoma
3 TFAS	Verslo jungimai. Ilgalaikis materialus ir nematerialųjį turtas, kuris buvo įgytas verslo jungimo metu	Netaikoma
5 TFAS	Ilgalaikis turtas, skirtas parduoti, ir nutraukta veikla	Taikoma

Tuo tarpu, kaip pateikia vertybinių popierių komisija, kalbant apie finansinių priemonių, kuriomis yra prekiaujama nelikvidžiose rinkose, tikrosios vertės nustatymą ir atskleidimą, svarbiausias vertinimo principas lieka tas, kad tikroji jų vertė turi būti grindžiama informacija apie rinkos kainas. Vadovaudamasis 39-uoju TAS emitentas pirmiausiai turi profesionaliai įvertinti, ar šia finansine priemone buvo prekiauta aktyvioje ar neaktyvioje rinkoje. Skirtumas tarp aktyvios ir neaktyvios rinkos yra svarbus parenkant finansinės priemonės įvertinimo būdą. Finansinių priemonių įvertinimas aktyviose rinkose siejamas su jų rinkos kaina, tuo tarpu finansinių priemonių, kuriomis prekiaujama neaktyviose rinkose, tikrajai vertei nustatyti rekomenduojama taikyti vertinimo būdus, kuriais būtų atsižvelgiama į visas aplinkybes, turinčias ar galinčias turėti įtakos kainai. Pabrėžiama, kad svarbu ne tik nustatyti tikrąją finansinės priemonės vertę, bet ir tinkamai bei nuosekliai atskleisti ją investuotojams. Emitentas savo apskaitos politikoje turi nurodyti, pagal kokius kriterijus jis nustato, ar jo finansinėmis priemonėmis prekiaujama aktyvioje ar neaktyvioje rinkoje, ir kokiais būdais yra nustatoma jo finansinių priemonių tikroji vertė priklausomai nuo rinkos kainų, taip pat finansinėse ataskaitose turi būti aiškiai atskleistas tikrosios vertės pokyčio poveikis veiklos rezultatui – pelnui ar nuostoliui ir kita su tuo susijusi informacija.

Whittington (2008) teigia, jog svarbiausios tikrosios vertės požiūrio ypatybės yra:

- naudingumas ekonominiams sprendimams priimti yra pagrindinis finansinės atskaitomybės tikslas;

- esamieji ir būsimieji investuotojai ar kreditoriai yra pagrindiniai finansinių ataskaitų informacijos vartotojai, todėl jų tikslas sužinoti esamą situaciją;
- būsimų pinigų srautų prognozavimas, kiek įmanoma tiksliau, yra pagrindinis tų vartotojų tikslas;
- aktualumas yra pirminė savybė, kurią reikią atskleisti pateikiamose finansinėse ataskaitose;
- apskaitos informacija labiau turėtų atspindėti ateitį, o ne praeitį, todėl anksčiau įvykę sandoriai ir įvykiai yra tikrai kraštutiniais atvejais tinkami;
- rinkos kainos turi duoti informatyvų, ne apytikrį galimų pinigų srautų įvertinimą. Taip pat autorius teigia, kad apskritai rinkos yra pakankamai užbaigtos ir efektyvios, kad suteiktų pakankamai duomenų patikimiems matavimams atlikti.

Voulgaris et al. (2014) mano, kad tikrosios vertės skaičiai yra mažiau pasiduodantys vadovų manipuliacijoms negu skaičiai gauti remiantis istorinės kainos metodu. Autoriai taip pat išreiškia mintį, jog vadovai yra linkę mažiau naudoti TFAS numatytus tikrosios vertės nustatymo pagrindus, kadangi skaičiai yra mažiau kontroliuojami ar atitinkantys jų lūkesčius, o ne todėl, kad skaičiai neatspindi jų veiklos rezultatų.

Tikrąja verte paremtos apskaitos taisyklės daro poveikį ekonomikai ir didina finansines rinkos problemas. Kaip pavyzdį galima būtų paminėti bankų patirtį. Fiechter (2011) pritaria argumentams, kad TFAS priėmimas pablogino finansinę krizę t. y., kad teisingos vertės modelio naudojimas tam tikriems finansiniams elementams, privalomiems arba leidžiamiems pagal tarptautinius apskaitos standartus, privedė prie didelių svyravimų bankų ataskaitose. Tyrimas parodo, kad tikrosios vertės naudojimas ne būtinai priveda prie didesnio ataskaitų kintamumo, bet atrodo nekelia dvejones dėl apskritai priimto įsitikinimo, kad apskaita pagal tikrosios vertės metodą yra linkusi duoti labiau kintamų rezultatų negu istorinės kainos metodas. Ypač Fiechter (2011) atkreipia dėmesį į specifinį tikrosios vertės modelio naudojimą, kuris pagal standartus buvo priimtas siekiant išvengti neatitikimų, kurie atsiranda dėl skirtingų matavimo modelių, pagal kuriuos vieni finansiniai elementai yra išmatuoti remiantis istorine kaina, o kiti galbūt labiau susieti su tikrąja verte.

Tuo tarpu, Drago et al. (2013) išreiškia mintį, jog bankų vadovai turi atsižvelgti į svarbumą, kad finansų rinka parodo tikrąją paskolų vertę. Ligi šiol, tikėtina, kad į tikrąją šios informacijos vertę nebuvo atsižvelgiama. Iš tikrųjų, bankų sektoriaus atstovai teigia, kad tikroji vertė nėra tinkama investuotojams todėl, kad ji nesusideda iš tinkamų apskaitos kriterijų, pagal kuriuos būtų galima tinkamai įvertinti nelikvidų turtą, tokį kaip paskolos (arba turtą laikomą iki pardavimo).

Kai kurie mokslininkai pateikia neigiamų įrodymų apie TFAS priėmimo vaidmenį nustatant tikrąsias vertes, tačiau dalis jų teigia, kad tikroji vertė yra pagrindinė savybė išskirianti TFAS iš alternatyvių apskaitos standartų komplektų. Autoriai teigia, kad daugiau tikslesnių tikrosios vertės matavimo modelių yra pagal TFAS, nei taikant nacionalinius apskaitos standartus Europos Sąjungos šalyse. Tačiau pabrėžiama, dažnu atveju net ir po TFAS priėmimo, istorinė kaina vis dar išlieka

pagrindine matavimo priemone. Atsižvelgiant į nelygų rinkų išsivystymą visame pasaulyje, ir faktą, kad nėra tokios šalies pasaulyje, kur tikroji vertė, o ne istorinė kaina būtų dominuojanti matavimo forma, galima teigti jog tikrosios vertės apskaita, gali būti pagrindas, kuris galėtų padėti siekti globalų vieningumą. Mokslininkų nuomonės skirsis, kiek tikroji vertė yra panaudojama ir atskleidžiama pagal TFAS, bet klausimas dėl tikrosios vertės svarbos tarptautiniams apskaitos standartams yra atviras ir diskutuotinas.

Okamoto (2014) teigia, jog tikrosios vertės nustatymo procesas apima daug įvairių elementų: turimas duomenų bazes, modelius, naudojamas programines įrangas, taip pat specialistus ir jų žinias apie rinką. Taip pat autorius išskiria, kad daugiau sąveikų tarp asmenų ir organizacijų, vertinant sudėtingus finansinius elementus rinkoje, atsiranda susidūrus su neįprastomis rinkos sąlygomis. Šiuolaikinės sudėtingos finansų rinkos atveju, profesionalumas negali būti vienintelis argumentas buhalteriu pasirenkant vienokį ar kitokių tikrosios vertės nustatymo būdą. Tokia autonomija būtų ir neįmanoma ir duodanti priešingus rezultatus bendradarbiavimo aiškinimosi kontekste, per kurį buhalterinės žinios atsiranda. Taigi tikrosios vertės nustatymo proceso paskirstymas gali būti neišvengiamas, taip pat autorius pažymi, kad šis procesas yra paremtas žmogaus sąveikomis tarp oficialių ir sutartinių ribų, kurios egzistuoja organizacijų viduje ir išorėje.

Pasak Barker ir Schulte (2015) tikrosios vertės nustatymui pagal TFAS yra reikalinga į rinką orientuotos ekonomikos atskleidimas, pagal kurią priskirtos turto vertės ir įsipareigojimai yra iš esmės nustatomi iš rinkos dalyvių perspektyvos. Taip pat išskiriama, jog tikrosios vertės atskleidimas, remiantis dabartinės ekonomikos informacija, suteikia naujų, objektyviai patvirtinamų duomenų, kurie kitaip nei savarankiškai nustatyti faktai, gali suformuoti pagrindą tarptautiniu mastu suprantamai informacijai.

Georgiou ir Jack (2011) remdamasi kitų autorių nuomonėmis pritaria minčiai, jog tikrosios vertės nustatymui didžiausia problema yra matavimo metodų sudėtingumas ir gausa, dažnai negaunant pastebimos naudos. Pabrėžiama, jog šio metodo pasirinkimas turėjo neigiamos įtakos finansų krizei. Taip pat autoriai išreiškia mintį, jog neigiamų pasekmių nebuvimas yra svarbesnis, nei maži teigiami pasiekimai, todėl esama metodo sumaištis ir klaidingumas nebūtinai reiškia, kad tikrosios vertės pasirinkimas yra arba netinkamas, arba neteisingas.

Laux ir Leuz (2009) pastebi, jog turto ar įsipareigojimų tikrosios vertės atspindi dabartinės rinkos sąlygas, ir todėl laiku suteikia informaciją, padidina skaidrumą ir skatina greitus koreguojančius veiksmus atsiradus klaidoms. Tačiau vis dar, kaip ir kitiems finansiniams elementams, turtui ir įsipareigojimams, yra išskiriama daug sumaišytų modelių su daugybe taisyklių nustatančių, kad kai kurie elementai turi būti atskleisti pagal tikrąją vertę, o kiti įvertinami pagal istorinę kainą. Be to, nerealizuotas pelnas ar nuostoliai, priklausomai nuo jų klasifikacijos, kurie kai yra įvertinti pagal tikrąją vertę gali neturėti įtakos grynosioms pajamoms.

Pasak autorių, tikrosios vertės priešininkai teigia, kad tikroji vertė nėra svarbi ir potencialiai klaidinantis dėl turto, kuris yra laikomas ilgą laiką ar skirtas parduoti, kadangi rinkos neefektyvumas, investuotojų iracionalumas arba likvidumo problemos gali iškreipti kainas, taigi tikrosiomis vertėmis paremti modeliai nėra labai patikimi; taip pat pabrėžiama, kad tikrosios vertės apskaita prisideda prie finansų sistemos procikliškumo.

3. TIKROSIOS VERTĖS NUSTATYMO IR ATSKLEIDIMO TYRIMO METODIKA

Palyginus literatūroje pateikiamas mokslininkų nuomones galime matyti, jog pagrindinė tikrosios vertės problema yra jos nustatymo metodų gausa, dėl ko dažnai yra sugaištama laiko, negaunama norimas rezultatas ir informacija, kuri pateikiama finansinėse ataskaitose, nebūna tinkamai atskleista. Taigi, norint nustatyti kokį tikrosios vertės nustatymo ir atskleidimo metodą įmonėms tikslingiau pasirinkti, kad finansinėse ataskaitose būtų atspindėtas tikras ir teisingas vaizdas, būtina išanalizuoti su kokiomis problemomis įmonės susiduria praktikoje.

3.1. Tyrimo metodika

Norint išsiaiškinti, kaip įmonės finansinius elementus vertina praktikoje ir su kokiomis standartų taikymo problemomis susiduriama, buvo atliktas empirinis tyrimas. Empirinio tyrimo objektas - tikrosios vertės nustatymas ir atskleidimas pagal tarptautinius apskaitos standartus įmonių praktikoje. Empirinio tyrimo tikslas - išsiaiškinti, su kokia tarptautinių apskaitos standartų taikymo praktika yra susiduriama įmonių veikloje ir kokie tikrosios vertės nustatymo ir atskleidimo pagal tarptautinius apskaitos standartus aspektai pastebimi.

Autorės nuomone, analizuojant akcinės bendrovės, kuri apskaitą veda remiantis tarptautiniais apskaitos standartais, patirtį, bus galima sužinoti ne tik kokie tikrosios vertės nustatymo metodai pasirenkami praktikoje, bet ir atskleisti šių būdų pasirinkimo priežastis bei informacijos pateikimo pagal TAS problemas.

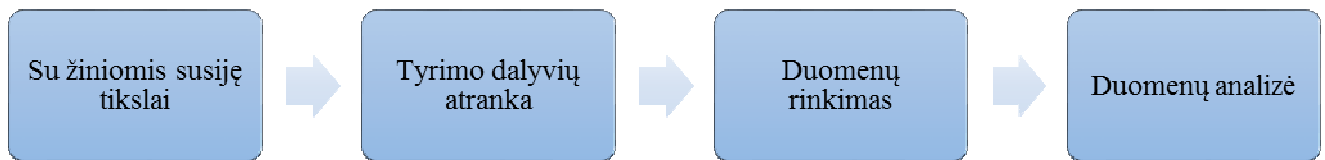
Siekiant šio tyrimo tikslo išskirti šie tyrimo uždaviniai:

1. Apibūdinti tiriamos bendrovės veiklą;
2. Nustatyti problemines tikrosios vertės nustatymo ir atskleidimo sritis;
3. Išsiaiškinti analizuojamos bendrovės vadovybės patirtį diegiant tarptautinius apskaitos standartus.

Kaip pateikia Luobikienė (2000) galima tyrimo procesą klasifikuoti ir į du etapus:

- 1) Iki-empirinis etapas (tyrimo planavimo etapas). Šis etapas apima tyrimo programos parengimą.
- 2) Empirinis etapas (tyrimo vykdymo etapas). Šis etapas apima tyrimo vykdymą, duomenų analizę ir interpretaciją.

Taip pat prieš atliekant tyrimą, svarbu jam tinkamai pasiruošti, todėl tyrimas atliekamas pagal sekančius etapus (žr. 6 pav.):

6 pav. Empirinio tyrimo etapai. Židžiūnaitė (2017)

Empirinio tyrimo uždaviniams pasiekti buvo pasirinktas kokybinis tyrimas. Pasak Pruncaus ir Kochai (2014) kokybinių tyrimų paskirtis – aprašyti ir paaiškinti reiškinių. Anot autorių bene svarbiausia kokybinio tyrimo proceso dalis - strategijos (arba loginio pagrindimo) pasirinkimas. Strategija – tai idėjų, teorinių prielaidų visuma, kuria tyrėjai remsis siekdami atsakyti į iškeltus klausimus (p. 18).

„Kokybiniams tyrimams apibūdinti dažnai vartojama sąvoka atvejo tyrimas, kuri akcentuoja, kad tyrimas remiasi atskirų atvejų studijomis. Dar kitur jie vadinami kaip interpretaciniai tyrimai, pabrėžiantys tyrėjų siekį interpretuoti reiškinius tomis prasmėmis, kurias jiems suteikia tiriami žmonės“ (Kardelis, 2016, p. 328). Tai toks kokybinių tyrimų metodas, kuris leidžia detaliai, giliai nagrinėjant vieną ar kelis konkrečius atvejus, atskleisti tiriamą problemą. Tokia tyrimo strategija didžiausią dėmesį skiria konkrečiam atvejui, kurį bandoma kuo išsamiau pateikti ir paaiškinti bei atsakyti į keliamus tyrimo klausimus. Tyrimo atvejo analizei buvo pasirinktas viena Lietuvos akcinė bendrovė, kadangi jos akcijomis yra prekiaujama Vilniaus vertybinių popierių biržoje bei šiai bendrovei yra nustatytas reikalavimas savo apskaitą tvarkyti remiantis tarptautiniais finansinės atskaitomybės standartais.

Atvejo studijos tyrimams atlikti būtina tinkamai pasirengti ir sudaryti veiksmų planą. Kaip pateikia Židžiūnaitė (2017) atvejo studijos plano sudarymo reikalavimai yra tokie:

- Turi būti aiškus atvejis, turintis savo ribas;
- Turi būti aiškūs šio tyrimo tikslai;
- Būtina nustatyti bendrą atvejo tyrimo strategiją;
- Reikia apibūdinti, kaip, koku būdu bus renkami duomenys;
- Būtina nurodyti, kaip tie duomenys bus analizuojami (psl. 19).

Židžiūnaitė (2017) teigia, jog neretai, renkant duomenis kokybiniams tyrimams, remiamasi vienetų atranka, kai tyrimo dalyviai parenkami, taikant vieną atrankos. [...] Kokybiniai tyrimai grindžiami skerspūvio (vienkartinumo) nuostata. Jie apima tik vieną empirinį ciklą (suformuluojamas tyrimo klausimas, renkami duomenys, jie analizuojami, parengiama tyrimo ataskaita).

Taip pat vykdant kokybinį tyrimą buvo laikomasi pagrindinių etikos principų:

- geranoriškumo;

- pagarbos asmens orumui;
- teisingumo;
- ir teisės gauti tikslią informaciją.

Kaip teigia Kardelis (2016) kokybiniams tyrimams netaikomi griežti imties tūrio reikalavimai. Jų reprezentatyvumą lemia ne atsitiktiniai tiriamųjų pasirinkimo būdai, o lankstūs teoriniai kriterijai. Todėl galime manyti, kad svarbiausias kokybinių tyrimų elementas yra tyrimo duomenų apibendrinimas, kuris socialiniuose moksluose gana sudėtingas, nes retai bandoma kokybinio tyrimo duomenis interpretuoti remiantis ta ar kita teorine nuostata (p. 332).

Siekiant išsiaiškinti tikrosios vertės nustatymo ir atskleidimo problematiką, studijuojama mokslinė literatūra, analizuojami pasirinktos bendrovės dokumentai. Taip norima atskleisti tikrosios vertės sampratą bei pagrindinius jos aspektus, susijusius su tarptautinių apskaitos standartų taikymu.

3.2. Tyrimo instrumentas

Atsižvelgiant į mokslinio tyrimo objektą, tyrimo tikslus ir uždavinius, dokumentų analizės metodas laikytinas svarbiausiu duomenų rinkimo (gavimo) metodu. Atliekant dokumentų analizę naudojami bendrovės balanso, aiškinamojo rašto, apskaitos politikos duomenys bei bendrovės vyriausiosios buhalterės ir vieno iš vadovų suteikta informacija. Vertėtų pabrėžti, kad aiškinamieji raštai yra pagrindinis reikšmingas informacijos šaltinis tikrosios vertės metodo atskleidimui nustatyti, nes būtent juose pateikiami paaiškinimai apie pasirinktus vertinimo metodus bei verčių pokyčius.

Kaip teigia Bruzgelevičienė ir Žadeikaitė (2007) dokumentinio tyrimo metodui priimtina duomenų analizės metodologija vadinamoji pamatinė teorija. Pamatinės teorijos metodologija leidžia dokumentinį tyrimo metodą taikančiam tyrėjui įžvelgti reiškinių, procesų priežastinius ryšius, atskleisti priežasties – pasekmės ryšio sudėtingumą, dinamiką, padeda suvaldyti duomenų, esančių dokumentiniuose šaltiniuose, gausą, apibrėžti analizės kryptį, tikslingiau atsakyti į tyrimo iškeltus uždavinius.

Atliekant tyrimą ir siekiant išsamiau įsigilinti į situaciją atliekamas interviu. Šio metodo taikymo tikslas – gauti papildomų svarbių ir detalių duomenų, kuriuos būtų galima nagrinėti. Juo būtų siekiama išsiaiškinti nuomonę įvairiais tikrosios vertės nustatymo, atskleidimo aspektais. Tyrimo galimi informantai – organizacijos vadovai ar kiti asmenys, atsakingi už finansinės apskaitos vykdymą organizacijoje, t. y. asmenys, tiesiogiai susidūrę su tikrosios vertės taikymu pagal tarptautinius apskaitos standartus bei turi sukaupę ilgametę patirtį ir žinias apie tarptautinių apskaitos standartų taikymą. Taip pat tikslinga apklausti dalį vadovų, kurie yra atsakingi už bendrovės veiklos gerinimą, skatinant investicijų strategijos planavimą, ir kurių darbe dažnai susiduriama su finansiniais rodiklių išmatavimu ir atskleidimu.

Kaip teigia Prunckus ir Kochai (2014) interviu yra duomenų rinkimas per pokalbį. Ir tai yra gana lankstus metodas, jam būdinga formų ir panaudojimo galimybių įvairovė, todėl jis gali būti taikomas skirtingose situacijose. [...] Interviu leidžia informantams, atsiskleisti, pateikti išsamesnius ir kokybiškesnius atsakymus į klausimus. Papildomiems tyrimo duomenims gauti buvo pasirinktas pusiau struktūrinis interviu, kuris pasižymi tuo, kad vienu momentu interviu gali būti laisvas, atviras, giluminis, informantas turi galimybę formuluoti atsakymus jiems tinkamiausiu būdu. Kitu momentu klausėjas gali pateikti iš anksto suformuluotų klausimų su apibrėžtais atsakymais ir neleisti informantui savo žodžiais formuluoti minčių (p. 147).

Sudarytas klausimynas (žr. 7 lent.) pradedamas trumpa įžanga, kurioje kreipiamasi į respondentą, pristatoma tyrėja (vardas, universitetas, tyrimas), trumpai paaiškinamas tyrimo tikslas. Įžangoje prašoma, kad respondentas pateiktų klausimų atsakymus kurie jam atrodo tinkamiausi, ir nurodoma, jog gauta informacija yra konfidenciali ir bus apdorota bei pateikta tik apibendrinta forma ir tik mokslo tikslams. Taip pat, respondentas patikinamas, kad visi atsakymai yra tinkami – nėra nei teisingų, nei klaidingų atsakymų. Interviu buvo atliekamas tiesiogiai bendraujant su respondentais.

7 lentelė. Interviu klausimynas (sudaryta autorės)

Eil. Nr.	Klausimas
1.	Kaip manote, ar yra tikslinga tarptautinius apskaitos standartus taikyti Lietuvoje? Jei taip, tai kodėl?
2.	Kokie Jūsų manymu tarptautinių apskaitos standartų trūkumai ir privalumai?
3.	Ar pakanka informacijos apie tarptautinių apskaitos standartų taikymą? Kaip susipažįstate su naujais standartais, anksčiau išleistų standartų pakeitimais?
4.	Ar Jūsų bendrovei teko susidurti su 13-uju TAS „Tikrosios vertės nustatymas“? Jei taip, ar nekilo sunkumų pritaikant šį standartą?
5.	Ar privalomas tikrosios vertės naudojimas turėjo kokios nors įtakos Jūsų bendrovės įmonės apskaitoje? Jeigu taip, tai kokios?
6.	Su kokiomis tikrosios vertės nustatymo problemomis pagal tarptautinius apskaitos standartus susiduria bendrovė?
7.	Įvardinkite pagrindines problemines tikrosios vertės nustatymo sritis, kurias Jūsų nuomone būtų galima tobulinti siekiant pagerinti bendrovės finansinių elementų atskleidimą pagal tarptautinius apskaitos standartus.

Interviu pasirinktas tam, kad būtų gauta naujausia, tiksli ir išsami informacija apie tikrosios vertės atskleidimo proceso turinį, jo trūkumus bei tobulinimo galimybes.

3.3. Tyrimo duomenų analizės metodai

Gaižauskaitė ir Valavičienė (2016) teigia jog duomenų analizė – rekursyvus ir kartotinis procesas. [...] Duomenų sutvarkymas, jų apdorojimas vėliau leidžia daryti platesnius apibendrinimus. Kokybinių duomenų analizė reiškia nesutvarkytos tyrimo metu surinktos informacijos struktūravimą

pagal kiekybinę arba kokybinę perspektyvą. Analizuojant duomenis ir juos interpretuojant, dirbama su duomenimis, kuriuos pateikė tyrimo dalyviai ir kurie buvo gauti analizuojant dokumentaciją. Taigi pagrindinė šio darbo analizės medžiaga yra dokumentai ir tekstiniai interviu duomenys.

Gaižauskaitė ir Valavičienė (2016) nurodo, jog kokybinių duomenų analizė pasižymi tuo, kad yra gana individualizuota, priklauso nuo tyrėjo įdirbio [...] analitinių gebėjimų arba savybių, turimų darbo priemonių. [...] Tyrėjas, analizuodamas kokybinius duomenis, orientuojasi į giluminį, visapusišką duomenų ir jų visumos supratimą (p. 314-315).

Skiriami du pagrindiniai dokumentų analizės tipai:

1. Tradicinė turinio analizė (dar vadinama kokybine arba nestruktūrine) – tai įprasta literatūros šaltinių apžvalga, kuria remdamasis tyrėjas formuluoja, tikslina tyrimo problemą;
2. Struktūrinė kontent (turinio) analizė (dar vadinama kiekybine arba formalizuota) – tokia, kai informacija analizuojama remiantis kiekybiniais rodikliais (indikatoriais) (p. 164).

Kontent (turinio) analizė. Ji gali būti taikoma analizuojant įvairaus pobūdžio šaltinius. Atliekant kontent analizę atrankos elementai yra ne žmonės [...], o žodžiai, frazės, atskiri straipsniai knygos. Skiriamos dvi kontent analizės rūšys: pirminė ir antrinė. Pirminė kontent analizė yra tokia, kai tyrėjas pats tiesiogiai renka duomenis ir atlieka jų analizę. Tai tokia technika, kai išryškinamos pagrindinės teksto charakteristikos.

Kaip teigia Kardelis (2014) kokybinė duomenų analizė - tai būdingi, tipiškai surinktų duomenų požymiai, pagal kuriuos ir grupuojami duomenys. Kokybinei analizei priskiriamas sisteminimas, klasifikavimas bei priežastinių, funkcinių ir struktūrinių ryšių analizė:

- sisteminimas – tai duomenų grupavimas kiekvienos grupės viduje pagal požymių skirstymą į esminius ir neesminius;
- klasifikavimas – tai ryšių atskleidimas pagal esminius požymius tarp kiekvienos grupės reiškinių ir preliminaros išvados apie grupių santykius;
- kokybinės analizės rezultatas - nustatymas ryšių, kurie gali būti priežastiniai, t. y. ryšiai tarp reiškinių ir jį lemiančių veiksnių, funkciniai, išreiškiantys ryšius tarp požymių, laikomų nepriklausomais ir keičiamų pagal tyrėjo norą, ir požymių, objektyviai susijusių su nepriklausomais požymiais, kintančių keičiant pastaruosius, ir struktūriniai, nurodantys vienos sistemos elementų ryšį.

Tyrimo duomenys apdorojami vadovaujantis duomenų analizės būdu, duomenis apibendrinant, sisteminant, nustatant bendrus bruožus, ryšius, atsakymų panašumus ir skirtumus tarp užsibrėžtų tyrimo sričių, interpretuojant remiantis įžvalgomis ir idėjomis.

4. TIKROSIOS VERTĖS NUSTATYMO IR ATSKLEIDIMO PAGAL TARPTAUTINIUS FINANSINĖS ATSKAITOMYBĖS STANDARTUS AB „KAUNO ENERGIJA“ ATVEJO TYRIMAS

Siekiant nustatyti su kokiomis problemomis taikant tikrosios vertės atskleidimo ir nustatymo metodiką numatytą pagal tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus yra susiduriama Lietuvoje, buvo atlikta konkrečios bendrovės finansinių ataskaitų duomenų analizė bei tyrimui praplėsti – apklausa, taikant interviu metodą.

4.1. AB „Kauno energija“ charakteristika

Empirinis tyrimas buvo atliktas 2017 metų balandžio mėnesį. Bendrovės pasirinkimą tyrimui nulėmė tokie kriterijai, kaip veiklos pobūdis bei duomenų prieinamumas. AB „Kauno energija“ sudaro bendrovės centrinė būstinė ir filialas „Jurbarko šilumos tinklai“ (valdymo schema pateikiame priede). Taigi AB „Kauno energija“ rengia ne tik bendrovės, bet ir konsoliduotąsias finansines ataskaitas. Taip pat bendrovė turi dukterinių įmonių bei kartu su jomis sudaro grupę, kuriai priklauso: AB „Kauno energija“ bei patronuojamos įmonės UAB „Kauno energija NT“. Nuo 2016 m. spalio į grupę įeina ir UAB „Petrašiūnų katilinė. AB „Kauno energija“ yra priskiriama prie bendrovių, kurių vertybiniais popieriais prekiaujama reguliuojamoje rinkoje, taigi jos akcijos yra kotiruojamos AB Nasdaq Vilnius vertybinių popierių biržos Baltijos Papildomame prekybos sąraše. Kaip pateikiama AB Kauno energija vizijoje, tai moderni, efektyvi, konkurencinga ir pridėtinę vertę akcininkams kurianti bendrovė, veikianti šilumos ir elektros gamybos, šilumos ir karšto vandens tiekimo, pastatų šildymo ir karšto vandens sistemų priežiūros, turto nuomos srityse. Taip pat jog siekia tikslingai mažinti gamybos, tiekimo, paslaugų teikimo ir valdymo sąnaudas, taip sumažindama galutinę centralizuotai tiekiamos šilumos ir karšto vandens kainą vartotojams.

Remiantis AB „Kauno energija“ duomenimis pagrindinis jos veiklos pobūdis – gamyba, paslaugų teikimas Kauno ir Jurbarko miestuose bei Kauno rajone:

- gamina, ir tiekia vartotojams šilumą (šildymui ir karštam vandeniui ruošti);
- tiekia karštą vandenį (vykdo karšto vandens tiekėjo veiklą) veiklą;
- iki 2016 m. balandžio mėn. maža apimtimi gamino elektros energiją Kauno rajone;
- prižiūri inžinerinius statinius (kolektorius – tunelius);
- eksploatuoja šilumos ir elektros gamybos įrenginius;

- pagal atskiras sutartis atlieka pastatų šildymo ir karšto vandens sistemų, šilumos punktų įrenginių priežiūrą, šilumos punktų ir kitų šilumos įrenginių remontą;
- teikia patalpų nuomos paslaugas.

Bendrovė savo veiklą 2016 metais vykdė orientuodamasi į gamybos šaltinių galios plėtrą bei centralizuoto šilumos tiekimo tinklo patikimumo didinimą, atsižvelgdama į Kauno miesto centralizuoto aprūpinimo šiluma strateginius tikslus. AB „Kauno energija“ nurodo, kad bando įvykdyti visas investiciniuose planuose nurodytas priemones, jog būtų užtikrintas patikimas šilumos tiekimas vartotojams. Taip pat bendrovė siekia plėsti atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimą turimuose šilumos gamybos šaltiniuose, kad būtų įgyvendintas Europos sąjungos direktyvų reikalavimas kuo daugiau šilumos pagaminti iš atsinaujinančių energijos išteklių. Bei norėdama išlaikyti turimas pozicijas rinkoje ir jas plėsti, siekia didinti konkurenciją šilumos gamybos sektoriuje. Todėl galima teigti, jog bendrovė nori būti konkurencinga rinkoje, įvykdyti vartotojų lūkesčius. Iš dalies prie to prisideda ir teisingas veiklos rodiklių atskleidimas, informacijos tikslumas. Taigi, pagrindiniai bendrovės finansiniai duomenys, kurie gali būti svarbūs informacijos vartotojams, yra pateikiami AB „Kauno energija“ konsoliduotųjų ir bendrovės finansinių ataskaitų rinkinio aiškinamajame rašte.

Sudarydama konsoliduotąsias finansines ataskaitas, AB „Kauno energija“ sujungia savo ir dukterinių bendrovių finansinių ataskaitų eilutes nuosekliai, sudėdama turto, įsipareigojimų, nuosavybės, pajamų ir sąnaudų straipsnių eilutes. Eigoje eliminuoja bendrovės investicijų į dukterinę bendrovę balansinę vertę ir bendrovės nuosavybės dalį patronuojamose bendrovėse; grupės vidaus balanso likučius, sandorius, pajamas ir sąnaudas (tam yra parengiamas tarpusavyje suderinta visų sandorių, pajamų ir sąnaudų detalizavimas už laikotarpį); taip pat eliminuojamas nusidėvėjimo skirtumas turtinio įnašo, kuris įvertintas rinkos verte, lyginant su jo balansine verte.

Taip pat yra patikrinama ar AB „Kauno energija“ ir dukterinių bendrovių apskaitos politika panašių sandorių apskaitai yra vienoda ir pateikiama ta pačia tvarka. Verta pabrėžti, jog konsoliduotosioms grupės ataskaitoms sudaryti bendrovės ir dukterinių bendrovių finansinės ataskaitos sudaromos ta pačia data. Finansiniai bendrovės ir kitų grupės įmonių metai sutampa su kalendoriniais metais. Patronuojamų bendrovių pajamos ir sąnaudos įtraukiamos į konsoliduotąsias ataskaitas nuo įsigijimo datos.

Kaip pateikiama Bendrovės metiniame pranešime pateiktos finansinės ataskaitos yra parengtos remiantis Tarptautiniais finansinės atskaitomybės standartais priimtais Europos Sąjungos ir jų pateikiamais aiškinimais. Atkreiptinas dėmesys, jog bendrovės finansinės ataskaitos yra parengtos įsigijimo savikainos pagrindu, išskyrus finansinio turto ir įsipareigojimų, kurių tikrosios vertės pokyčiai pripažįstami pelnu arba nuostoliais. Istorinė savikaina yra iš esmės pagrįsta atlygio, sumokėto už turtą, tikrąja verte.

Apibendrinant galima teigti, jog pasirinkta bendrovė, didindama investicijas į dukterines įmones turimą ilgalaikį turtą, plėsdama ir efektyvindama gamybos apimtį, finansinę veiklą, nuolatos turi prisitaikyti prie kintančių rinkos sąlygų, įsigilinti į naujausius apskaitos standartus. Pateikiamos finansinės ataskaitos turi atitikti galimų informacijos vartotojų poreikius, joje atskleidžiama informacija turi būti patikima ir atskleidžianti dabartinę realiausią situaciją.

4.2. Tikrosios vertės nustatymo ir atskleidimo finansinėse ataskaitose analizė

Tyrimui atlikti buvo pasirinkta 2016 m. AB „Kauno energija“ audituotų finansinių ataskaitų duomenys. Pradžioje svarbu apžvelgti kokiais pagrindiniais Tarptautiniais finansinės atskaitomybės standartai yra remiamasi ruošiant konsoliduotas bendrovės finansines ataskaitas. Trumpa taikomų standartų suvestinė pateikiama 9 lentelėje. Šių standartų taikymas leidžia šias ataskaitas pateikti sistemingai ir taip didina jų suprantamumą ir palyginamumą.

Žemiau pateikiami nauji ir peržiūrėti TFAS, esamų standartų pataisos ir interpretacijos, patvirtinti Tarptautinių apskaitos standartų tarybos (TAST) ir priimti ES, kurie galioja ataskaitų rengimo laikotarpiu.

9 lentelė. Standartai taikomi ruošiant finansines ataskaitas (sudaryta autorės)

<i>Standartai</i>	<i>Taikymo tikslas</i>
10-ojo TFAS „Konsoliduotosios finansinės ataskaitos“ 12-ojo TFAS „Informacijos apie dalis kituose ūkio subjektuose atskleidimas“ 28-ojo TAS „Investicijos į asocijuotąsias įmones ir bendras įmones“ pataisos	Pagal šiuos standartus įmonė atskleidžia informaciją apie bendrovės investicijas. Taip pat remiantis jais yra atliekama bendrovės konsoliduotos finansinės ataskaitos, taip pat taikomos konsolidavimo išimty.
11-ojo TFAS „Jungtinė veikla“ pataisos	Pagal šias anksčiau išleistu standartų pataisas yra atskleidžiama bendrovės vykdoma bendrosios veiklos dalių įsigijimo apskaita.
1-ojo TAS „Finansinių ataskaitų pateikimas“ ir jo pataisos	Remiantis šiuo standartu ir jo pataisomis bendrovė siekia tinkamai atskleisti ir pateikti visoms suinteresuotoms grupėms svarbią informaciją.
16-ojo TAS „Nekilnojamasis turtas, įranga ir įrengimai“ 38-asis TAS „Nematerialusis turtas“ pataisos	Šių standartų paaiškinimai bendrovei leidžia numatyti ir taikyti tinkamiausius nusidėvėjimo ir amortizacijos metodus.
16-asis TAS „Nekilnojamasis turtas, įranga ir įrengimai“ 41-asis TAS „Žemės ūkis“	Nustato su žemės ūkiu susijusios veiklos apskaitos tvarką, duomenis, kuriuos reikia atskleisti.
19-ojo TAS „Išmokos darbuotojams“	Remiantis šiuo standartu yra apibrėžti ir nustatomi išmokų planai darbuotojams.
27-asis TAS „Atskirosios finansinės ataskaitos“	Pagal šio standarto nurodymus yra tiksliai apibrėžiamas nuosavybės metodas atskirose finansinėse ataskaitose.
Įvairių išleistų standartų TFAS (2010 – 2012) patobulinimai	Taip pat bendrovė nuolatos seka informaciją apie naujų standartų atsiradimą bei senesnių

<i>Standartai</i>	<i>Taikymo tikslas</i>
	patobulinimus, taip pirmiausia siekiant panaikinti neatitikimus ir išaiškinti terminus.

Apibendrinant aukščiau pateiktą lentelę galima teigti jog pasirinkta bendrovė savo finansines ataskaitas parengia pagal naujausius ar anksčiau išleistų standartų patobulinimus. Aiškinamajame rašte pateikiant informaciją apie standartų taikymus ypatingas dėmesys skiriamas veiklos sritims, kurios yra svarbiausios siekiant suprasti bendrovės finansinį rezultatą ir finansinę būklę.

Apžvelgiant AB „Kauno energija“ finansinėse ataskaitose pateikiamą informaciją, pastebima kelios sritys, kuriose tikroji vertė apie vienokius ar kitokius straipsnius yra atskleidžiama gan plačiai, nustatant šių elementų tikrąsias vertes siekiama kuo tiksliau atspindėti realią bendrovės padėtį, pateikti kuo daugiau išsamesnės informacijos, Taigi, galima teigti, kad nuolatinis šių elementų stebėjimas, verčių patikrinimas, atskleidimas pagal naujausius standartų reikalavimus nors ir užima daug laiko, reikalauja specifinių žinių, tačiau svariai prisideda prie finansinėse ataskaitose pateikiamos informacijos kokybės.

10 lentelė. Finansinių ataskaitų elementų apžvalga (sudaryta autorės)

Eil. Nr.	Finaninių ataskaitų elementai
1.	Bendrovės nuosavybės dalies pasikeitimai dukterinėse įmonėse
2.	Investicijos į dukterines įmones
3.	Nekilnojamasis turtas, įranga ir įrengimai
4.	Nekilnojamojo turto, įrangos ir įrengimų bei nematerialiojo turto vertės sumažėjimas, išskyrus prestižą
5.	Finansinis turtas
6.	Išvestiniai finansiniai instrumentai
7.	Atsargos
8.	Atidėjiniai
9.	Pinigai ir pinigų ekvivalentai
10.	Išmokos darbuotojams
11.	Finansiniai įsipareigojimai ir nuosavybės priemonės
12.	Dotacijos (atidėtosios pajamos)
13.	Taršos leidimų apskaita
14.	Finansinio turto ir įsipareigojimų tikroji vertė

Aukščiau pateikiamų (žr. 10 lent.) elementų, apie kurių vertės nustatymą ir atskleidimą yra daugiausiai kalbama bendrovės finansinių ataskaitų rinkiniuose apžvalga yra pateikiama žemiau:

Bendrovės nuosavybės dalies pasikeitimai dukterinėse įmonėse. Bendrovės nuosavybės dalies dukterinėse įmonėse visi pasikeitimai yra nuolatos koreguojami siekiant aiškiai atspindėti turimų dalių patronuojamosiose įmonėse pasikeitimus. Bet koks skirtumas tarp nekontroliuojamos dalies koregavimo ir sumokėto ar gauto atlygio tikrosios vertės yra iš karto pripažįstami finansinėse ataskaitose.

Tuo tarpu, kai bendrovė praranda dukterinės įmonės kontrolę, perleidimo pelnas arba nuostoliai yra apskaičiuojami iš gauto atlygio ir bet kurios išlaikytos dalies tikrųjų verčių bendros sumos atėmus dukterinės įmonės turto ir įsipareigojimų bei nekontroliuojamos dalies jau anksčiau nustatytos balansinės vertės. Kai dukterinės įmonės turtas yra registruojamas apskaitoje perkainuotos tikrosios vertės suma, ir atsiradęs pelnas ar nuostoliai parodomi bendrosiose pajamose ir sukaupti nuosavybėje, tos sumos, kurios jau anksčiau buvo nurodytos šiuose finansinių ataskaitų straipsniuose, yra parodomos kaip atitinkamo turto perleidimas (t. y. kaip pagal TFAS reikalaujama turi būti perklasifikuojama į pelną ar nuostolius arba perkeliama tiesiogiai į nepaskirstytąjį pelną). Visa kita investicijos į buvusią dukterinę įmonę tikroji vertė praradus kontrolę yra laikoma tikrąja verte pirminio pripažinimo metu atsižvelgiant į 39–ąją TAS „Finansinės priemonės: pripažinimas ir vertinimas“.

Investicijos į dukterines įmones. Bendrovės finansinės būklės ataskaitose investicijos į dukterines įmones yra apskaitomos įsigijimo savikainos metodu. Čia yra atsižvelgiama į 39 TAS, kuriame yra numatyti vertės sumažėjimo kriterijai, kurie yra taikomi norint nustatyti, ar būtina pripažinti vertės sumažėjimo nuostolius, susijusių su investicija į dukterinę įmonę. Kai tai atlikti yra būtina, visa apskaitinė investicijos vertė yra peržiūrima dėl vertės sumažėjimo remiantis 36 TAS „Turto vertės sumažėjimas“ kaip vienas turtas, palyginant jo atsiperkamąją vertę (didesnė iš naudojimo vertės ir tikrosios vertės atėmus pardavimo išlaidas) su jo balansine verte. Bet koks pripažintas vertės sumažėjimo nuostolis sudaro investicijų balansinės vertės dalį. Taip pat reikia pabrėžti, jog bet koks nuostolio dėl vertės sumažėjimo atstatymas yra pripažįstamas pagal 36 TAS tiek, kiek vėliau padidėja investicijos atsiperkamoji vertė.

Atskirai įsigyjamas nematerialusis turtas yra apskaitomas įsigijimo savikaina, atėmus sukauptą amortizaciją ir sukauptus vertės sumažėjimo nuostolius. Bendrovėje siekiant atskleisti realesnius skaičius tarnavimo laikas ir taikomas amortizacijos metodas yra peržiūrimi kiekvieno ataskaitinio laikotarpio pabaigoje. Tuo tarpu, atskirai įsigytas neriboto naudingo tarnavimo laiko nematerialusis turtas yra apskaitomas savikaina, atėmus vertės sumažėjimo nuostolius.

Nekilnojamasis turtas, įranga ir įrengimai. Analizuojama bendrovė savo veikloje naudoja daug nekilnojamo turto, įrangos ir įrengimų. Šie elementai yra apskaitomi įsigijimo savikaina, į kurią vis tik neįtraukiamos kasdieninės priežiūros išlaidos, atėmus sukauptą nusidėvėjimą ir įvertintus vertės sumažėjimo nuostolius, jei tokių atsiranda.

Bendrovė taip pat nuolat atnaujina savo turimą turtą, kol nebūna užbaigtas atnaujinimo procesas dalį jo tenka priskirti nebaigta statybai, arba kuris yra statomas gamybai, šilumos tiekimo ar administraciniam tikslams, arba kitiems veiklos tikslams. Šis turtas taip pat yra apskaitomas įsigijimo savikaina, atėmus vertės sumažėjimo nuostolius vadovaujantis bendrovės apskaitos politika. Bendrovės turto numatomas naudingo tarnavimo laikotarpis, likvidacinė vertė, ir nusidėvėjimo metodai yra peržiūrimi iš naujo kiekvienų metų pabaigoje, siekiant nustatyti galimus pasikeitimus. Tuo tarpu, atsiradusios vėlesnės remonto išlaidos yra pridedamos prie turto vertės, jei yra tikėtina, kad ateityje bus gaunama ekonominė nauda iš šių patirtų išlaidų, ir jei jas galima patikimai nustatyti. Bendrovės nebaigta statyba apskaitoma įsigijimo verte. Ją sudaro statybos, statinių ir įrenginių vertės bei kitos tiesiogiai priskirtinos išlaidos.

Nekilnojamojo turto, įrangos ir įrengimų bei nematerialiojo turto vertės sumažėjimas, išskyrus prestižą. Kiekvieną finansinės būklės ataskaitos sudarymo datą yra peržiūrima likutinė nekilnojamojo turto, įrangos ir įrengimų bei nematerialiojo turto vertė, kad išsiaiškinti, ar atsirado kokių nors požymių, kad šio turto vertė sumažėjo. Taip siekiama kuo tiksliau atspindėti jų tikrąją vertę finansinėse ataskaitose. Jei tokie požymiai atsiranda, bendrovė įvertina šio turto atsiperkamąją vertę tam, kad būtų galima įvertinti vertės sumažėjimą (jei toks yra). Kai neįmanoma įvertinti turto atsiperkamosios vertės, tuomet yra apskaičiuojama pajamas generuojančios turto grupės, kuriai šis turtas priklauso, atsiperkamoji vertė.

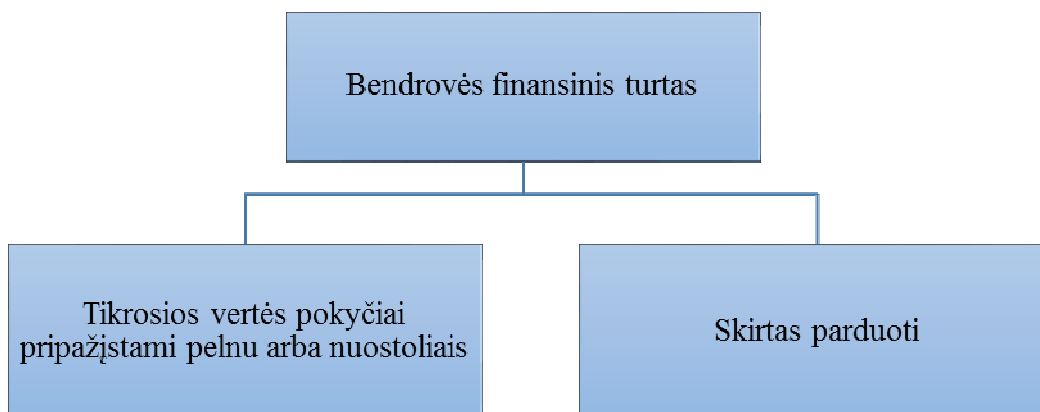
Pastebėtina, jog bendrovės veikloje naudojamas neriboto naudingo tarnavimo laiko nematerialusis turtas bei nematerialusis turtas, kuris yra neskirtas naudojimui, yra patikrinami dėl vertės sumažėjimo mažiausiai kartą per metus, taip pat kai atsiranda požymiai, kad turto vertė gali būti sumažėjusi.

Nustatant atsiperkamąją vertę yra pasirenkama viena iš didesnioji iš – tikrosios vertės atėmus pardavimo sąnaudas arba naudojamos vertės. Įvertinant naudojimo vertę, numanomi būsimi pinigų srautai yra diskontuojami iki dabartinės vertės atsižvelgiant į ikimokestinę diskonto normą, įvertintą pagal esamas rinkos sąlygas, taip pat egzistuojančią pinigų laiko vertę ir su turtu susijusią riziką, į kurią galbūt nebuvo atsižvelgta, įvertinant ateities pinigų srautus.

Finansinis turtas. Bendrovės finansinėse ataskaitose pateikiama jog finansinis turtas yra skirstomas į (žr. 7 pav.):

- finansinį turtą, kurio tikrosios vertės pokyčiai pripažįstami pelnu arba nuostoliais, suteiktas paskolas ir gautinas sumas; ir

- finansinį turtą, kuris yra skirtas parduoti.

7 pav. Bendrovės finansinis turtas (sudaryta autorės)

Bendrovės finansinio turto įsigijimai ar pardavimai apskaitoje yra pripažįstami jo pirkimo ar pardavimo datai. Iš pradžių finansinis turtas yra apskaitomas įsigijimo verte, kuri tuo metu yra lygi sumokėto atlyginimo tikrajai vertei, įtraukiant (išskyrus finansinį turtą, kurio tikrosios vertės pokyčiai pripažįstami pelnu ar nuostoliais) papildomai atsiradusias šio sandorio sudarymo išlaidas.

Pagal bendrovės apskaitos politiką finansinis turtas, kurio tikrosios vertės pasikeitimai yra pripažįstami pelnu ar nuostoliais, yra turtas, turimas prekybos tikslais, arba toks turtas, kuris įsigijimo metu apskaitomas tikrąja verte.

11 lentelė. Kriterijai pagal kuriuos skirstomas finansinis turtas (sudaryta autorės)

<i>Finansinis turtas skirtas parduoti</i>	<i>Finansinis turtas</i>
Turtas buvo įsigytas numatant jog jis bus parduotas netolimoje ateityje.	Toks priskyrimas panaikina arba labai sumažina vertinimo ar pripažinimo neatitikimą, kuris gali atsirasti priešingu atveju.
Pirminio pripažinimo metu yra vienas iš identifikuotų finansinių priemonių, kurias bendrovė valdo kartu ir dabartiniu metu siekia trumpalaikio pelno.	Finansinis turtas sudaro finansinio turto ar finansinių įsipareigojimų ar abiejų grupę, kuri yra valdoma ir jo naudojimo rezultatyvumas yra vertinamas tikrąja verte, numatyta pagal bendrovės dokumentuose pagrįstą rizikos valdymo ar investavimo strategiją, ir informacija tokiu būdu yra pateikiama bendrovės viduje.
Tai yra išvestinė finansinė priemonė, tačiau ji nėra laikomas kaip apsidraudimo priemonė.	Jis įeina į sandorį, apimantį vieną ar daugiau įterptinių išvestinių priemonių, ir kaip numatyta pagal 39 TAS „Finansinės priemonės: pripažinimas ir vertinimas“ yra leidžiama atliktą visą šį sandorį (turto ar įsipareigojimų) priskirti kaip finansinį turtą, kurio tikrosios vertės pokyčiai pripažįstami pelnu ar nuostoliais.

11 lentelėje pateikiami tam tikri kriterijai, kuriais remiantis finansinis turtas yra su klasifikuojamas į turtą skirtą parduoti ir turtą, kurio tikrosios vertės pokyčiai pripažįstami pelnu ir nuostoliais. Atkreiptinas dėmesys, jog finansinis turtas, kurio tikrosios vertės pokyčiai pripažįstami pelnu ar nuostoliais, yra nustatomas jo tikrąja verte.

Taip pat reikėtų apžvelgti finansinį turtą, kuris yra laikomas galimam pardavimui. Toks turtas yra priskiriamas prie neišvestinio finansinio turto ir jei anksčiau nėra priskirtinas prie:

1. paskolų ir gautinų sumų;
2. investicijų, kurios yra laikomos iki tam tikro termino;
3. finansinio turto, kurio tikrosios vertės pokyčiai pripažįstami pelnu ar nuostoliais.

Bendrovė taip pat turi laikomos listinguojamų išperkamuųjų obligacijų, kuriomis prekiaujama aktyviojoje rinkoje bei nelistinguojamų akcijų investicijų, kuriomis nėra prekiaujama aktyviojoje rinkoje. Tiek vieni tiek kiti elementai yra priskiriami prie finansinio turto laikomo galimam pardavimui ir apskaitomi tikrąja verte (kadangi bendrovės vadovai mano, kad šiuo atveju tikroji vertė gali būti patikimai nustatyta).

Tuo tarpu, piniginio finansinio turto, kuris laikomas galimam pardavimui ir, kuris yra išreikštas kita užsienio valiuta, tikroji vertė yra nustatoma ta užsienio valiuta ir yra perskaičiuojama atskaitų sudarymo datai pagal galiojantį valiutos kursą.

Paskolos ir gautinos sumos yra priskiriamos neišvestiniam finansiniam turtui su fiksuotais arba nustatytu būdu apskaičiuojamais mokėjimais ir šiuo turtu nėra prekiaujama aktyviojoje rinkoje. Toks turtas yra apskaičiuojamas amortizuota verte panaudojant efektyvios palūkanų normos metodą.

Reikėtų pabrėžti, jog ataskaitų sudarymo datai finansinis turtas, išskyrus finansinį turtą apskaitomą „tikrąja verte per pelną arba nuostolį“, yra iš naujo įvertinamas, nustatoma ar yra kokių nors galimų vertės sumažėjimo požymių. Sudarant bendrovės finansines ataskaitas ir norint tiksliai atspindėti tikrąsias finansinio turto vertes atsižvelgiama į tam tikrus objektyvius vertės sumažėjimo rodiklius.

Manoma, jog finansinio turto vertė sumažėja tada, kai atsiranda objektyvių veiksnių, įvykių kurie įvyko po pirminio pripažinimo, pasekmė, kuri turėjo įtakos iš šio finansinio turto tikėtiniems ateities pinigų srautų pokyčiams.

Taip pat listinguojamų ir nelistinguojamų nuosavybės investicijų, klasifikuojamų kaip finansinis turtas laikomas galimam pardavimui, tikrosios vertės sumažėjimas žemiau vertybinių popierių savikainos yra laikomas patikimu vertės sumažėjimo požymiu. Nurodoma jog rengiant ataskaitas ir nustatant turto vertes yra atsižvelgiama į tam tikrus kriterijus, pagal bendrovės nustatytą apskaitos politiką numatyta, jog viso kito finansinio turto (neišskiriant ir turimas išperkamasias obligacijas), kuris yra laikomas galimam pardavimui bei išperkamosios nuomos gautinų sumų, pakankami vertės sumažėjimo įrodymai gali būti:

- reikšmingi emitento ar kitos sandorio šalies patiriami finansiniai sunkumai;
- numatytų palūkanų mokėjimo nevykdymas ar uždelsimas;
- kai galima numanyti, jog dabartinis skolininkas bankrutuos arba bus nuspręsta įvykdyti jo finansinį reorganizavimą;
- kai dėl finansinių sunkumų išnyksta finansinio turto aktyvioji rinka.

Pabrėžtina jog tam tikrų finansinio turto kategorijų, kaip prekybos gautinos sumos, turtas, kuriam nėra individualiai nustatyto vertės sumažėjimo, yra papildomai vertinami dėl vertės sumažėjimo pagal bendrai numatytus vertinimo kriterijus. Kalbant apie bendrovės gautinų sumų vertės sumažėjimo įrodymus kaip pavyzdžiai yra pateikiami – patirtis renkant mokėjimus pagal mokėjimų uždelsimą, gautinų sumų portfelyje išaugęs uždelsimų mokėjimų skaičius, taip pat pastebimi nacionalinių ar vietinių ekonominių sąlygų pokyčiai, kurie yra glaudžiai susiję su gautinų sumų įsipareigojimų nevykdymu.

Išvestiniai finansiniai instrumentai. Ši bendrovė savo veikloje taip pat naudoja išvestinius finansinius instrumentus „hedžingo“ – metodus, tokius kaip palūkanų normos apsisikeitimo sandorius, kuriais yra siekiama apsisaugoti nuo palūkanų normos rizikos. Tokie išvestiniai finansiniai instrumentai sandorio sudarymo dieną yra pripažįstami tikrąja verte, o vėlesniu laikotarpiu ši tikroji vertė kas kartą yra perskaičiuojama. Pabrėžtina, jog išvestiniai finansiniai instrumentai apskaitomi kaip finansinis turtas, kai jų tikroji vertė teigiama, ir kaip finansiniai įsipareigojimai – kai jų tikroji vertė neigiama.

Atkreiptinas dėmesys, jog bet koks pelnas ar nuostoliai, atsirandantys dėl išvestinių finansinių instrumentų tikrosios vertės pasikeitimo per metus, yra apskaitomi tiesiogiai bendrovės pelne ar nuostoliuose. Pagal pateikiamą bendrovės informaciją, siekiant nustatyti tiksliausią palūkanų normos apsisikeitimo sandorių tikrąją vertę yra panaudojama prieinama informacija apie panašių instrumentų rinkos vertę.

Atsargos. Bendrovės finansinėse ataskaitose atsargos yra nurodomos pasirenkant žemiausią iš savikainos ar grynosios realizacinės vertės. Grynoji realizacinė vertė nurodo galimą atsargų pardavimo kainą, atėmus visas įvertintas gamybos užbaigimo bei numatytas pardavimo išlaidas. Tuo tarpu atsargų savikaina yra apskaičiuojama FIFO metodu t. y. pirmiausiai yra sunaudojamos tos turimos atsargos, kurios buvo įsigytos anksčiausiai. Taip pat sandėlyje esančių atsargų savikaina yra mažinama gautomis nuolaidomis ir nukainojimais iš tiekėjų bei tai yra pritaikoma ir atsargoms, kurios yra turimos sandėlyje.

Atidėjiniai. Kitas svarbus aspektas yra tai, kad bendrovėje yra formuojami atidėjiniai, kurie yra apskaitomi tada, kai dėl tam tikrų anksčiau buvusių įvykių bendrovė turi įsipareigojimų, kuriuos tikėtina vėliau bus reikalaujama įvykdyti ir šio įsipareigojimo suma gali būti patikimai įvertinta.

Atidėjinio sumai nustatyti bendrovėje yra pasirenkamas geriausias atlygio, kurį reikės sumokėti, kad padengti dabartinį įsipareigojimą, vertinimas ataskaitinio laikotarpio pabaigoje, atsižvelgiant į

galimas rizikas ir neapibrėžtumus kylančius dėl šio įsipareigojimo. Kai atidėjiny s vertinamas naudojant numatomus pinigų srautus įsipareigojimui padengti, jo apskaitinė vertė yra prilyginama dabartinei šių pinigų srautų vertei.

Pinigai ir pinigų ekvivalentai. Pagal pateikiamą informaciją bendrovės pinigus sudaro pinigai kasoje bei banko sąskaitose ir pinigai kelyje. Pinigų ekvivalentai yra trumpalaikės, labai likvidžios investicijos, lengvai konvertuojamos į tam tikrą pinigų sumą. Sudarant bendrovės finansines ataskaitas įvertinama tai, jog tokių investicijų terminas yra ne didesnis nei trys mėnesiai, o galimybės jog jų vertės sumažės yra labai neryški.

Išmokos darbuotojams. Atkreiptinas dėmesys, kad bendrovės išmokų darbuotojams, kurios yra numatytos skirti pasibaigus darbo sutarčiai, įsipareigojimai parodo atspindi dabartinę numatytų pensinio aprūpinimo planų vertę. Tačiau ši vertė yra pakoreguojama nepripažintu aktuariniu pelnu ar nuostoliais bei nepripažintomis anksčiau suteiktų paslaugų išlaidomis, ir sumažinama plano turto tikrąja verte.

Finansiniai įsipareigojimai ir nuosavybės priemonės. Pagal bendrovėje numatytą apskaitos politiką turimos skolos ir nuosavybės priemonės atitinkamai yra priskiriamos finansiniams įsipareigojimams arba nuosavybei. Čia yra atsižvelgiama į sutarties turinį ir vadovaujama pagal nustatytus finansinių įsipareigojimų, finansinio turto ir nuosavybės priemonių apibrėžimus.

Turima bendrovės nuosavybės priemonės yra bet koks susitarimas, kuris numato nuosavybės teisę į turimą turtą, atėmus visus jos įsipareigojimus. Bendrovės išleistos nuosavybės priemonės yra pripažįstamos už jas gauta suma, atėmus tiesiogines išleidimo sąnaudas.

Tuo tarpu, finansiniai įsipareigojimai yra suskirstyti į:

- finansiniai įsipareigojimai, kurių tikrosios vertės pokyčiai pripažįstami pelnu ar nuostoliais. Tai finansinis įsipareigojimas, kuris yra laikomas pardavimui arba yra priskirtas finansiniams įsipareigojimams, „kurių tikrosios vertės pokyčiai pripažįstami pelnu ar nuostoliais“.
- kitiems finansiniams įsipareigojimams. Tai finansiniai įsipareigojimai taip pat įskaitant ir turimas paskolas, kurie vėlesniais laikotarpiais yra vertinami amortizuota savikaina, naudojant efektyvios palūkanų normos metodą

Dotacijos (atidėtosios pajamos). Bendrovės apskaitoje valstybės dotacijos nėra pripažįstamos tol, kol nėra pakankamai įrodymų, kad bus laikomasi su jomis susijusių reikalavimų, ir kad iš tikrųjų šios dotacijos bus gautos.

Valstybės dotacijos yra sistemingai pripažįstamos pelne ar nuostoliuose per laikotarpį, kuriame bendrovė pripažįsta patiriamas ir dotacijomis kompensuojamas sąnaudas. Valstybės dotacijos, kurios yra gaunamos siekiant, kad bendrovė pirktų, statytų ar kitaip įsigytų ilgalaikį turtą, yra pripažįstamos kaip būsimųjų laikotarpių pajamos finansinės būklės ataskaitoje ir pateikiamos bendrovės pelne ar

nuostoliuose, per susijusio turto naudingą tarnavimo laikotarpį. Iš esmės tai parodo, kad bendrovė siekia kuo tiksliau nustatyti šių finansinių elementų vertes, bei atskleisti realią situaciją.

Nemokamai gautas turtas, kuris taip pat yra priskiriamas dotacijoms, pirminio pripažinimo metu apskaitomas tikrąja verte.

Taršos leidimų apskaita. Bendrovės gaunami taršos leidimai yra apskaitomi naudojant „grynojo įsipareigojimo“ metodą. Pagal šį metodą Grupė ir Bendrovė taršos leidimus apskaito nominaliąja verte, kaip tai yra nustatyta pagal 20 –ąją tarptautinį apskaitos standartą „Valstybės dotacijų apskaita ir valstybės paramos pateikimas atskaitomybėje“. Pagal bendrovėje numatyta apskaitos politiką, jei atsiranda būtinybė įsigyti papildomus taršos leidimus, šis įsipareigojimas pripažįstamas tik jam atsiradus, o ne pavyzdžiui pagal prognozuojamus taršos kiekius. Taigi taikant „grynojo įsipareigojimo“ metodą bendrovė leidimų teršti trūkumą nustato lygindama turimų taršos leidimų kiekį su realiai per metus išmetamais teršalų kiekiais. Tuo tarpu jeigu bendrovė nepanaudoja visų turimų taršos leidimų, jie yra parduodami ir apskaitomi pardavimo sandorio suma. Bet kokie skirtumai tarp tikrosios pardavimo kainos ir turimų leidimų balansinės vertės yra pripažįstami kaip pelnas ar nuostoliai.

Finansinio turto ir įsipareigojimų tikroji vertė. Pagrindiniai bendrovės finansinis turtas ir įsipareigojimai, apskaityti amortizuota verte yra iš pirkėjų ir kitos gautinos sumos, kitos ilgalaikės gautinos sumos, prekybos ir kitos skolos, ilgalaikės ir trumpalaikės skolos. Iš esmės jų pateikiama balansinė vertė yra pakankamai artima jų tikrajai vertei. Taigi galima teigti, jog tikroji finansinio turto ir finansinių įsipareigojimų vertė yra paremta kotiruojamomis rinkos kainomis, diskontuotų pinigų srautų modeliais arba opcionų kainų modeliais taip pat priklausomai nuo tam tikrų kitų aplinkybių, kurios gali daryti įtakos.

Kiekvienos rūšies finansiniam turtui ir įsipareigojimams tinkamai įvertinti bendrovėje yra numatomi tam tikri metodai ir kriterijai, pagal kuriuos yra laikoma, jog:

- trumpalaikių iš pirkėjų gautinų sumų, prekybos skolų, kitų gautinų sumų ir kitų trumpalaikių skolų apskaitinė vertė yra artima jų tikrajai vertei.
- ilgalaikių skolų ir ilgalaikių gautinų sumų tikroji vertė nustatoma lyginant su tokios pat ar jai panašios paskolos rinkos kaina arba palūkanų norma, kuri yra taikoma tuo metu tokio pat laikotarpio skoloms. Pažymima, jog ilgalaikių skolų, už kurias yra sumokamos kintamos palūkanos, tikroji vertė yra artima jų apskaitinei vertei.

Taigi, pagal numatytus kriterijus ataskaitose atskleidžiamos finansinio turto ir įsipareigojimų balansinės vertės panašiai atitinka jų tikrąsias vertes.

Taip pat pabrėžtina, jog kaip reikalaujama pagal tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus analizuojamos bendrovės aiškinamajame rašte yra grupuojama informacija apie panašiai vertinamus straipsnius (pvz. tikrąja verte vertinamas turtas). Taip pat yra laikomasi tokios pat straipsnių eilučių tvarkos kaip ir pelno (nuostolių) bei kitų bendrųjų pajamų ataskaitoje bei finansinės

būklės ataskaitoje. Stengiamasi, jog visi atskleidžiami finansiniai ataskaitų elementai būtų reguliariai peržiūrimi, patikrinamos jų vertės taip pat siekiama, jog informacija atspindėtų realią bendrovės situaciją. Atkreiptinas jog, didelis dėmesys yra kreipiama pateikiant informaciją apie bendrovės finansinį turtą.

Apžvelgiant kitą finansinėse ataskaitose pateikiamą informaciją taip pat galima išskirti kelis 2016 metais įvykusius reikšmingus AB „Kauno energija“ veiklos aspektus, kuriuose buvo susidurta su problemomis taikant tikrosios vertės nustatymo metodus pagal tarptautinius apskaitos standartus. Vienas iš jų yra tai, kad bendrovė užbaigė paskutinį (iš trijų) investicinį ginčą su Kauno termofikacijos elektrine, kuomet Vilniaus komercinio arbitražo teismas 2016 m. sausio 29 d. sprendimu patvirtino tarp šalių anksčiau 2015 m. gruodžio 28 d. pasirašytą Taikos sutartį. Pagal šį galutinį susitarimą, abi šalys numatė nutraukti 2013 m. kovo 31 d. sudarytą Investicijų susitarimą, Kauno termofikacijos elektrinei įsipareigojant sumokėti bendrovei apie 2,3 mln. Eur kompensaciją dalimis per daugiau nei du ateinančius metus. Taip pat kaip papildomą nefinansinę kompensaciją Taikos sutarties sąlygomis Kauno termofikacijos elektrinė perdavė AB „Kauno energija“ dalį Kauno miesto centralizuotos šilumos tiekimo infrastruktūros (kolektorinę ir susijusius vamzdynus, dalį technologinės grandies įrangos, reikalingos bendrovės veiklai) bei perleido nuomos teises į žemės sklypo dalį, susijusią su perduodamu turtu. Šitoje situacijoje, reikėjo tinkamai įvertinti perduodamo turto vertę, kad būtų tinkamai įvykdytos sutarties sąlygos. Kadangi tokio turto tikrosios vertės nustatymas remiasi rinkos kaina, jis yra pakankamai sudėtingas. Dėl bendrovės veiklos specifikos, susiduriama su problema jog iš esmės vertinant tokį perduodamą turtą reikia atsižvelgti į tai, kad panašaus turto Kauno mieste yra mažai, jis dėl amžiaus yra prastos būklės, taip pat beveik nėra informacijos apie panašius sandorius rinkoje.

Kitas atvejis, kuris atskleidžia su kokiomis tikrosios vertės nustatymo problemomis susiduriama, yra AB Kauno energija dukterinės įmonės UAB „Petrašiūnų katilinė“ įsigijimas. 2016 m. birželio 23 d. Bendrovė su UAB „E energija“ pasirašė akcijų pirkimo – pardavimo sutartį, pagal kurią Bendrovė ketino įsigyti 100% UAB „Petrašiūnų katilinė“ akcijų. Sutartis įsigaliojo 2016 m. birželio 30 d. 2016 m. liepos 29 d. įvyko neeilinis visuotinis akcininkų susirinkimas kuriame buvo priimtas sprendimas pritari 2016 m. birželio 23 d. Bendrovės su UAB „E energija“ pasirašytai UAB „Petrašiūnų katilinė“ akcijų pirkimo– pardavimo sutarčiai. Galutinis sandoris įvyko 2016 m. spalio 27 d., gavus Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos sprendimą leisti įvykdyti sandorį. Pagal pateikiamus duomenis galima teigti, jog tai ilgas procesas, kuris dėl įmonės veiklos pobūdžio yra griežtai reglamentuojamas tiek vidiniu, tiek išoriniu lygmeniu. Įsigyjant naują įmonę svarbu įvertinti daugelį veiksnių, kurie gali būti lemiami įmonės akcininkų, valdybos sprendimams.

Prieš priimant sprendimą įsigyti dukterinę įmonę bendrovės vadovybė įvertino įsigyto turto, įsipareigojimų ir užbalansinių įsipareigojimų tikrąją vertę ir apskaitė šį įsigijimą, remiantis pirkimo

kainos paskirstymu. Buvo atliktas vidaus vertinimas, siekiant nustatyti ilgalaikio turto, įsigyto lyginant panašios katilinės pastatymo sąnaudas, tikrąją vertę. Taip pat buvo identifikuota panašių techninių charakteristikų katilinės bei pasirinktame vertinimo modelyje lyginama paskutiniu metu įvykusių rinkos sandorių duomenimis. Bendrovės atliktu vertinimu, įsigyta katilinės 1 MW galios kaina atitinka vidutinei rinkos 1 MW panašaus tipo katilinės pastatymo kaštams. Taigi, kaip ir leidžiama pagal tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus, bendrovė tikrosios vertės nustatymui šiuo atveju pasirinko, rinkos vertės metodą, kuris esant pakankamai informacijos apie panašius sandorius gali leisti greitai priimti tinkamus sprendimus ir gauti maksimalios naudos.

Pagal vykdomus sandorius galima daryti išvadą, jog bendrovė įsigydama, gaudama turtą, turi nustatyti jo vertę, kad įsigijimo ar perėmimo sąlygos būtų tinkamai įvykdytos, nebūtų padaroma žala nei vienai iš sandorio pusių. Todėl nuolatos yra susiduriama su tikrosios vertės nustatymo problematika, vieno ar kito metodo pasirinkimu. Tačiau tik dalis bendrovės turto yra apskaitoma tikrąja verte finansinių ataskaitų sudarymo tikslais. Remiantis pateikiamais finansinių ataskaitų duomenimis pagrindinius sprendimus, dėl vienokio ar kitokio tikrosios vertės nustatymo metodo pasirinkimo, priima bendrovės vadovybė, kurie naudojami prieinamais rinkos duomenimis. Tačiau čia gali būti susiduriama su pirmo lygio (rinkos) duomenų prieinamumo problema, tokiu atveju yra kreipiamasi pagalbos į profesionalius trečių šalių vertintojus atlikti vertinimus, kurie prireikus pateikia tikslesnę turto vertę.

4.3. Interviu rezultatai

Tikrosios vertės nustatymo ir atskleidimo pagal tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus tyrimui praplėsti buvo nuspręsta papildomai atlikti ekspertinį interviu. Toks interviu leidžia gauti išsamesnius duomenis remiantis konkrečiai su šia tirama problema susiduriančių bendrovės darbuotojų patirtimi. Pirmuoju respondentu (toliau – respondentas A) buvo pasirinkta bendrovės vyriausioji buhalterė, kuri parengia įmonės finansines ataskaitas ir turi ilgametę praktinę patirtį pritaikant tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus. Antruoju respondentu (respondentas B) buvo pasirinktas Strategijos ir investicinių projektų skyriaus vadovas, kuris taip pat susiduria su vieno ar kito rodiklio verčių nustatymu.

Pirmuoju klausimu siekiant nustatyti bendrąjį respondentų požiūrį į šiuo metu galiojančius tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus ir jų tikslingumą ir naudą buvo užduotas klausimas „*Kaip manote, ar yra tikslinga tarptautinius apskaitos standartus taikyti Lietuvoje? Jei taip, tai kodėl?*“.

Taigi, respondentės A nuomone, visoms įmonėms – tikrai neverta. Kadangi, mažųjų įmonių atžvilgiu, gal būt tai būtų labai sudėtingas procesas ir ne visada tikslingas. Ši respondentė pabrėžia, kad

ir dabar naudojami verslo apskaitos standartai yra informatyvūs, tiksliai apibrėžiantys finansinės būklės ataskaitų rengimo taisykles, be to, šie standartai yra nuolat derinami prie tarptautinių standartų. Tuo tarpu, pasak respondentės A, kaip ir numatyta - visoms didelėms įmonėms, kredito įstaigoms, visoms listinguojamoms (tiek atskirų, tiek konsoliduotų ataskaitų ruošimui) – tikrai reikia. Kadangi, esant bent kažkiek panašiom apskaitos taisyklėms yra daug lengviau palyginti informaciją, gauti visiems bendrai suprantamus duomenis.

Tuo tarpu respondentas B nurodo, jog tikrai būtų tikslinga visoms Lietuvos įmonėms pereiti prie bendrų apskaitos standartų. Šio respondento manymu, tarptautiniai apskaitos standartai yra santrauka gerųjų praktikų, kurių pagrindu yra sukurtos šios vienodos taisyklės, kuriomis ir būtų galima remtis atskleidžiant informaciją.

Palyginant abiejų respondentų atsakymus, galima teigti jog į tarptautinius apskaitos standartus yra žiūrima iš teigiamos pusės, tačiau su tam tikrai pasvarstymais apie tai, jog tikslinga atsižvelgti į įmonių veiklos ypatumus.

Siekiant nustatyti, kokius tarptautinių apskaitos standartų taikymo neigiamus ir teigiamus aspektus galima išskirti, buvo užduotas klausimas „Kokie Jūsų manymu tarptautinių apskaitos standartų trūkumai ir privalumai?“. Rezultatai yra pateikiami 12 lentelėje.

12 lentelė. Standartų privalumai ir trūkumai pagal respondentus (sudaryta autorės)

Respondentas A	<i>Privalumai</i>	<i>Trūkumai</i>
	<ul style="list-style-type: none"> • visuotinai suprantami daugelyje ES šalių; • pateikiama kokybiškesnė informacija; • atsiranda platesnis įsipareigojimų spektras. 	<ul style="list-style-type: none"> • sudėtinga kalba; • neaiški dalyko, apie kurį kalbama esmė; • reikia nuolat sekti standartų pakeitimus, ieškoti papildomos informacijos; • kyla neaiškumų dėl taikymo metodologijos.
Respondentas B	Sunku išskirti, kadangi daugelis įvairių situacijų gali būti interpretuojamos atskirai ir nevienareikšmiškai.	

Analizuojamos bendrovės vyriausioji buhalterė atsakė, jog neabejotinai didžiausias privalumas tai, kad šie standartai yra vienodai suprantami ir taikomi visoje Europos Sąjungoje. Pagal Europos Sąjungoje galiojančius standartus paruoštose finansinėse ataskaitose pateikiama informacija tampa vienodai suprantama ne tik vidinės rinkos, bet ir galimiems investuotojams iš kitų šalių, taip pat respondentė išskiria, jog atsiranda platesnis įsipareigojimų spektras, bei ataskaitose yra pateikiama kokybiškesnė informacija.

Tuo tarpu, vyriausiosios buhalterės manymu, pagrindinis standartų trūkumas – vis dar sudėtinga kalba, be papildomų mokymų ne visada iš karto aišku, kas yra aprašyta ir ko reikalaujama viename ar

kitame standarte, t. y. pati dalyko esmė. Dėl to, dažnai apsunkinamas buhalterio darbas papildomos informacijos paieškomis, kyla neaiškumų dėl taikymo metodologijos. Taip pat respondentės manymu, atsižvelgiant į tai, kad tarptautinių apskaitos standartų nuostatos yra nuolatos peržiūrimos, keičiamos, išleidžiami nauji standartai, ateityje gali atsirasti ir daugiau skirtumų su Lietuvoje labiau paplitusiais verslo apskaitos standartais. Kadangi, verslo apskaitos standartų ir tarptautinių apskaitos standartų skirtumai yra susiję su nevienodų principų taikymu ir su skirtingais atskleidimų reikalavimais, kaip galima sprendimą respondentė pateikia, jog ateityje reikėtų eliminuoti bent jau su nevienodu principų taikymu susijusius skirtumus.

Respondento B manymu yra pakankamai sunku įvardinti trūkumus ir privalumus, kadangi bet kuriuo atveju, daugelis įvairių situacijų gali būti interpretuojamos atskirai ir nevienareikšmiškai. Kiekvieną kartą taikant tarptautinius apskaitos standartus būtina atsižvelgti į įvairias aplinkybes ir jei vienoje situacijoje jos gali būti nereikšmingos, o kitoje daryti lemiamą įtaką. Tad standartai labiau suprantami kaip gaires.

Siekiant nustatyti kokie yra galimi aktualios informacijos apie tarptautinius apskaitos standartus gavimo būdai ir su kokiomis problemomis susiduriama, buvo užduotas klausimas *„Ar pakanka informacijos apie tarptautinių apskaitos standartų taikymą? Kaip susipažįstate su naujais standartais, anksčiau išleistų standartų pakeitimais?“*.

Pasak respondentės A, nors ir visi Europos Komisijos patvirtinti standartai yra įgavę teisės akto statusą ir verčiami į visų valstybių narių kalbas, ir teisiškai angliška versija neturi viršenybės, tačiau kol kas vis dar nepakanka informacijos apie standartų taikymą, taigi susipažinti su standartais dažniausiai tenka interneto tinklapyje, kur skelbiami visi standartais bei jų pakeitimai ir išaiškinimai. Taip pat nuolat yra dalyvaujama seminaruose, mokymuose ir nuolat stengiamasi pagilinti žinias tiek savarankiškai, tiek konsultuojantis su specialistais.

Iš esmės čia susiduriama su problema, jog standartai yra nuolatos tobulinami, atnaujinami ar pakeičiami, todėl sunku sekti naujausius pakeitimus, nepraleidžiant galbūt bendrovės veikloje itin svarbių apskaitos pagal tarptautinius atskaitomybės standartus rengimo aspektų. Respondentės A manymu, taip pat būtų naudinga sužinoti daugiau praktinių situacijų pavyzdžių – su kokiomis realiomis standartų taikymo problemomis susiduria ir kitos įmonės, galimus vienokius ar kitokius šių realių problemų sprendimo būdus. Respondentė A nurodė, jog tikrai yra poreikis didesnei informacijos sklaidai – geros praktikos pavyzdžių pateikimui, dažnesniems seminarams, mokymams, diskusijoms, konsultacijoms ar konferencijoms šiuo klausimu.

Tuo tarpu respondento B manymu, pakanka informacijos apie tarptautinių apskaitos standartus. Kadangi yra specializuotos internetinės svetainės bei leidžiami įvairūs informaciniai leidiniai, kurie informuoja apie naujausius pakeitimus. Taip pat apie pasikeitimus informuoja ir Lietuvos Auditorių Rūmai.

Sekančiu klausimu norima nustatyti bendrovės patirtį pradedant taikyti standartą, kuris numato tikrosios vertės nustatymą ir atskleidimą, todėl buvo užduotas klausimas „*Ar Jūsų bendrovei teko susidurti su 13-uju TAS „Tikrosios vertės nustatymas“? Jei taip, ar nekilo sunkumų pritaikant šį standartą?*“.

Kaip teigia respondentė A su šio standarto diegimu analizuojamoje bendrovėje tikrai teko susidurti. Standartas suteikia nuoseklumo ir paprastumo, pateikia tikslesnį tikrosios vertės apibrėžimą ir apibendrintą tikrosios vertės nustatymo būdą bei atskleidimo reikalavimus, taikytinuose visuose tarptautiniuose finansinės atskaitomybės standartuose. Tačiau respondentė A pabrėžia, jog vis dar egzistuoja dviprasmiškumas kada taikyti šį standartą, o kada ne. Pavyzdžiui, tuomet kai kitame standarte jau yra leidžiama nustatyti tikrąją vertę ir atskleisti informaciją apie tikrosios vertės nustatymą, atlikti tikrąją vertę pagrįstus vertinimus. Taigi, nors šis standartas ir buvo išleistas siekiant susisteminti daugelyje kitų standartų išsimėčiusių tikrosios vertės nustatymo ir atskleidimo nurodymus, tačiau vis dar kyla nemažai klausimų kaip pasielgti konkrečioje situacijoje. Taip pat realiai susiduriama su tikrosios vertės nustatymo metodų gausa, taip pat sunku numatyti ir gauti informaciją apie vertės rodiklius.

Respondentas B taip pat yra susidūręs su 13-ojo TAS standarto taikymu, kadangi planuojant investicinius projektus, numatant būsimas veiklos gaires yra būtina žinoti vienų ar kitų finansinių rodiklių reikšmes, tad šiam respondentui yra tekę nemažai pasidomėti konkrečiomis kitų įmonių situacijomis, kokios yra kitų įmonių patirtys atskleidžiant finansinių elementų vertes. Tačiau, dėl šio respondento darbo pobūdžio, su praktiniu pritaikymu bendrovės veikloje nebuvo iškilę jokių neaiškumų.

Siekiant išsiaiškinti, kokia realią įtaką finansinėms ataskaitoms turėjo privalomas tikrosios vertės nustatymo ir atskleidimo standarto taikymas buvo užduotas klausimas „*Ar privalomas tikrosios vertės naudojimas turėjo kokios nors įtakos Jūsų bendrovės įmonės apskaitoje? Jeigu taip, tai kokios?*“.

Pasak respondentės A, privalomas tikrosios vertės naudojimas rengiant finansines ataskaitas, turėjo didelės įtakos ataskaitų turiniui. Pabrėžtina, kad tai stipriai įtakojo bendrovės bendrąsias pajamas. Bendrovės pelnas ir nuostoliai, atsirandantys dėl tikrosios vertės pasikeitimo yra pripažįstami kitose bendrosiose pajamose ir sukaupiamos investicijų perkainojimo rezerve, neįtraukiant vertės sumažėjimo nuostolių, palūkanų, apskaičiuotų naudojant efektyvios palūkanų normos metodą, ir užsienio valiutos kurso pasikeitimo pelno ir nuostolių iš piniginio turto, kurie pripažįstami pelnu ar nuostoliais.

Siekiant nustatyti kokios tikrosios vertės nustatymo problemos gali iškilti taikant šiuo metu galiojančius tarptautinius apskaitos standartus buvo pateiktas klausimas „*Su kokiomis tikrosios vertės nustatymo problemomis pagal tarptautinius apskaitos standartus susiduria Jūsų bendrovė?*“.

Pasak respondentės A šiuo metu bendrovės praktikoje daugiausiai problemų kyla bandant nustatyti ilgalaikio materialaus turto, finansinio turto bei atsargų ir gautinų sumų tikrąsias vertes (žr. 8 pav.).

8 pav. Tikrosios vertės nustatymo probleminės sritys (sudaryta autorės)

Respondentas A

- **Ilgalaikio materialaus turto tikrosios vertės nustatymas**
- **Finansinio turto tikrosios vertės nustatymas**
- **Atsargų tikrosios vertės nustatymas**
- **Gautinų sumų tikrosios vertės nustatymas**

Respondentas B

- **Vertintojų stoka**
- **Analogiškų transakcijų nebuvimas**
- **Sunkus duomenų palyginamumas**

Pasak respondentės A, nustatant vieno ar kito elemento tikrąsias vertes, susiduriama su problema, kad tai ilgas ir daug specifinių žinių reikalaujantis procesas. Pvz. vertinant ilgalaikį turtą, jei nėra jo kotiruojamos kainos, stebimos kainos tuomet jau reikia remtis turto vertinimo išvada. Taip pat pasak respondentės A, jei matome, kad aplinkoje nėra jokio nekilnojamo turto „kainų burbulo“ – dažniausiai traktuojama, kad nėra esminio rinkos kainos pasikeitimo ir taip neparodoma jokio rinkos kainos vertės pasikeitimo, nors jis galbūt ir yra iš tiesų. Taip pat nustatant tikrąsias vertes reikia atsižvelgti į daug skirtingų rodiklių, tokių kaip – amžius ir likęs ekonominis tarnavimo laikas, būklė, buvimo vieta, naudojimo ar pardavimo apribojimai, sutarties sąlygos ir pan., tačiau dažnu atveju informacija apie juos yra sunkiai prieinama arba užtrunka šią informaciją surasti ir taip sugaištama daug laiko. Be to yra privalu turėti galimybę naudotis pagrindine arba palankiausia rinka. T.y. būti biržos dalyviu – jei konkrečioje rinkoje nedalyvaujama, tai tos biržos kainų kaip ir nebegalima naudoti. Tiesiog, kaip teigia respondentė A, yra sunku gauti reikalingą informaciją tikrosios vertės nustatymui. Panašiai ir su kitais finansiniais elementais.

Tuo tarpu respondentas B išskiria jog egzistuoja vertintojų stoka, tai yra sunku rasti kompetentingus vertintojus, kurie turėtų galimybę pasinaudoti tiksliais duomenimis, Taip pat šis respondentas, kaip probleminę sritį išskiria tai jog nėra tiek daug analogiškų transakcijų, kurių pagalba būtų galima tiksliau nustatyti vertes. Dėl to iškyla duomenų palyginamumo problema vertinant tikrąją vertę.

Analizuojant, kuri tikrosios vertės nustatymo sritis yra labiausiai tobulintina buvo pateiktas paskutinis klausimas „Ivardinkite pagrindines problemines tikrosios vertės nustatymo sritis, kurias,

Jūsų nuomone, būtų galima tobulinti siekiant pagerinti bendrovės finansinių elementų atskleidimą pagal tarptautinius apskaitos standartus.“

Respondentė A nurodo, kad pagrindinė sritis kurioje kyla daugiausiai neaiškumų ir kurią vis gi būtų tikslinga sistemingai tobulinti – ilgalaikio turto tikrosios vertės nustatymas. Praktikoje nustatant tikrąsias vertes kyla daug klausimų dėl vertinimo metodo pasirinkimo, nes reikia atsižvelgti į konkrečius faktus ir aplinkybes, kai vienas vertės nustatymo metodas gali būti labiau tinkamas, nei kiti.

Tačiau respondentas B šiuo klausimu negalėjo pareikšti savo nuomonės, nes nėra taip išsamiai susidūręs su vertės nustatymu analizuojamos bendrovės veikloje.

Apibendrinant interviu rezultatus, galima teigti jog respondentai iš dalies pritaria minčiai, jog tarptautinių finansinės atskaitomybės standartų taikymas gali būti naudingas Lietuvos įmonėms, tačiau respondentų manymu, tai priklauso nuo konkrečios įmonės dydžio, veiklos specifikos, pasirengimo pereiti prie visiems suprantamų ataskaitų ruošimo. Taigi bendrų apskaitos taisyklių priėmimas, leidžiančių lengviau suprasti informaciją bei pritraukti galimų investuotojų iš užsienio šalių, šiuo metu yra vis dar diskutuotinas klausimas. Kadangi yra susiduriama su daugybe problemų, tokių kaip informacijos apie standartų taikymą trūkumas, sudėtinga kalba, sunku suprasti kokia yra standarto esmė, reikia turėti specifinių žinių taip pat remiantis Lietuvos įmonių praktika nėra tiek daug konkrečių pavyzdžių kaip būtų galima pasielgti realioje situacijoje.

Kadangi analizuojama bendrovė savo finansinių ataskaitų rinkiniams parengti privalo taikyti tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus ir siekdama atskleisti realius finansinius rodiklius, neišvengiamai susiduria su šių rodiklių tikrosios vertės nustatymu ir atskleidimu, todėl šiuo atveju susiduriama ir su tikrosios vertės nustatymo ir atskleidimo iššūkiais.

Neseniai priimtas 13-asis tarptautinis apskaitos standartas leido aiškiau apibrėžti tikrosios vertės sąvoką, susistemino anksčiau kituose standartuose numatytus jos nustatymo ir atskleidimo reikalavimus. Interviu rezultatai parodo, kad rekomenduotina sistemingai tobulinti šį standartą, kadangi realiose situacijose vis tik iškyla vertinimo metodikos pasirinkimo klausimų. Taip pat didelė problema Lietuvos atveju yra tai, kad norint sužinoti rodiklių vertes susiduriama su informacijos trūkumu ar prieinamumu.

Atlikto interviu respondentai atskleidžia, jog labiausiai tobulintina sritis tikrosios vertės nustatymo sritis yra susijusi su ilgalaikiu turtu. Kadangi, čia dėl egzistuojančios metodų gausos, sunku numatyti kuris būtų tinkamiausias, tai pat dažnai susiduriama su informacijos apie panašių elementų stoka.

Lyginant abiejų respondentų patirtį ir žinias galima teigti, jog praktinės tikrosios vertės nustatymo patirties turi respondentas A, kuris rengia bendrovės finansines ataskaitas. Tuo tarpu

respondentas B pateikia savo patirtį iš vadovų pozicijos, kur yra svarbiau tikrosios vertės atskleidimas ir tinkamos informacijos pateikimas, dažnai nulemiantis vadovybės sprendimus.

4.4. Tyrimo apribojimai

Dėl duomenų apribojimo tyrimas buvo atliktas su viena bendrove, kurios akcijomis yra prekiaujama Lietuvos vertybinių popierių rinkoje, nors ši rinka ir nėra labai plati, tačiau tolimesnius tyrimus būtų tikslinga plėsti atliekant tyrimą su kitomis listinguojamomis bendrovėmis. Taip pat, kadangi Lietuvos vertybinių popierių rinka kartu su Latvijos, Estijos vertybinių popierių rinkomis, sudaro bendrą Baltijos rinką, todėl šį tyrimą būtų galima atlikti ir su šiose šalyse listinguojamomis įmonėmis. Tai padėtų užtikrinti panašaus tyrimo patikimumą ir būtų gauti dar tikslesni ir išsamesni duomenys.

Tyrimo dalyvavusi bendrovė savo veiklą vykdo daugelį metų, jos veikla yra stipriai kontroliuojama valdžios institucijų ir tai parodo, kad ji yra labiau viešo intereso, negu pelno siekianti bendrovė. Dėl šios bendrovės veiklos pobūdžio specifiškumo sunku palyginti duomenis su kitomis įmonėmis, kurios finansines ataskaitas taip pat rengia pagal tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus. Todėl tikėtina, kad įmonių, kurios vykdo visai kitokio pobūdžio veiklą, tikrosios vertės nustatymo ir atskleidimo pagal tarptautinius apskaitos standartus problematika taip pat ženkliai skirsis nuo šios bendrovės.

Tolimesnius tyrimus būtų galima atlikti įtraukiant ir prekybinę bei kitą veiklą vykdančias įmones, nes tikėtina, kad šiose įmonėse skirsis naudojami vertinimo modeliai, standartų taikymo aplinkybės.

Taip pat būtų tikslinga tikrosios vertės nustatymo ir atskleidimo tyrimui naudoti ekspertinės apklausos ar kiekybinio tyrimo metodus, kurių pagalba būtų galima patobulinti ir praplėsti žinias apie kitas įmones, nustatyti jų patiriamas problemas atskleidžiant tikrąsias finansinių elementų vertes pagal tarptautinius finansinės atskaitomybės standartus.

Taip pat nors interviu klausimai buvo suformuluoti pagal mokslinės literatūros analizės metu gautas teorines kitų mokslininkų mintis, bet vis tik ne visi rūpimi atsakymai buvo gauti. Kai kurie respondentų atsakymai į klausimus, buvo nepakankamai išsamūs, todėl yra pakankamai sunkiai susisteminti bei neatskleidė išsamesnių įžvalgų arba buvo tik bendro pobūdžio. Šį trūkumą taipogi galima išspręsti tolimesniuose empiriniuose tyrimuose patikslinant tyrimo instrumentus, atliekant išsamesnius teorinius tyrimus.

Listinguojamų įmonių veikloje svarbu diegti bendrus apskaitos standartus, kurie leistų atspindėti finansinius duomenis pagal visiems suinteresuotiems asmenims suprantamas taisykles ir taip padidinti finansinių ataskaitų aiškumą. Įdiegti vienodi apskaitos standartai turėtų užtikrinti ataskaitų tikslumą,

realumą, parodyti dabartinę situaciją ir didinti bendrovių integralumą į nuolat besikeičiančias rinkas. Tolimesniais tyrimais būtų galima išsiaiškinti kokios tendencijos yra pastebimos bei kokias problemas patiria didžioji dalis įmonių, kokios standartų taikymo sritys yra labiausiai tobulintinos ir turi būti dar atidžiau peržiūrimos. Remiantis tokių tyrimų rezultatais būtų galima lengviau pateikti rekomendacijas standartų rengėjams.

IŠVADOS

1. Remiantis atliktais teorinių tyrimų rezultatais galima teigti, jog pagrindinis bendros apskaitos sistemos sukūrimas leidžia pateikti visiems vartotojams vienodai suprantamą informaciją bei garantuoja patikimesnę, realesnę ir efektyvesnę finansinės informacijos atskleidimą. Tarptautinių apskaitos standartų, kaip bendrų apskaitos taisyklių, sukūrimas didina įmonių integralumą, skatina tobulėti ir greičiau prisitaikyti prie nuolat kintančios ekonominės situacijos. Atlikti teoriniai tyrimai leidžia daryti išvadą, jog tarptautinių apskaitos standartų rengimą ir pritaikymą lemia keletas veiksnių:

- šalys, kuriose yra ekonominis augimas, atviresnė rinka, kurios siekia ekonominio bendradarbiavimo yra linkusios labiau prisidėti prie standartų rengimo proceso ir platesnio informacijos atskleidimo;
- bendrų standartų parengimui ir pritaikymui turi įtakos šalies politinė situacija, nes nuo valdžios priimamų sprendimų priklauso verslo situacija, taipogi teisinė sistema – galiojanti įstatyminė bazė, jos lankstumas;
- bei turimos žinios, informacijos prieinamumas.

Todėl siektina, kad standartai būtų ir toliau nuosekliai tobulinami tiek valstybiniu lygmeniu, tiek remiantis įmonių praktine patirtimi.

2. Tarptautinių apskaitos standartų pagrindinis tikslas yra siekti visiems tinkamai ir nuosekliai atskleisti bendrai visiems suprantamą informaciją, todėl ypač svarbu nustatyti finansinių elementų tikrąsias vertes. Remiantis mokslinės literatūros apžvalgos rezultatais galima išskirti, jog tikrosios vertės nustatymas ir atskleidimas gali suformuoti pagrindą tarptautiniu mastu suprantamai informacijai, ji atspindi dabartines rinkos sąlygas, laiku suteikia informaciją, padidina ataskaitų skaidrumą ir skatina greitus atsakomuosius veiksmus jei yra reikalinga pataisyti atsiradusias klaidas. Tuo tarpu, kaip problematiką galima pateikti tai, jog egzistuoja matavimo metodų sudėtingumas ir gausa, juos taikant dažnai negaunant pastebimos naudos. Tai pat tikrosios vertės nustatymas ir atskleidimas yra ilgas ir daug materialinių bei žmogiškųjų resursų reikalaujantis procesas.

3. Empirinio tyrimo tikslui pasiekti, buvo sudaryta metodologija, kurią pritaikius buvo atlikta dokumentų analizė, leidžianti išsamiau susipažinti su bendrovės finansinių ataskaitų rengimo pagal tarptautinius apskaitos standartus praktika. Taipogi, kaip papildomas duomenų rinkimo instrumentas buvo pasirinktas interviu. Kurio pagalba nustatoma naujausia, tiksli ir išsami informacija apie tikrosios vertės atskleidimo proceso turinį, jo trūkumus bei tobulinimo galimybes.

4. Remiantis empirinio tyrimo rezultatais, galime teigti jog į tarptautinių apskaitos standartų taikymą analizuojamoje bendrovėje yra žiūrima teigiamai. Kaip privalumai išskiriama tai, jog šie standartai yra suprantami visuotinai, jų pagalba yra pateikiama kokybiškesnė informacija, kuri svarbi

tiek Lietuvos tiek užsienio šalių investuotojams. Tačiau praktikoje susiduriama su tokia problematika jog kartais yra sunku suprasti kas yra aprašyta viename ar kitame standarte, kyla neaiškumų dėl taikymo metodologijos, ir vis tik tenka kiekvieną kartą atsižvelgti į įvairias aplinkybes. Be to tarptautiniai standartai yra nuolatos tobulinami, atnaujinami, tai pareikalauja nuolatos tobulinti žinias, įgyti specifinių žinių. Nustatant tikrąsias finansinių elementų vertes vis dar kyla nemažai klausimų kaip pasielgti konkrečioje situacijoje.

Šio tyrimo rezultatai parodė, jog analizuojamos bendrovės praktikoje dažniausiai kyla sunkumų nustatant ilgalaikio turto tikrąsias vertes pagal tarptautinius standartus. Realiai susiduriama su tikrosios vertės nustatymo metodų gausa, taip pat sunku numatyti ir gauti informaciją apie vertės rodiklius, gauti reikalingus rinkos duomenis. Pastebėtina, jog sprendimus, dėl vienokio ar kitokio tikrosios vertės nustatymo metodo pasirinkimo, priima bendrovės vadovai, tačiau susidūrus su rinkos duomenų prieinamumo problema yra kreipiamasi pagalbos į profesionalius vertintojus, kurie nustato tikslesnę turto vertę. Tai parodo, tikrosios vertės nustatymas ir atskleidimas pagal tarptautinius apskaitos standartus yra sudėtingas ir specifinių žinių reikalaujantis procesas.

Dėl šio tyrimo apribojimų rekomenduotina atlikti tolimesnius tyrimus su daugiau įmonių, pvz. panaudojant kiekybinius metodus. Tolimesniais tyrimais būtų galima išsiaiškinti kokius panašios tendencijos yra pastebimos bei kokia problematika atsiranda kitose įmonėse, kokios standartų taikymo sritys yra labiausiai tobulintinos ir turi būti dar atidžiau peržiūrimos. Remiantis tokių tyrimų rezultatais būtų galima lengviau pateikti rekomendacijas standartų rengėjams.

LITERATŪRA

- Albu, C. N., Albu, N., & Alexander, D. (2013). When global accounting Standards meet the local context — Insights from an emerging economy. (2013). *Critical Perspectives on Accounting*. 25(6), 489–510. Prieiga per internetą <http://dx.doi.org/10.1016/j.cpa.2013.03.005>
- Alexander, D., Bonaci, C. G., & Mustata, R. V. (2012). Fair value measurement in financial reporting. Prieiga per internetą <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567112001244>
- Apskaitos ir audito tarnybos internetinis puslapis (<http://www.aat.lt/index.php?id=6>)
- Ball, R. (2006). International Financial Reporting Standards (IFRS): pros and cons for investors. Prieiga per internetą [https://noppa oulu.fi/noppa/kurssi/721197s/materiaali/721197S_readings_ball_2006 .pdf](https://noppa oulu.fi/noppa/kurssi/721197s/materiaali/721197S_readings_ball_2006.pdf)
- Ball, R. (2016). IFRS – 10 years later. Prieiga per internetą <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00014788.2016.1182710>
- Barker, R. & Schulte, S. (2015). Representing the market perspective: Fair value measurement for non-financial assets. Prieiga per internetą <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0361368214001056>
- Bikienė, J. ir Pučkienė, D. (2012). Buhalterinė apskaita: Teorija ir praktika. Vilnius. Prieiga per internetą. <http://ebooks.mruni.eu/reader/buhalterin-apskaita-teorija-ir-praktika/14>
- Bruzgelevičienė, R. ir Žadeikaitė, L. (2007). Dokumentinis tyrimas kaip socialinio kokybinio tyrimo metodas. Vilnius. Prieiga per internetą <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2007/86/82-89.pdf>
- Burkšaitienė, D. (2002). Tarptautiniai finansų apskaitos aspektai. Ekonomika ir vadyba. Kaunas.
- Cairns, D., Massoudi, D., Taplin, R., & Tarca, A. (2011). IFRS fair value measurement and accounting policy choice in the United Kingdom and Australia. <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.ktu.edu/science/article/pii/S0890838910001125>
- Cairns, D. (2006). The Use of Fair Value in IFRS, Accounting in Europe. Prieiga per internetą <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09638180600920053>
- Diehl, K. A. (2013). Temporary book – tax differences under IFRS. *Economics: Systematic Research*. 7(1), 109-116. Prieiga per internetą doi:10.7720/AESR.1822-7996.2013.7.1.6
- Dos Santos, M. A., Lopes Fávero, L. P., & Distadio, L. F. (2016). Adoption of the International Financial Reporting Standards (IFRS) on companies' financing structure in emerging economies. Prieiga per internetą <http://doi.org/10.1016/j.frl.2015.11.002>

- Drago, D., Mazzuca, M. & Colonel, R. T. (2013). Do loans fair value affect market value? Evidence from European banks. Prieiga per internetą <http://www.emeraldinsight.com/doi/full/10.1108/13581981311315532>
- Du, H., Fang Li, S., & Zhaohui Xu, R. (2014). Adjustment of valuation inputs and its effect on value relevance of fair value measurement. Prieiga per internetą <http://doi.org/10.1016/j.racreg.2014.02.005>
- Eng, L. L., Sun, L., & Vichitsarawong, T. (2014). Are International Financial Reporting Standards – Based and U.S. GAAP–Based Accounting Amounts Comparable? Evidence From U.S. ADRs. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*. 29(2), 163-187. Prieiga per internetą doi:10.1177/0148558X14521212
- Ernst and Young. Financial reporting developments. A comprehensive guide. Fair value measurement. Revised September 2016. Prieiga per internetą [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssetsAL/FinancialReportingDevelopments_BB1462_FairValueMeasurement_15September2016/\\$FILE/FinancialReportingDevelopments_BB1462_FairValueMeasurement_15September2016.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssetsAL/FinancialReportingDevelopments_BB1462_FairValueMeasurement_15September2016/$FILE/FinancialReportingDevelopments_BB1462_FairValueMeasurement_15September2016.pdf)
- Europos Parlamento ir Tarybos 2002 m. liepos 19 d. reglamentas (EB) [Nr. 1606/2002](#) dėl tarptautinių apskaitos standartų taikymo.
- Fargher, N., & Ziyang Zhang, J. (2014). Changes in the measurement of fair value: Implications for accounting earnings. Prieiga per internetą <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0155998214000295?np=y>
- Fiechter, P. (2011). The effects of the fair value optikon under IAS 39 on the volatility of bank earnings. Prieiga per internetą <http://wenku.baidu.com/view/7f19f2d205087632311212cf.html?re=view>
- Gaižauskaitė, I. ir Valavičienė, N. (2016) Vadovėlis. Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu. Valstybinė įmonės registrų centras. Vilnius.
- Georgiou, O. & Jack, L. (2011). In pursuit of legitimacy: A history behind fair value accounting. Prieiga per internetą <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0890838911000667>
- Gimžauskienė, E. ir Valančienė, L. (2006). Trends of Accounting Changes in the Context of Lithuanian Economic Development. Prieiga per internetą <http://www.inzeko.ktu.lt/index.php/EE/article/view/11334>
- Glaum, M., Baetge, J., Grothe, A., & Oberdorster, T., (2010). Introduction of International Accounting Standards, Disclosure Quality and Accuracy of Analysts' Earnings Forecasts. *European Accounting Review Journal*. 22(1). Prieiga per internetą <http://dx.doi.org/10.1080/09638180.2011.558301>

- Guerreiro, M. S., Rodrigues, L. L., & Craig, R. (2014). Institutional Change of Accounting Systems: The Adoption of a Regime of Adapted International Financial Reporting Standards. *European Accounting Review Journal*. 24(2). Prieiga per internetą <http://dx.doi.org/10.1080/09638180.2014.887477>
- Hodges, R. (2016). New development: The conundrum of fair value measurement—evidence from the UK FRAB. Prieiga per internetą <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09540962.2016.1133982>
- Ivanauskienė, A. (2016). Buhalterinė apskaita. Tyto Alba. Vilnius.
- Juočiūnienė, D. ir Stončiuvienė, N. (2008). Apskaitos tarptautinė reglamentacija. Akademija.
- Kalčinskas, G. (2010). Buhalterinės apskaitos pagrindai. Vilnius. Pačiolis.
- Kardelis, K. (2016). Vadovėlis. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras. Vilnius.
- Klanaitė, V. (2007). Tarptautiniai apskaitos standartai ir jų taikymas Lietuvoje. (2007). Prieiga per internetą http://jaunasis-mokslininkas.asu.lt/smk_2007/apskaita/Klanaite_Vainora.pdf
- Lachmann, M., Wöhrmann, A. & Wömpener, A. (2011). Acquisition and integration of fair value information on liabilities in to investors' judgments. Prieiga per internetą <http://www.emeraldinsight.com.ezproxy.ktu.edu/doi/pdfplus/10.1108/14757701111185344>
- Lantto, A. M., & Sahlström, P. (2009). Impact of International Financial Reporting Standard adoption on key financial ratios. Prieiga per internetą <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-629X.2008.00283.x/epdf>
- Lantto, A. M. (2014). Business Involvement in Accounting: A Case Study of International Financial Reporting Standards Adoption and the Work of Accountants. *European Accounting Review Journal*. 23(2), 335-356. Prieiga per internetą <http://dx.doi.org/10.1080/09638180.2013.833411>
- Laux, Ch. & Leuz, Ch. (2009). The crisis of fair-value accounting: Making sense of the recent debate. Prieiga per internetą <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0361368209000439>
- Legenzova, R. (2012). TFAS reikalavimų įgyvendinimas Lietuvos įmonių praktikoje: su pensijomis susijusių mokėjimų atvejis. *Apskaitos ir finansų mokslas ir studijos: problemos ir perspektyvos*. Mokslo žurnalas. 1(8).
- Levišauskaitė, K. ir Legenzova, R. (2004). Perėjimas prie tarptautinių apskaitos standartų Lietuvoje: proceso ir poveikio verslui analizė// Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai. Nr. 32.
- Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas. Žin., 2001, Nr. 99-3515. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0808400090bb11e4bb408baba2bddd3>
- Lines, Defining the concept of Fair Value. (2008).
- Lins, K. V., Servaes, H., & Tamayo, A. (2011). Does fair value reporting affect risk management? International survey evidence. Prieiga per internetą <http://faculty.london.edu/hservaes/fm2011.pdf>

- Luobikienė, I. (2000). Sociologija: bendrieji pagrindai ir tyrimų metodika : mokomoji knyga. Kaunas. Technologija.
- Mackevičius, J. ir Subačienė, R. (2016). Lietuvos buhalterinės apskaitos sistema: praeitis, dabartis, perspektyvos. Monografija. Akademine leidyba. Vilnius.
- Malone, L., Tarca, A., & Wee, M. (2016). IFRS non-GAAP earnings disclosures and fair value measurement. Prieiga per internetą <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/acfi.12204/full>
- Marra, A. (2016). The Pros and Cons of Fair Value Accounting in a Globalized Economy: A Never Ending Debate. Prieiga per internetą <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0148558X16667316>
- Nobes, C. (2015). IFRS Ten Yearson: Has the IASB Imposed Extensive Use of Fair Value? Has the EU learnt to love IFRS? And Does the Use of Fair Value make IFRS illegal in the EU? (2015) Prieiga per internetą <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/17449480.2015.1114656?needAccess=true>
- Okamoto, N. (2014). Fair value accounting from a distributed cognition perspective. Prieiga per internetą <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0155998214000283>
- Paliulienė, L. (2012). Turto įkainojimo savikaina ir tikrąja verte koncepcijų teorinė ir praktinė analizė. Apskaitos ir finansų mokslas ir studijos: problemos ir perspektyvos. Mokslo žurnalas. Nr.1 (8).
- Pruncus, V. ir Kochai, E. (2014). Sociologinių tyrimų organizavimas ir atlikimo metodika. Vilnius. Lietuvos edukologijos universiteto leidykla.
- Review of Accounting Practices. Comparability of IFRS Financial Statements of Financial Institutions in Europe. (2013). Prieiga per internetą http://www.lb.lt/n22237/review_of_accounting_practices.pdf
- Hodge R. (2008). Accounting a foundation. Cengage Learning EMA. ISBN: 978-1-84480-805-2
- Seminaro Tikroji vertė: kaip teisingai ją įvertinti pagal 13-ojo TFAS „Tikrosios vertės nustatymas“ nuostatas medžiaga. 2016 m. kovo mėn. Vilnius.
- Ssu - Yang Fang, Shaw K. Chen, Chung - Jen Fu. (2013). The Impact of a Major Financial Event on the Value Relevance of Financial Instruments Fair Value. Prieiga per internetą <http://www-tandfonline-com.ezproxy.ktu.edu/doi/pdf/10.1080/10599231.2013.747853>
- Tarptautinių apskaitos standartų tarybos internetinis puslapis <http://www.ifrs.org/Use-around-the-world/Pages/Jurisdiction-profiles.aspx>
- Tarptautinė vertinimo standartų taryba. Vertinimo neapibrėžtumas. 4-asis techninis informacinis dokumentas. (2015). Prieiga per internetą <http://www.avnt.lt/assets/Teisine-informacija/Vertinimas/TID-4galutredakcija20150916a.pdf>
- Vainienė, R. (2008). Ekonomikos terminų žodynas. Vilnius. Tyto alba.

- Voulgaris, G., Stathopoulos, K., & Walker, M. (2014). IFRS and the use of accounting-based performance measures in executive pay. Prieiga per internetą <http://doi.org/10.1016/j.intacc.2014.10.001>
- Warren, C. S., Reeve, M. J. & Duchac, J. E. (2014). Financial accounting 13e. South-Western, Cengage Learning. ISBN-10:1-285-07308-8
- Whittington, G. (2008). Fair Value and the IASB/FASB Conceptual Framework Project: An Alternative View (2008). Prieiga per internetą <http://ritholtz.com/wp-content/uploads/2009/01/whittington-two-world-views-2008.pdf>
- Wu Tucker, J. (2015). The Relation between Disclosure Quality and Reporting Quality: A Discussion of Cassell, Myers, and Seidel. Prieiga per internetą <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0361368215000574>
<http://aktualijos.lt/naujienos/2008/10/28/del-finansiniu-priemoniu-kurionis-yra-prekiaujamanelikvidziose-rinkose-tikrosios-vertes-nustatymo>
- Zehri, F., & Chouaibi, J. (2013). Adoption determinants of the International Accounting Standards IAS/IFRS by the developing countries. Prieiga per internetą DOI: 10.1016/S2077-1886(13)70030-1
- Žydžiūnaitė, V. (2017). Kokybiniai tyrimai, principai ir metodai. Vadovėlis. VAGA. Vilnius.
- Žaptorius, J. (2015). Finansinė apskaita. Vadovėlis. Vilnius. VGTU leidykla technika.
- 13-asis tarptautinis finansinės atskaitomybės standartas „Tikrosios vertės nustatymas“.

AB „KAUNO ENERGIJA“ VALDYMO STRUKTŪROS SCHEMA

